

magazin istoric

Apare din aprilie 1967

DECEMBRIE 2024

magazin istoric

Anul LVIII – serie nouă – nr. 12 (693)
decembrie 2024

www.magazinistoric.ro

e-mail: mistoric@gmail.com; mistoric1967@yahoo.com

Revista figurează în baza de date EBSCO, din S.U.A.

1 Răpitor de frumoasă, dar și scriitor de cultă și inteligentă, protejând scriitorii și artiștii, Françoise Athénais de Rochechouart, marchiză de Montespan, a fost una dintre favoritele lui Ludovic XIV, care a respectat-o și iubit-o vreme de 12 ani (1667 – 1679), ea dăruindu-i opt copii (portret atribuit pictorului contemporan lor, Joseph Werner cel Tânăr)

2 La Lechfeld, între 10 și 12 august 955, regele Otto I, i-a înfrânt pe unguri, oprind definitiv înaintarea lor spre inima Europei. Dar nu a mai putut recupera Pannonia, unde ungurii s-au așezat și și-au întemeiat propriul regat. Miniatura, din Cronica de la Augsburg, 1457, înfățișează o scenă din timpul bătăliei

3 Oamenii au învățat de timpuriu să se teamă de vânturile furioase, dar și să le folosească, fie pentru a naviga pe mările și oceanele lumii, fie pentru a le pune să lucreze pentru ei. Tablou de pictorul flamand Jan Brueghel cel Tânăr (13 septembrie 1601 – 1 septembrie 1678), intitulat „Odișină lângă o moară de vânt“

4 Legenda spune că după fiecare bătălie, Ștefan cel Mare a ridicat câte o biserică. După bătălia dată la Baia cu oștile regelui ungar Matia Corvin, ar fi zidit Biserica Albă din oraș. Deteriorată grav în decursul timpului, ea a fost restaurată între 1907 – 1914 prin eforturile Comisiunii Monumentelor Istorice și adusă la forma de azi

Revistă editată de
**FUNDAȚIA CULTURALĂ
MAGAZIN ISTORIC**

**Președinte fondator
CRISTIAN POPIȘTEANU
(1932 – 1999)**

**Președinte de onoare
DIMITRIE G. STURDZA**

**Consiliul științific:
academician**

IOAN-AUREL POP,

academician

VICTOR SPINEL,

**IOAN BOLOVAN
membru corespondent
al Academiei Române**

**Redactor-șef
Dorin Matei**

**Consilier editorial
Florentina Dolghin**

**Redactori:
Andrei Oprea,
Alexandru Pițigoi,
Theo Stănescu-Stanciu**

**Corectura
Georgeta Apreotesei**

**Machetare
Monica Șerban**

**Difuzare
Gheorghiță Puia Anghel**

**Consilieri:
Ioana Ursu,
Radu Ion Popescu,
Haralambie Voicilaș**

București, Calea 13 Septembrie, nr. 13, mezanin,
camerale M364 și M366, cutia poștală 45, cod
050711, sector 5, Telefon: 021 312 68 77,
0755 290 606

SUMAR

decembrie

2024

4 Ce fel de Crăciun
ar fi acela fără porc,
copturi, colinde, Irozi...
I. NICOLAU

INEDIT

5 Moldova,
în septembrie 1944
Un raport al B.N.R.
B. COSTACHE,
N. MANEA

10 Tovarășului
Stalin, cu recunoștință
*Cancelarul Austriei
către liderul
de la Kremlin*
F. DOLGHIN

14 Statul Major
al Apărării – 165 ani
D. MATEI

15 Moș Crăciun
la Palatul regal,
în vreme de război
R.-G. APETROAIE

19 Ale tinereții
valuri... la West Point
A. OPREA

23 Turism și...
Securitate
C. NIȚULESCU

A FOST ODATĂ CA NICIODATĂ

28 Vântul,
curierul dorului
G. ROȘU

30 Pe sub arcuri
de triumf
*Imagini de la revenirea
suveranilor la București,
1 Decembrie 1918*
C. PĂIUȘAN,
D.-C. OBREJA

EXCLUSIVITATE

33 Mignon,
regina sârbilor,
croaților și slovenilor
A. MILADINOVIC

36 Un diplomat
își amintește
România și Grupul 77
P. GRECU

41 Cum a pierdut
Germania Pannonia
C. RUSU

EVENIMENT

46 Tezaurul B.N.R.
la... Bruxelles,
Washington și Chișinău
D. MATEI

CLIO ANUNȚĂ

49 Dennis Deletant,
doctor honoris causa
al Universității
din București

POVEȘTILE
BUCUREȘTIULUI

50 De la Podul
Mogoșoaiei
la Calea Victoriei
M.-C. ENE

54 Nebunia lui MAD
Distrugere
reciproc asigurată
T. PĂCURARU

58 Povestioare
amoroase la Curtea
„Regelui Soare“
M. MIHAILIDE

65 O istorie pe lună

66 Recurs la istorie,
într-o lume
în metamorfozare
Școli de gândire în
politica externă a României
M.E. IONESCU

71 Bossy, Robert,
nu Raoul
A. OTU

INVITAȚIE
LA BIBLIOTECA
ACADEMIEI

76 Hărțile
academicianului
D.N. Ciotori
M. RADU

82 Un „șivil“
în uniformă
Amintiri din armată
S. IONESCU,
A.-S. IONESCU

87 Un felinar
în noapte...

HOOVER
INSTITUTION

88 Corespondență
din exil

RUBRICI

63 Telex

64 Pentru biblioteca
dumneavoastră

79 În România,
acum 100 ani

57; 89; 90
Blitz... Concurs;
Rebus; Dialog

91 Munca unui an
Sumarul sumarelor

CRĂCIUNUL

IRINA NICOLAU

Un etnograf serios spunea așa: „Ale Crăciunului atâtea sunt, trei zile“. Mă uimește această afirmație. Cum trei zile?! Poate la oraș. În sat, Crăciunul face parte dintr-un ciclu de 12 zile (de la 25 decembrie la 6 ianuarie), care asigură trecerea Anului Vechi spre Anul Nou și este pregătit de un post lung (40 de zile), pe parcursul căruia licăresc tot felul de sărbători.

Crăciunul nu poate fi redus la trei zile. Ce fel de Crăciun ar fi acela fără porc? Porcul se taie de Ignat, care cade în 20 decembrie. În ziua de Ignat nu se lucrează, se taie porcul. Se crede că omul care n-are porc gras de Crăciun și cuțit în vremea peșenilor nu a cunoscut fericirea. Dacă totuși n-ai porc, tai măcar o găină, căci trebuie să vezi sânge în ziua de Ignat. Când tai porcul, zici „Ignat, Ignat/porc umflat“. Cei care au ajutat la porc primesc pomană porcului. Femeile care nu țin ziua de Ignat sunt pedepsite.

Pe lângă porc, Crăciunul nu se poate dispensa de copturi: colaci, colăcei, covrigei, de toate mărimile și de toate formele, colaci pentru copiii care colindă, pentru colindătorii feciori, pentru preot, pentru pus pe masa de Crăciun, pentru trimis la nași și la moașă, colaci, mulți colaci ca să-i dai de pomană pentru morți. Căci trebuie să se știe că, în cele douăsprezece zile dintre ani, sufletele morților vin să petreacă împreună cu viii.

Colinda nu este un cântecel – vorbe aruncate în vânt. Ea este o urare ce poate, având în vedere calitatea cu totul specială a timpului în care are loc, să influențeze favorabil viitorul. Simplul fapt că până nu demult era cu totul interzis să cânti colinde în afara Crăciunului dovedește puterea cu care sunt investite. Dacă pot face bine, înseamnă că pot face și rău.

Există locuri unde colindele sunt specializate – unele sunt potrivite pentru preot, altele pentru fete și feciori de însurat, pentru păstor, zidar, morar, pescar, vânător. La casele îndoliate nu se

colindă. Un orășean ar zice că este firesc, trebuie să li se respecte durerea. În logica numinosului explicația e alta: trebuie să fie evitată întâlnirea a două surse numinoase, căci situația poate să scape de sub control.

Frumusețea colindelor nu poate fi explicată. Există o singură soluție, să fie ascultate și citite. Mai ales citite. Am cunoscut oameni care trăiau prin poezie și de colinde habar nu aveau.

În afară de colinde se cântă și „cântece de stea“, texte și melodii de origine cultă, compuse de preoți, dascăli și învățători. Versuri naive, uneori nătânge, dar având farmecul și forța inocenței...

Acceasi naivitate caracterizează teatrul popular cu Irozi sau, cum mai este numit, Viflaimul, povestea magilor care merg să se închine Fiului nou-născut. Multe personaje: Gaspar, Baltazar, Melhior, ciobanul, soldați, Irod...

Copiii merg cu Steaua: „Cine primește steaua cea frumoasă și luminoasă... Tinerii trec pe la case cu Capra. Istoria „teatrului animalier“ care se face de Crăciun este lungă și, oricum, foarte diversificată zonal. Dincolo de gluma aparentă, mersul cu Capra (Turca, Brezaia), cu Ursul și alte animale e treabă serioasă.

(fragmente; *Ghidul sărbătorilor românești*, Editura Humanitas Practic, 1998)

SEPTEMBRIE 1944 UN RAPORT B.N.R. DESPRE SITUAȚIA DIN MOLDOVA

Dr. BRÎNDUȘA COSTACHE
(Șef serviciu, B.N.R.),
Dr. NADIA MANEA
(Expert principal, B.N.R.)

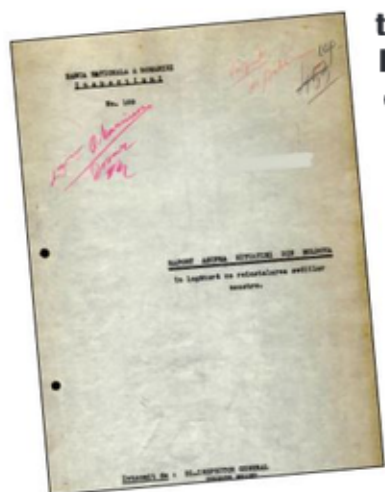
Trupele sovietice trec frontiera României

Anul 1944 a fost unul dramatic. Pentru România, a însemnat intrarea teritoriului țării în zona operațiunilor militare. La începutul anului, trupele Armatei Roșii au pătruns pe teritoriul României. Armata Roșie, prin ofensiva declanșată la sfârșitul lunii martie și începutul lunii aprilie 1944, a reușit să ocupe întreaga Bucovină. La jumătatea lunii aprilie, frontul se stabilizase pe aliniamentul Gura Humorului, Târgu Neamț, Pașcani, la nord de Târgu Frumos și de Iași, la vest de Chișinău și pe Nistru, până la Marea Neagră. Fuseseră ocupate orașele Cernăuți, Botoșani, Rădăuți, Suceava. La 23 august, sub amenințarea înaintării trupelor sovietice, la București regele Mihai I-a demis și arestat pe conducătorul statului, mareșalul Ion Antonescu, schimbând Guvernul și orientarea externă a României. Comunicatul transmis la radio, în acea zi, la ora 22.00, anunța că România iese din războiul dus alături de Germania și se alătură Puterilor Aliate. La 12 septembrie 1944, reprezentanții noului Guvern român semnavă la Moscova Convenția de armistițiu cu puterile Aliate și asociate. Prin acest document, era consfințită juridic situația deja înstăpânită în țară, trupele sovietice primind puteri discreționare asupra resurselor României.

În contextul dat, toate instituțiile statului român au fost nevoite să-și adapteze activitatea, astfel încât să răspundă solicitărilor Guvernului și obligațiilor asumate de România prin Convenția de armistițiu. Banca Națională a României, care la vremea respectivă avea câte o sucursală sau agenție în fiecare capitală de județ, a resimțit deosebit de acut schimbările intervenite în teritoriu.

Încă din primele luni ale anului, în fața ofensivei sovietice au fost retrase sediile din Bucovina, Basarabia și Moldova de Nord. În lunile martie – aprilie 1944, au fost evacuate personalul, valorile, registrele și arhiva sediilor de la Câmpulung Moldovenesc, Dorohoi, Fălticeni, Rădăuți, Suceava, Botoșani, Piatra Neamț etc.

Evoluția evenimentelor militare pe frontul de est în vara anului 1944 a

Prima pagină a raportului

transformat întreaga Moldovă în teatru de război. Bombardamentele aliate din 5 – 6 iunie 1944 au distrus imobilul Sucursalei Iași. De aceea, directorul Agenției de la Vaslui, Petre V. Nestor, primea mandatul din partea conducerii Băncii de a se deplasa la Iași, a recupera din imobilul distrus obiectele de preț și de a iniția formalitățile necesare pentru ca imobilul să fie inclus de autorități în categoria celor sinistrate. În executarea mandatului său, directorul de la Vaslui îi anunța la 29 iulie 1944 pe superiorii săi că a trimis la București mobilierul, casele de bani, alte obiecte aflate în dotarea imobilului de la Iași.

În cursul lunilor iunie și iulie 1944, situația militară în regiune s-a deteriorat. Atacurile aeriene au afectat activitatea zilnică, funcționarii

Băncii, ca majoritatea locuitorilor orașelor vizate de bombardamente, preferând să-și petreacă nopțile pe câmp, în afara localității. În consecință, activitatea sediilor B.N.R. a fost dispersată de teama bombardamentelor în localitățile rurale învecinate orașelor de reședință.

Reluarea ofensivei sovietice la 20 august și înaintarea trupelor sovietice spre sud au obligat sediile Băncii din centrul și sudul Moldovei să se refugieze, luând personalul, valorile, registrele și arhiva. Evacuate la Râmnicu Sărat, agențiile de la Huși, Focșani, Bârlad, Tecuci și Botoșani au avut parte de un eveniment extrem de neplăcut. La 26 septembrie 1944, comandamentul sovietic din localitate a „ridicat” valorile și registrele agențiilor enumerate, considerându-le pradă de război. În ciuda demersurilor autorităților române pe lângă noii aliați, bunurile respective nu au putut fi recuperate.

Perioada evacuării agențiilor Băncii Naționale a României din Moldova s-a prelungit până în ultima decadă a lunii octombrie 1944. O circulară datată 21 octombrie anunța că sediile B.N.R. din Moldova și cele din Bucovina de Sud s-au întors în localitățile de reședință, iar la 31 octombrie, Consiliul de administrație al B.N.R. decidea ca acestea să-și reînceapă activitatea, având dreptul să efectueze toate operațiunile de încasări și plăți, atât cu autoritățile civile și militare, cât și cu particularii, inclusiv pe cele privind schimbul rublelor și al leilor sovietici în lei.

Pregătind reluarea activității sediilor B.N.R. din Bucovina de Sud și Moldova, conducerea Băncii l-a desemnat pe inspectorul general George Eșanu să însoțească delegația ministerială condusă de ministrul Agriculturii și Domeniilor, Dimitrie D. Negel, și de subsecretarul de Stat la Ministerul Afacerilor Interne, generalul Dumitru Dămăceanu, în călătoria efectuată de aceștia în intervalul 22 – 27 septembrie 1944 în Moldova ocupată de armata sovietică. Raportul întocmit de inspectorul Băncii Naționale a României

prezenta climatul social și economic din regiune, precum și situația în care se aflau imobilele Băncii, sediile B.N.R. urmând să-și reia cât mai curând activitatea pentru a acoperi obligațiile asumate de România prin Convenția de armistițiu, cu precădere realizarea operațiunii de retragere a rublelor și leilor sovietici. Acest document s-a păstrat în Arhiva Băncii Naționale a României și este acum publicat în paginile revistei Magazin istoric pentru prima dată.

BANCA NAȚIONALĂ A ROMÂNIEI

INSPECȚIUNI

No. 169

RAPORT ASUPRA SITUAȚIEI DIN MOLDOVA ÎN LEGĂTURĂ CU REINSTALAREA SEDIILOR NOASTRE

Întocmit de: dl. inspector general
George Eșanu

Banca Națională a României
Inspecțiuni

București, 2 octombrie 1944

Inspector general George Eșanu

Domnule Guvernator,

În baza delegațiunii ce mi-ați dat, de a merge în Moldova, împreună cu delegația ministerială, condusă de d-nii: ministru D.D. Negel și subsecretar de Stat general D. Dămăceanu, în scopul de informare asupra situației ce interesează compartimentul nostru, am onoare a vă expune mai jos rezultatul cercetărilor mele asupra situației în care se află localurile sediilor noastre, precum și a situației economice din toate centrele din Moldova vizitate.

Programul fixat asupra vizitării fiecărui centru:

Plecarea a avut loc în ziua de 22 septembrie 1944, orele 6,45, din București.

1. În ziua de 22 sep-

tembrie a.c. s-au vizitat orașele Focșani și Bacău;

2. În ziua de 23 septembrie a.c. s-au vizitat orașele Piatra-N., Roman, Fălticeni și Suceava;

3. În ziua de 24 septembrie a.c. s-au vizitat orașele Rădăuți și Siret (unde se aflau evacuate autoritățile din Rădăuți), Dorohoi și Botoșani;

4. În ziua de 25 septembrie a.c. s-au vizitat orașele Iași, Vaslui și Huși;

5. În ziua de 26 septembrie a.c. s-au vizitat orașele Bârlad, Tecuci și Galați;

6. În ziua de 27 septembrie a.c. s-a vizitat orașul Brăila;

În seara aceleiași zile a avut loc sosirea în București.

Deci, întregul program s-a executat în termen de șase zile.

I. Situația localurilor Băncii
FOCȘANI.

Localul Băncii este în perfectă stare și liber. Mobilierul

complet (sic!).

La acest sediu a rămas, în mod permanent, dl. casier Ioan Ciupea, împreună cu secretarul de contencios, Antache Teodorescu, și ușierul Măgherisan Toader, cari au contribuit, cu toate împrejurările neprielnice, ca localul nostru să rămână nedevalizat.

Atât funcționarii, cât și ușierul erau neînarmați.

BACĂU.

Cu toate luptele ce au avut loc chiar în curtea imobilului, iar pe acoperiș a fost un cuib de mitraliere, totuși localul nostru este în ființă, având puține stricăciuni. Imobilul este liber. Mobilierul Băncii însă a suferit foarte mult, întrucât parte este lipsă, iar parte stricat.

În aceeași situațiune se află și mobilierul din locuințele personalului.

Se spune că parte din mobilierul Băncii ar mai fi în oraș, ceea ce, la venirea directorului, se va putea cerceta cu concursul autorităților locale.

Roata care acționează mecanismul de închidere de la ușa Tezaurului este îndoită și deplasată, din cauza loviturilor primite.

Poliția locală repartizase pentru paza localului pe foști gardieni ai sediului nostru: Ion

Imobilul Agenției Băncii Naționale a României de la Botoșani, carte poștală, circa 1930

Sediul Agenției Huși a Băncii Naționale a României

Drăgoi și Ștefan Tepeș.

Acești gardieni erau neînarmați.

PIATRA-N[eamț].

Clădirea Băncii este în ființă și liberă, având puține stricăciuni, mobilierul însă parte este lipsă, parte deteriorat.

În aceeași situațiune se află și mobilierul din locuințele personalului.

Am găsit la sediul nostru pe pensionarul-ușier Gh. Rățoi, care fusese însărcinat cu paza localului. Ușierul era neînarmat. Am rugat pe dl. prefect să dispună Poliției locale să repartizeze doi gardieni pentru paza localului, ceea ce d-sa a și dispus.

ROMAN și FĂLTICENI.

Clădirile sediilor fiind ocupate de spitale ale Armatei Sovietice, nu au putut fi vizitate.

Deoarece sediile noastre nu pot funcționa decât în localurile proprii, unde au tezaurile pentru depozitarea valorilor, este neapărat necesar să se ia măsuri ca, împreună cu autoritățile locale, spitalele să fie mutate în alte localuri.

SUCEAVA.

Localul Băncii este în ființă

și liber, având puține stricăciuni.

Mobilierul Băncii este complet (sic!) lipsă.

În aceeași situațiune se află și mobilierul din locuințele personalului.

Ni s-a luat și ghișetul din sala de operațiuni.

Am rugat pe dl. prefect ca să repartizeze pentru paza localului un gardian de zi și un gardian de noapte.

RĂDĂUȚI.

Clădirea sediului nostru este în ființă și liberă, având puține stricăciuni.

Mobilierul Băncii aproape complet (sic!) luat.

În aceeași situațiune este și mobilierul din locuințele personalului.

Întrucât autoritățile sovietice nu au permis populației refugiate să se înapoieze în oraș, iar autoritățile române erau la Siret, nu am găsit decât pe dl. comandant al gardienilor publici, Gh. Horbaniuc, pe care l-am rugat să repartizeze doi gardieni pentru paza localului, ceea ce d-sa mi-a promis.

DOROHOI.

Localul sediului este în ființă, însă este ocupat de Primăria

Dorohoi, pentru serviciul financiar al acestei primării și Biroul muncii (pentru organizarea muncii obligatorie).

Mobilierul Băncii este deteriorat.

Din cauza timpului scurt, nu am putut vizita al doilea imobil, unde erau locuințele personalului Băncii.

În imobilul Băncii, două camere, erau ocupate de dl. Natansohn, conducătorul serviciului financiar al Primăriei.

BOTOȘANI.

Localul Băncii este în ființă și liber, având puține stricăciuni.

Mobilierul Băncii este complet (sic!) lipsă.

În aceeași situațiune se găsește și mobilierul personalului sediului.

Poliția locală repartizase doi gardieni, din cari am găsit la postul său pe gardianul de zi Leib Naftule, neînarmat.

IAȘI.

Clădirea Băncii este complet (sic!) distrusă.

Pentru instalarea sediului nostru, va fi necesar să se găsească o altă clădire (fostul local al Băncii Dacia, localul primei Societăți Economice din Iași, localul Administrației financiare etc.).

VASLUI.

Localul Băncii noastre este în ființă, însă ocupat de către Comandamentul local sovietic, pentru colectarea foștilor prizonieri ruși.

Ușa de la tezaur este stricată, deoarece fiind lăsată încuiată, la plecare, de către conducerea sediului, s-a forțat deschiderea, fără însă a se reuși. Casa de zi este lipsă.

Mobilierul Băncii este luat în cea mai mare parte, restul rămas este deteriorat.

În aceeași situație este și mobilierul din locuințele personalului.

Deoarece sediul nostru nu poate funcționa decât în localul propriu, unde are Tezaurul pentru depozitarea valorilor, este neapărat necesar să se ia măsuri ca, împreună cu autoritățile locale, Comandamentul sovietic să fie mutat în alt local.

HUȘI.

Imobilul nostru este în ființă și liber, având puține stricăciuni.

Mobilierul Băncii în cea mai mare parte lipsă.

În aceeași situație se află și mobilierul din locuințele personalului.

Ni s-au dat informații că parte din mobilierul Băncii și din cel al personalului s-ar afla la câțiva localnici, printre cari ni s-au citat numele domnilor: profesor Zissu Feinstein și Sulică Herșcovici.

Martori ar fi d-nii: Mihai Gordu și Grigore Ghiban.

La plecare, conducerea sediului a lăsat custode pe dl. Const. I. Stan, fost grefier, azi pensionar, care poate da relații mai ample și susține cele relatate mai sus.

În acest oraș au avut loc înverșunate lupte de stradă, iar multe clădiri au fost minate. Se spune că printre acestea ar fi și localul nostru și am rugat pe dl. prefect al județului, protoiereul Alex. Ardeleanu, ca să ia măsuri, ca să se cerceteze acest lucru și, în caz afirmativ, să se înlăture minele puse.

În consecință, se recomandă ca înainte ca personalul nostru să reentre în local, să se cerceteze dacă localul mai este sau nu minat.

BĂRLAD,

Localul nostru este în ființă,

însă ocupat de către Comandamentul local sovietic.

Mobilierul Băncii este deteriorat și credem că cea mai mare parte din mobilier este întrebuițat de Comandamentul Sovietic, în camerele de la etaj, pe cari nu le-am putut vizita.

Mobilierul din sala de operațiuni este complet (sic!) lipsă.

În aceeași situație se află și mobilierul din locuințele personalului.

Aici am găsit pe foștii gardieni ai sediului: Condur Vasile și Dabija Gheorghe, cari erau neînarmați.

TECUCI.

Localul nostru este în ființă, cu puține stricăciuni și liber.

Ni s-a spus însă că va fi reocupat de Comandamentul local sovietic, pentru un oficiu de propagandă.

Aici am găsit pe ușierul-pensionar, D. Curelaru, femeia de serviciu Caliochia Anghel și ușierul Alexe Traian, trimis de directorul sediului (de la R.-Sărat), cărora le-am dat în grijă paza localului, până la revenirea sediului.

Mobilierul Băncii aproape complet (sic!) lipsă.

În aceeași situație se află și mobilierul din locuințele personalului.

Ușierii cari sunt pentru paza localului sunt neînarmați.

GALAȚI.

De la data de 24 septembrie a.c. sediul nostru funcționează în localul propriu, care are puține stricăciuni.

Paza localului este făcută de către cei 2 gardieni publici, înarmați cu revolvere, și de către o gardă militară română, dată de garnizoana locală, cu un efectiv de 6 oameni, pentru două posturi fixe.

Este neapărat necesar ca cei 2 gardieni publici să fie înarmați cu carabine, iar garda militară să fie dată de către Comandamentul local de Jandarmi, cu efectivul necesar pentru trei posturi fixe (două posturi la porțile de intrare și unul în spațiile clădirii).

BRĂILA.

Sediul nostru funcționează în localul Băncii Chrissoveloni. Clădirea nu a suferit.

În localul vechi, care este liber, ni s-a spus că se va instala un spital al Comandamentului local sovietic.

Paza localului se face numai de către gardienii publici, repartizați sediului nostru, cari sunt înarmați.

Este neapărat necesar să se repartizeze sediului nostru din Brăila, de către Comandamentul local de Jandarmi, o gardă militară, care să asigure nu numai paza localului, ci să facă și ordinea necesară pentru schimbul rublelor.

În rezumat, în centrele vizitate, situația localurilor sediilor noastre se prezintă în modul următor:

Complet (sic!) distruse: localul sucursalei IASÎ.

Libere (unde sediile se pot instala, cu toate că localurile au puține stricăciuni): FOCȘANI, BACĂU, PIATRA-N., SUCEAVA, RĂDĂUȚI, BOTOȘANI, TECUCI și HUȘI (cu obligația de a cerceta dacă localul nu este minat).

Ocupate de:

Comandamentul sovietic: ROMAN, FĂLTICENI, VASLUI, BĂRLAD

de autoritățile române locale: DOROHOI.

Sedii cari funcționează astăzi: GALAȚI și BRĂILA.

(Va urma)

AUSTRIACUL KARL RENNER ÎN CERE AJUTOR LUI STALIN

FLORENTINA DOLGHIN

La 12 martie 1938 trupele naziste intră în Austria fără să întâlnească niciun fel de rezistență armată, iar a doua zi Hitler mășăluiește triumfal pe străzile Vienei, unde 200.000 de persoane îl primesc ca pe un eliberator. În aceeași zi se proclamă anexarea formală a Austriei la Reich. Anschlussul, cuvântul german pentru „alipire”, „anexare”, este prima victorie germană după 1918.

În martie 1938 locuitorii Vienei îl aclamă pe Hitler, ale cărui trupe ocupă țara, încorporată celui de Al Treilea Reich

Pe moment, visul Führerului de a consolida germanitatea este tolerat, nu există proteste în străinătate, toată lumea crede că este vorba despre o afacere internă între germani. Austria însă dispare de pe hartă; de acum se numește Ostmark, iar provinciile îi devin districte (Gau), administrate de Gauleiteri prusieni. Deposdată de rezervele de aur, fosta Republică Austria este integrată în economia nazistă și în războiul mondial, unde pierde 600.000 de vieți.

Încet-încet însă, pe măsură ce trupele naziste regresează, austrieicii înțeleg că nu au avut nimic de câștigat în urma anexării. Comuniștii, monarhiștii, catolicii organizează o mișcare de rezistență. Ultimele zile ale conflagrației mondiale produc mari suferințe populației, rația alimentară cotidiană coborând sub 2.000 de calorii. Când Wehrmachtul se retrage, bombardează Viena, provocând distrugerii imense, iar la 15 aprilie 1945, când Capitala este eliberată de trupele Fronturilor 2 și 3 Ucrainean, ale mareșalilor Tolbuhin și Malinovski, orașul este o ruină. În acea primăvară Austria devine ea însăși teatru de război. Dinspre răsărit intră unitățile Armatei Roșii, dinspre Italia, în Carinthia, britanicii, Tirolul este invadat de trupe americane, ca și landul Salzburg și Austria Superioară, iar francezii își fac apariția în Vorarlberg.

Vor mai trece încă zece ani până ce țara își va recăpăta statalitatea, va deveni democratică și independentă, neutră perpetuu, prin Tratatul din 15 mai 1955, semnat la Viena de U.R.S.S., S.U.A., Marea Britanie și Franța. Sunt cei zece ani ai haosului imediat postbelic, ce debutează prin demilitarizare, o gravă inflație, într-o Austrie împărțită în patru zone de ocupație, unde activează o Comisie Aliată de Control, unde au loc alegeri parlamentare, sunt naționalizate marile bănci și industria grea și, în sfârșit, se semnează

aderarea la Planul Marshall, în 1948, apoi transformarea administrației militare în administrație civilă.

Toate aceste măsuri trebuie operate de austriecii care au refuzat colaborarea cu hitleriștii. Fondul personal Stalin din Arhiva de istorie social-

politică din cadrul Arhivelor de stat ale Federației Ruse (RGASPI) păstrează corespondența liderului sovietic cu unul dintre aceștia în anii 1945 – 1946, corespondență din care un cercetător rus, Boris Kotov, a spicuit câteva scrisori (opt în total), prezentate într-un număr al revistei moscovite *Istoriik*.

Partenerul de dialog epistolar al lui Stalin este Karl Renner, un socialist, jurist de profesie, membru, din 1907, în Reichsrat (camera legislativă inferioară), cancelar al Republicii Austria, în 1918 – 1920, primul după prăbușirea Imperiului Habsburgic, și care, la 10 septembrie

Karl Renner, omul politic austriac de încredere pentru Stalin, salutând, în aprilie 1945, prezența trupelor sovietice eliberatoare

1919, a semnat, în calitate de președinte al delegației austriece, Tratatul de la Saint-Germain-en-Laye, ce definea noile granițe ale țării. Renner este mezinul unei familii de țărani săraci cu 18 copii, născut în 1870 într-o așezare din Moravia, aflată azi în Cehia, cu studii de Drept la Universitatea din Viena, care și-a început cariera ca bibliotecar la Parlament; este un strălucit avocat, ce s-a retras din politică după Anschluss. La 4 aprilie 1945, la comandamentul Frontului 3 Ucrainean sosește o telegramă cifrată cu semnătura lui Stalin și dispoziția acestuia: „Acordați încrederea lui Renner“. El va prezida primul guvern provizoriu, însărcinat cu reconstrucția țării (27 aprilie – 20 decembrie 1945), va milita pentru recunoașterea acestuia de marile puteri, în continuare fiind președintele Republicii Austria până la moarte, survenită la 31 decembrie 1950.

La 15 aprilie 1945 Renner îi scrie de mână lui Stalin:

„Mult stimat tovarășe,

În zorii mișcării am avut strânse legături cu mulți luptători revoluționari progresiști. Totuși, nu am reușit până acum să fac cunoștință personal cu Dv., dragă tovarășe. Văcșitudinile istoriei au făcut să mă adresez Dv. personal într-o

situație atât de neobișnuită și importantă, la o vârstă când aș fi socotit încheiată activitatea mea publică.

În ofensiva ei Armata Roșie m-a găsit, pe mine și familia mea, la reședința mea de la Gloggnitz (în apropiere de Wiener Neustadt), unde împreună cu tovarășii mei de partid, plin de încredere, o așteptam. Comandamentul local mi s-a adresat cu

mult respect, m-a pus imediat sub protecția sa, lăsându-mi libertate de acțiune, care mi-a lipsit sub fascismul lui Dollfuss [Engelbert Dollfuss, cancelar din 1932 până la asasinarea sa, în 1934; din martie 1933 a instaurat un regim autoritar] și Hitler.

În numele meu și al clasei muncitoare austriece mulțumesc Armatei Roșii, Dv. și glorioșului înalt comandament.

Regimul hitlerist ne-a condamnat la o totală neputință și neputincioși vom sta la poarta marilor puteri atunci când se va realiza reorganizarea Europei. Încă de azi fac apel la atenția Dv. binevoitoare față de Austria în Consiliul celor Mari și, în măsura în care împrejurările tragice o permit, vă rog să ne luați sub puternica Dv. protecție.

La ora actuală ne amenință foametea și epidemiile, ne amenință pierderea de teritorii în tratativele cu vecinii. În Alpii noștri din piatră avem puțin pământ arabil, care abia ne asigură o hrană zilnică sărăcăcioasă. Dacă mai pierdem și o parte din teritoriu, nu vom putea trăi. Învingătorii nu ne pot condamna la o existență precară. Totuși, după cum s-a văzut în 1919, Occidentul nu ne cunoaște bine condițiile și nu are suficient interes să ne asigure premisele independenței.

Nu vreau să vă încarc înainte de vreme cu probleme de mai târziu. Dar, în măsura în care este posibil, vă rog deja de pe acum să aveți în vedere următoarele.

Datorită uimitoarei înfloriri a puterii Rusiei, poporul nostru a înțeles pe deplin falsitatea propagandei de 20 de ani a național-socialiștilor și este cuprins de admirație față de grandioasele succese ale Sovietelor! A sporit peste margini mai ales încrederea clasei muncitoare austriece în Republica Sovietelor. Social-democrații austriece s-au înțeles frățeste cu partidul comunist și vor lucra împreună pe baza unor drepturi egale pentru refacerea republicii. Faptul că viitorul țării aparține socialismului este îndubitabil și nu mai necesită un accent special.“

19 august 1945. Primarul Vienei, Theodor Körner (primul președinte după moartea lui Renner), robind cuvântarea solemnă la inaugurarea monumentului soldaților sovietici căzuți pentru eliberarea Capitalei

Stalin răspunde acestei scrisori din 15 aprilie abia pe 12 mai, printr-o telegramă cifrată, adresată „Excelenței Sale dl K. Renner, cancelarul de stat al Austriei“, și, la finalul ei, își cere scuze pentru „răspunsul întârziat“. „Nu trebuie să aveți nicio îndoială că grija Dv. pentru independența, integritatea și prosperitatea Austriei este și grija mea. Orice ajutor ce poate fi necesar Austriei sunt gata să Vi-l acord, în măsura puterilor și posibilităților.“

Patru zile mai târziu, la 16 mai, pleacă o altă scrisoare din Republica Austriacă, de la Cabinetul lui Renner, către „Excelența Sa I.V. Stalin, mareșal al Uniunii Sovietice“, cu mențiunea „personal și secret“. „Sincera mea recunoștință – scrie Renner – pentru scrisoarea personală primită de mine confidențial din mâna mareșalului Tolbuhin. Vă mulțumesc pentru

încrederea personală pe care mi-o acordați, ca și, mai ales, pentru interesul plin de bunăvoință față de Austria care renaște, ce transpare din această scrisoare. Aș putea să adaug acestei expresii de mulțumire un scurt raport al situației noastre? Sunt pe deplin mulțumit de ritmul în care se desfășoară reconstrucția statalității austriece, distrusă total de naziști, și subliniez în mod special că Armata Roșie ne-a dat un mare ajutor, fără a ne limita libertatea proprie de acțiune.

Nu la fel de liniștit sunt în ce privește situația noastră economică.

Suntem obligați să constatăm în bilanțul Ministerului Produselor Alimentare că din cele zece săptămâni rămase până la noua recoltă noi putem asigura aprovizionarea numai trei săptămâni; nu știm cum vom asigura traiul populației în următoarele șapte săptămâni.

Mă simt dator să vă comunic această situație alarmantă, pentru ca Dv. să fiți exact informat despre niște fapte, așa cum sunt.

Guvernul austriac încă nu a putut lua o hotărâre privind pașii de urmat în fața situației.

Iertați-mă că Vă ocup timpul și interesul cu problemele noastre, dar grija pentru țara noastră și poporul ei îmi dă curaj să fac acest pas.

Cu adâncă considerație, al Dv. Karl Renner“

La 24 mai sosește la Viena o altă telegramă cifrată, cu un text personal al lui Stalin. Traseul ei este un pic mai sinuos. Este adresată generalului-colonel Ivanov din comandamentul Frontului 3 Ucrainean, căruia i se transmitea să predea textul lui Karl Renner.

*Un deceniu,
până la mijlocul anului 1955,
Viena a fost divizată de Alianță
în zone de ocupație
(sovietică, britanică,
americană, franceză);
panou în rusă și germană
la ieșirea din zona sovietică
de ocupație
(partea de răsărit a orașului)*

„Am primit ultima Dv. misi-vă. După cum am înțeles, situa-ția alimentară la Viena nu este satisfăcătoare. Legat de acest aspect, Guvernul sovietic a de-cis să acorde Vienei un ajutor în produse alimentare, în schimbul unor mărfuri pe care Guvernul austriac le poate furniza Uniunii Sovietice. Acordăm acest ajutor pentru a crește rația alimentară la Viena de la 50% la 100%, de la începutul lunii iunie până la noua recoltă, mizând pe faptul că odată cu noua recoltă Gu-vernul Austriei se va descurca singur cu greutățile de apro-vizionare cu produse alimentare. Cu respect, Stalin.“

La 26 mai Renner îi scrie lui „Iosif Vissarionovici Stalin, Mult stimatului domn mareșal, respectatului tovarăș Stalin“:

„A fost un act salvator!

Nu mă simt în stare să de-scriu sentimentele de surprin-dere plină de bucurie și de recunoștință nemăsurată ale tuturor membrilor Guvernului nostru când, fiind la Cartierul general al mareșalului Tolbuhin, am auzit îmbucurătoarea veste despre generosul Dv. ajutor.

Când am primit invi-tația de a merge acolo, oscilam între speranță și îngrijorare. Eu și cola-boratorii mei nici nu

îndrăzneam să sperăm la un asemenea ajutor. În primul rând pentru că încă nu adresasem o cerere oficială, în al doilea, pen-tru că de la momentul trimerii ultimei mele scrisori au trecut numai câteva zile.

Majoritatea membri-lor Cabinetului se temeau de o posibilă decizie a marilor puteri de a nu recunoaște guvernul nostru, mai ales că radioul a transmis știri în acest sens. Când președintele ședinței ne-a comunicat răspunsul Dv., în primul moment am amuțit de bucurie. Hotărârea Dv. atât de rapidă, dimensiunea ei și caracterul energic al realizării au trezit admirația tuturor, cu precădere a membrilor burghezi ai Cabinetului, care, ca urmare a anilor de propagandă hitleristă, de discreditare a regimului sovietic, nu au avut până acum o imagine completă despre el

și, din cauza fie numai și acestui fapt, au fost obligați să se convingă de metodele Dv. de conducere, eficiente și cu țință. «Respect și con-siderație», a exclamat unul dintre ei, până mai ieri un Toma necredinciosul.

Pentru vizita la Cartierul general am întrerupt ședința Cabinetului, apoi ne-am întors și am continuat-o.

Guvernul și-a exprimat ime-diat la unison recunoștința față de Dv., stimate tovarășe Stalin, față de Armata Roșie și Uniunea Sovietică.

Austriecii nu vor uita nici-odată gestul Dv.

Sub aspect economic și social situația actuală este su-portabilă. Dificultățile cu care ne confruntăm noi, cei care știm bine țara, resursele ei și componența populației, survin în ce privește reconstrucția statului, unde fiecare zi ne arată că unui străin, fie el și cel mai binevoitor, nu-i stă în putință să rezolve singur problemele economice, sociale și politice ce se pun.

Fiecare austriac soco-tește de la sine înțeles că puterile aliate iau asupra lor controlul general. A spus-o Victor Adler [lider al social-de-mocraților austrieci, 1852 – 1918] și nu o dată: «Ca să conduci cu succes po-litica unei țări trebuie să o cunoști ca pe propriul buzunar».

Cu atât mai adevărat când este vorba despre intenții riscante de a conduce total viața țării. Structura ei economică și socială de cu totul altă factură, dar și epuizarea la care a fost adusă țara

*Centrul Capitalei, în 1952,
dominat de portretul lui Stalin*

noastră de regimul nazist și pierderile militare suferite fac ca Occidentul să aibă reprezentări inexacte, absolut false despre ceea ce ar trebui întreprins aici. Dacă nu vom fi recunoscuți curând și nu vom stabili o conducere unică a țării, am temeri serioase pentru țara noastră.

În ce privește zonele din țară aflate sub conducerea noastră,

pot constata, cu mulțumire, că toate cele trei partide, iar altele nu mai sunt în țară, colaborează în unanimitate și găsesc înțelegere la populație. Există câteva fricțiuni și nu mi-e totdeauna ușor să joc rolul de mediator obiectiv între burghezi și proletari, ca și între cele două fracțiuni proletare.

Proxima sarcină este renaște-

rea vieții sociale pe o bază democratică. Treaba asta aș vrea să o rezolv în primul rând. Îmi vor permite sau nu vârsta și puterea să iau asupra mea și alte sarcini, nu pot să știu la ora asta. Încă o dată un mulțumesc din inimă și un salut sincer de la devotatul Dv. Renner.“

(Va urma)

STATUL MAJOR AL APĂRĂRII 165 ANI

La 12/24 noiembrie 1859, prin Înaltul Ordin de Zi nr. 83 al domnitorului Alexandru Ioan Cuza, s-a creat Statul Major al Apărării. Marcarea celor 165 de ani ce au trecut de la înființare s-a făcut în ziua de 12 noiembrie, printr-o ceremonie desfășurată pe platoul din fața Ministerului Apărării Naționale și printr-o sesiune de comunicări, care au reconstituit evoluția acestei instituții fundamentale din arhitectura de securitate a României.

Decorarea drapelului de luptă al Statului Major al Apărării

În cadrul ceremoniei, domnul Ion Oprea, consilier prezidențial pentru Securitate Națională, a citit mesajul adresat de președintele României, Klaus Iohannis, care a decorat, cu Ordinul Național, „Steaua României”, în grad de comandor, cu însemn de pace pentru militari, drapelul de luptă al Statului Major al Apărării.

Generalul Gheorghiță Vlad, șeful Statului Major al Apărării, a reținut atenția celor prezenți și a reprezentanților mass-media atunci când a spus: „Indicatorii situației actuale de securitate ne avertizează că pacea nu mai este o certitudine pe continentul european. În disonanță cu normele

dreptului internațional umanitar, acțiunile Federației Ruse alimentează progresia negativă a potențialului de amenințări și riscuri de securitate. La nivelul regiunii Mării Negre, zonă de interes strategic a NATO, avem o situație de criză în domeniul apărării”. Ca istoric, gândul te duce imediat la avertismentele lansate de precursorii domnului general în perioada 1938 – 1940, avertismente neluate în seamă de politicienii vremii.

În cadrul aceleiași ceremonii au fost acordate un număr de distincții militare onorifice. Revista *Magazin istoric* a primit „Emblema de onoare a Statului Major al Apărării”. Venită din partea instituției statului român care se bucură de cea mai mare încredere în rândul populației, Armata Română, distincția constituie o onoare deosebită.

„Emblema de onoare a Statului Major al Apărării”

Dorin MATEI

CRĂCIUN ÎN VREME DE RĂZBOI

RENATA-GABRIELA APETROAIE
(Complexul Muzeal Național Neamț/
Muzeul de Istorie și Etnografie Târgu-Neamț)

Zilele de naștere sau onomastice, sărbătorile tradiționale, precum Crăciunul sau Anul Nou, constituiau pentru membrii familiei regale a României perioade de liniște, bucurie și armonie.

Dacă în timpul domniei regelui Carol I sărbătorile și aniversările se caracterizau prin simplitate și sobrietate, cele din vremea regelui Ferdinand I și a reginei Maria au fost mai puțin protocolare, sugerând deschiderea și apropierea între cuplul regal și membrii personalului de la Curte.

La 7 aprilie 1909 regele Carol I aniversa 70 de ani. Cu acel prilej a primit vizita principelui moștenitor Friederich Wilhelm, fiul împăratului Wilhelm al II-lea. Distinsul invitat i-a adus regelui României epoleții și bastonul de feldmareșal al armatei germane, distincție pe care o mai avea doar împăratul Franz Joseph al Austro-Ungariei până la acel moment. Nepotul acestuia din urmă, Arhiducele Franz Ferdinand, cel care trebuia să fie moștenitorul tronului Monarhiei Dualiste și soția sa, principesa de Hohenberg, au fost și ei, în același an aniversar, oaspeți la Curtea Regală de la Sinaia.

La 3 octombrie 1909, cu ocazia împlinirii vârstei de 16 ani, Alteța Sa Regală Prințesa Carol a fost

*Felicitare de Crăciun, cu familia regală
în jurul bradului*

*(Toate felicitările care ilustrează acest articol
au ca sursă volumul Crăciunul regal,
publicat sub semnăturile Prințesei Margareta
a României și a Principelui Radu al României,
Editura Curtea Veche Publishing, București, 2014)*

Regina Elisabeta și regele Carol I

ridicat de regele Carol I la gradul de sublocotenent, într-un cadru măreț, la aceeași reședință de la Sinaia, în prezența membrilor familiei regale și princiare, a înalților demnitari ai statului și armatei. După oficierea serviciului religios, suveranul a rostit un discurs ce a sporit solemnitatea momentului. Contrar așteptărilor celor dragi, peste câțiva ani, în plin război, principele Carol și-a încălcat prerogativele de prinț moștenitor în momentul în care a decis să părăsească unitatea militară pe care o comanda în mod onorific la Târgu-Neamț, pentru a încheia o căsătorie neconformă Statutului Casei Regale a României, acțiunile lui demonstrând imaturitate și iresponsabilitate față de îndatoririle pe care le avea față de patria și familia sa (*Magazin istoric*, nr. 8/2023).

De sus în jos: Felicitări din anii 1909, 1910 și 1912

ÎN MIJLOCUL FAMILIEI REGALE

Obiceiurile de iarnă importate din Occident s-au răspândit cu asemenea rapiditate în Regatul României, încât, spre sfârșitul secolului al XIX-lea „străinul care, în ultimele săptămâni ale lui decembrie ar trece pe străzile Bucureștilor ar putea să se creadă transportat pe bulevardele Parisului sau cel puțin pe străzile comerciale ale marilor orașe occidentale. Magazinele își pun cele mai frumoase podoabe. În spatele vitrinelor strălucitoare este o încântătoare abundență de bijuterii, giuvaiere, cufărașe, obiecte de artă și lux, foarte multe jucării și bomboane“, după cum scria publicistul și jurnalistul francez Ulysse de Marsillac. Împodobirea bradului de Crăciun a fost poate cea mai populară datină pe care românii au preluat-o în veacul amintit din Anglia, acolo unde cuplul regal se lăsa imortalizat alături de copii în jurul celui mai

încântător simbol al sărbătorilor de sfârșit de an.

În 1914 Crăciunul familiei domnitoare a României a fost umbrat de absența celui care a întemeiat-o și i-a asigurat continuitatea ei, regele Carol I înecându-se din viață la 27 septembrie/10 octombrie 1914, la puțin timp după declanșarea Primului Război Mondial. Erau primele sărbători de iarnă pe care Ferdinand I de Hohenzollern-Sigmaringen și Maria de Edinburg le celebrău în calitate de suverani. Numărându-se printre invitații din seara de 24 decembrie 1914, cărturarul nemțean Gheorghe Teodorescu Kirileanu, bibliotecarul Casei Regale, consemna în jurnalul său atmosfera acelor sărbători, însoțită de o caracterizare riguroasă a celor prezenți la Palatul Cotroceni: „La Cotroceni, doamnele de onoare ale reginei Maria – mai distinse decât ale reginei Elisabeta, afară de d-na Mavrodi, care mi se pare cu totul deșartă la cap. D-na Procopiu. D-na Simca Lahovary (fiica lui Al. Lahovary, fostă soție a lui Pic Pherekyde, nepotul de frate al omului politic liberal Mihail Pherekyde – *n.a.*) – foarte simpatică, cu o șuviță de păr alb în frunte. Se zice că e preferata reginei. D-ra Cella Delavrancea, îmbrăcată fără gust – decolteu neplăcut, pentru că prea i se văd oasele. Regina o primește cu multă dragoste și-i întinde obrazul să i-l sărute.

Regina, ca totdeauna, e cea mai încântătoare – în alb, cu o broboadă încunjurată cu perle. Mersul, mișcările, corpul, pielea, părul – toate o arată de 25, nu de 39 de ani. Principesa Elisabeta nu mai e desproporționată – e fină și la cap și la trup. Principesa Mărioara a ajuns prea groasă la trup, părul i-i mai bogat ca al Elisabetei. Principesa Ileana e dragălașenia întrupată. Se joacă cu fiica generalului Perticari. Vorbește numai românește. E știrbă și nu-i place să-i vorbești de lipsa dinților.

Prințul Mircea, numit de maică-sa «Mircea Vodă cel Iubit», este în cărucior, căci – deși e de

doi ani – nu poate merge în picioare [...] E foarte dragălaș, de altfel“.

Respectând tradiția, în acea seară s-au împărțit cadourile, fiecare primind „câte un vas sau statueta amintire de la regele Carol (după testament) și câte o

Regina Maria și principele Mircea

bijuterie“, însă nu toți au fost încântați de ce au primit. „Dl Butculescu [administrator al Casei Regale – n.a.] zice că am căzut mai jos decât sub regele Carol, deoarece lui i s-a dat o statueta de vreo 100 – 150 lei și un ac de cravată tot cam pe-atâta, pe când sub regele Carol căpăta mobile de peste 500 lei“. Pe de altă parte, darul pe care regina Elisabeta i l-a oferit regelui Ferdinand a fost unul cu valoare sentimentală, un tablou pe care i-l dăruise cu ani în urmă soțului său, intitulat «Carol cel Mare, tăcut, la cârmă, pe vreme de furtună», pentru că se potrivea cu firea răposatului suveran.“

G.T. Kirileanu mai amintea că „regina Maria a dăruit regelui Ferdinand patru talere de aur cu bourul moldovenesc, după un model vechi din Moldova, zicând că ea dăruiește regelui lucruri de care să se poată folosi tot ea!“.

SUB SEMNUL LIPSURILOR ȘI SUFERINTELOR

Peste doar doi ani, sărbătorile de Crăciun aveau să fie din nou îndoliate, de această dată din cauza trecerii în eternitate a celui mai mic copil al cuplului regal, la 20 octombrie 1916, din cauza febrei tifoide. „Mircea a murit la ora nouă, cu mâna lui într-a mea. E «Ziua Morților» [...] Am îngropat pe Mircea în vechea biserică de la Cotroceni“, după cum a menționat regina Maria în *Povestea vieții mele*. Tristețea provocată de acest deces prematur a fost amplificată și de înfrângerile armatei române de la sfârșitul anului 1916. Ca urmare, două treimi din suprafața țării, inclusiv Capitala, se aflau sub ocupația

De sus în jos: O felicitare cu familia regală;
alta de Anul Nou;
principele Ferdinand și regele Carol

Gheorghe Teodorescu Kirileanu

trupelor germane. În aceste condiții, familia regală, Guvernul, Parlamentul și mare parte a populației muntene au luat calea refugiului, stabilindu-se la Iași, orașul fiind în timpul Marelui Război martorul tăcut al unei drame umane fără precedent.

Pentru principesa Ileana, în vârstă de opt ani în anul 1916, primul Crăciun în vreme de război a fost unul revelator: „Deodată mi-am dat seama că niciodată nu a existat vreun Moș Crăciun, că familia mea îmi umplea dinainte ciorapul cu cadouri“. Momentul a fost gestionat cu mult tact și diplomatie față de ofițerii englezi și americani, a căror generozitate au făcut-o pe mezină familiei regale să înțeleagă adevăratul sens al sărbătorii Nașterii Domnului: „[...] am avut grijă să le spun

Regina Maria și regele Ferdinand

ofițerilor mei că, într-adevăr, Moș Crăciun a venit! Acum sunt sigură că ceea ce le-am spus era mai adevărat decât credeam atunci, pentru că în efortul pe care acești oameni plini de tot felul de griji și neliniști l-au făcut pentru o fetiță străină, dintr-o țară străină lor, se găsea, cu siguranță, adevăratul înțeles al Crăciunului“.

Sărbătorile din iarna anului 1916 au fost cu atât mai aparte pentru principesa Ileana, cu cât și cadourile au fost dintre cele mai bizare pentru un copil: „În ciorapul pe care l-am explorat în dimineața următoare se găsea, probabil, una dintre cele mai ciudate adunături de cadouri pe care le-a primit vreodată de Crăciun o fetiță de opt ani. Îmi amintesc că am găsit două pungi de tutun, una din piele și una din cauciuc; o tabacheră din lemn, o micuță monetă americană din aur, o ciocolată mică, o insignă a regimentului (pe care o mai am și acum); stegulețe englezești și americane și alte asemenea lucruri de care nu-mi mai amintesc“.

În ciuda situației tensionate de la granița de Răsărit a României, cel de-al doilea Crăciun regal, celebrat la Iași în anul 1917, a avut loc într-o atmosferă ce amintea de sărbătorile de iarnă din trecut, datorită eforturilor care s-au făcut, astfel încât, măcar pentru câteva zile, cei din cercul familiei domnitoare să nu resimtă grijile și neliniștile provocate de război. „La șapte am aprins lumânările în brad și i-am primit pe toți ai casei, ca pe vremuri. Toate doamnele și toți domnii, militari și civili, iar apoi toți servitorii, până la cel mai mărunț ajutor de bucătar, toți au primit câte ceva [...] Odată încheiată partea cu împărțirea darurilor de sub bradul de Crăciun, am dat o masă copioasă pentru toți ai casei, prilej de mare bucurie. Am avut un bufet mare, un „bufet cu vârf“, cum îi spunea tata [ducele Alfred Ernest Albert de Edinburg și Saxa-Coburg și Gotha – n.a.], și toată lumea a avut voie să se ducă și

să-și aleagă ce-i place mai mult. S-a mâncat mult. Bucătarul se străduise cât putuse, în vremuri când toate sunt greu de găsit.“

Iată cum descria regina Maria ziua de Crăciun: „La 11 a avut loc o slujbă oficială la Mitropolie; înainte și după aceasta, muncă și iar muncă, căci trebuie să sfârșim pregătirea pachetelor de Crăciun. În astă seară am trimis pe front 3.000 de pachete; 400 au fost trimise mai înainte regimentului meu și mai sunt 1.000 gata pregătite pentru spitale, iar noi lucrăm într-una, fără o clipă de răgaz“.

Spre deosebire de anul precedent, cadourile nu au mai fost chiar atât de nonconformiste, fiind pe placul suveranei: „Am primit daruri care mi-au făcut mare plăcere. Fiecare dintre copii mi-a dat câte un portret, făcut de Bulgăraș [Petre Bulgăraș, 1884 – 1939; pictor, apreciat îndeosebi ca portretist – n.a.], și mi-au plăcut toate, lucru rar când e vorba de copiii tăi. Apoi, Nando mi-a dat un dar cu adevărat regal, un dar care a fost o surpriză complet încântătoare, un portofoliu mare, plin de schițele tuturor pictorilor noștri – unele sunt chiar FOARTE frumoase“.

Sfârșitul anului 1917 marca un alt moment memorabil, celebrarea nunții de argint a cuplului regal, cadourile primite fiind adaptate greutăților cărora cu toții trebuia să le facă față în plin război, dar cu o semnificație mult mai profundă. În decembrie 1916 toate bijuteriile Reginei Maria au fost trimise la Moscova, împreună cu Tezaurul României. I.G. Duca nota în amintirile lui politice: „Mai nefericită însă a fost inspirația lui [Barbu Știrbey – n.a.] de a fi trimis la Moscova cu Tezaurul statului toate bijuteriile reginei Maria, care erau de o mare valoare“. Prețioasele diademe, pe care le purtase la evenimente anterioare, au fost înlocuite cu o modestă coroană împletită din beteală, iar la cină, suverana împreună cu regele Ferdinand au primit din partea Guvernului verighete de argint, bătute în oțel de război, ceea ce simboliza o legătură indisolubilă a monarhiei cu țara. „Nunta noastră de argint! 25 de ani de căsnicie. [...] O adunare de doamne mi-a adus o coroană împletită din «beteală», un fel de fir argintiu, pe care am purtat-o mai târziu la marea cină și care mi-a stat foarte bine, înlocuind în mod potrivit diademele, fiindcă acum nu am niciuna la mine [...]. La cină, Brătianu a ținut un discurs foarte frumos, la care Nando i-a răspuns, [...] apoi ni s-au oferit verighete de argint îmbrăcate în oțel de război și 500.000 de franci pentru mine anume, ca să-i folosesc pentru binefaceri“, consemna regina Maria. ■

RĂSCOALA LICHIORULUI DE OUĂ

ANDREI OPREA

Este seara zilei de 23 decembrie 1826. Sylvanus Thayer, superintendentul Academiei Militare americane West Point, organizează o petrecere de Crăciun. Sunt invitați profesorii, iar Thayer asigură și acompaniamentul muzical, susținut de orchestra academiei. Spre deosebire de mesele studenților, profesorilor li se servește și alcool. Foarte preocupat de disciplina cadeților, Thayer îi mărturisește la un pahar de vin maiorului comandant William J. Worth că se teme că aceștia ar putea să organizeze la rândul lor o petrecere de Crăciun.

Cei doi cad de acord asupra eventualului cap al răutăților: un cadet numit Jefferson Davis. Tânărul captase deja atenția profesorilor. Era un bețiv cunoscut care, cu doar câteva zile înainte, ieșise din spital, după ce căzuse într-o groapă noaptea, când se întorcea de la cârciumă. Thayer se hotărăște să le ceară căpitanului Hitchcock și locotenentului Thornton, instructorii însărcinați cu paza în zilele următoare, să fie cu ochii în patru.

Petrecerea se încheie la ora 21.30. În același timp, patru studenți se târguiesc cu Benny Havens, a cărui cârciumă se află în apropiere, să le vândă whisky. Fug înainte să ajungă la o înțelegere cu acesta, când aud că sosește intendentul academiei. Nu sunt singurii. Cu o zi în urmă, alți studenți reușiseră să aducă în jur de 10 l de whisky și 4 l de rom. Cârciumile din apropierea academiei sunt toate scumpe, alcoolul este adus în taină cu barca, de pe celălalt mal al râului Hudson. Băuturile sunt depozitate în camerele 5 și 28 ale Barăcii de Nord a academiei, alături de alte ingrediente nealcoolice, furate pe ascuns vreme de câteva săptămâni de la cantină. Studenții se pregătesc să fabrice lichior de ouă, o băutură americană tradițională de Crăciun, cât pentru toată academia.

*Superintendentul Sylvanus Thayer,
portretizat de pictorul american
Robert Walter Weir*

Academia Militară West Point avea multe probleme la începutul secolului al XIX-lea. Nu exista un curriculum fix – unii studenți aveau după șase luni, alții după șase ani. Problemele de disciplină erau la ordinea zilei. Predecesorul lui Thayer, Alden Partridge, favoriza anumiți studenți și a înlocuit uniforme albastre cu unele cenușii, mai ieftine.

Thayer a fost numit în 1817 pentru a reforma instituția. A instituit un program zilnic pentru studenți, exerciții fizice, curriculumul de 4 ani și măsuri de disciplină stricte. Cadeții trebuia să poarte uniformă și să aibă o ținută impecabilă la orice oră. Multe dintre reformele sale s-au păstrat până astăzi.

ÎN CĂUTARE DE TOBE ȘI DE FLAUT

Alături de alte restricții, Thayer le-a interzis studenților cumpărarea, deținerea și consumul alcoolului. Inițial, au existat două excepții: Ziua Independenței (4 iulie) și Crăciunul. Însă, la 4 iulie 1825, studenții în stare de ebrietate au făcut scandal, purtându-l pe sus, împotriva voinței sale, pe maiorul William Worth. După acest incident dezonorant, Thayer a eliminat și aceste excepții.

Lichiorul de ouă, numit *eggnog* în limba engleză, este și astăzi băutura alcoolică preferată a americanilor de Crăciun. Se fabrică pe bază de alcool, care se amestecă cu lapte, smântână, zahăr și albușuri și gălbenușuri de ouă, condimente precum scorțișoară și se poate servi și cald și rece. Toate ingredientele se găsesc ușor și ieftin în Statele Unite de la începutul secolului al XIX-lea, însă baza de alcool poate varia, de la whisky de casă la rom de import.

William J. Worth,
fotografie cca 1845 – 1849

Cărciumarul Benny Havens,
desen după un portret
de pictorul Julian Scott

În seara de ajun, căpitanul Hitchcock discută cu cadetul Nathaniel Eaton, însărcinat cu paza exterioară la Baraca de Nord. Eaton spune că a auzit un zvon că studenții aduc alcool în clădire. Hitchcock se hotărăște să meargă în inspecție. Dă o tură prin clădire, dar nu găsește nimic; este liniște. Locotenentul Thornton, fără să discute cu colegul lui, merge la rândul său în inspecție; același rezultat. Amândoi se hotărăsc să se culce, în dormitoare pe care le au în clădire.

Petrecerea cadeților începuse sub nasul ofițerilor. Rând pe rând, studenții se strecoară în camerele 5 și 28, cinstesc și beau în liniște.

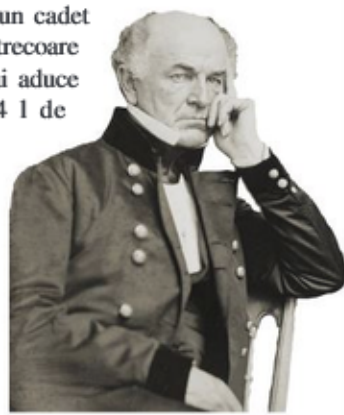
În toată noaptea, un cadet reușește să se strecoare în clădire și mai aduce încă aproape 4 l de whisky.

Din ce în ce mai amețiți, studenții încep să facă zgomot. Cadetul Whipple, superintendentul Barăcii de Nord, aude zarva din camera 5, la parter, și intră la

ora 2 dimineața. Întrerupe din cântat opt studenți, se ceartă cu Jefferson Davis, după care pleacă. Un alt cadet pus de strajă, James Overton, găsește trei colegi beți. Când îi ia la întrebări, aceștia îi răspund că au nevoie de tobe și de un flaut.

Separat, la ora 3 dimineața, Hitchcock mai merge o dată în inspecție, nu găsește nimic și se culcă la loc. La mai puțin de o oră, îl trezește un zgomot puternic din camera 28, cu două etaje deasupra dormitorului său (camera 8). Dă buzna la 28 și găsește șase cadeți beți și doi adormiți. În timp ce îi ceartă, aude încă un zgomot din încăperea alăturată, camera 29. Aleargă și găsește încă trei studenți amețiți. Doi dintre ei încearcă să se ascundă sub o pătură, iar al treilea sub o... pălărie.

Hitchcock e furios. Strigă la studenți și le ordonă să se întoarcă în camere. Unul dintre ei însă, James Berrien, strigă la rândul său la

Hitchcock,
fotografie cca 1851 – 1860,
promovat colonel

Hitchcock. Căpitanul le ține o prelegere vreme de 15 minute și coboară să se culce. Odată plecat, Berrien, furios și criță, le spune colegilor: „Luați-vă pumnalele și baionetele și pistoalele, dacă aveți! Pân' la răsărit, Hitchcock e mort!”

„BĂIEȚI, ASCUNDEȚI BĂUTURA!”

În camera sa, căpitanul nu poate să doarmă. De trei ori îi bate cineva în ușă, însă, când deschide, nu vede pe nimeni. Iese din cameră și găsește un cadet beat. Apoi aude zarvă din camera 5. Hitchcock intră furios. Găsește 13 studenți băuți. Toți îngheață când îl văd pe căpitan. Înainte să apuce să spună ceva, Jefferson Davis intră în cameră pe altă ușă și, amețit, strigă: „Băieți, ascundeți băutura! Vine căpitanul Hitchcock!”.

Căpitanul îi amenință pe studenți că, dacă nu pleacă, vor urma consecințe legale, nu numai disciplinare. Îi ordonă apoi direct lui Jefferson Davis să se întoarcă în camera sa. Amețit, tânărul ascultă ordinul și, odată ajuns, adoarme imediat. Cu toate că a fost printre instigatorii petrecerii, întrucât a adormit, nu a participat la evenimentele ulterioare și a fost scutit de Curtea Marțială.

Între timp, studenții din camerele 28 și 29 se înarmaseră. Locotenentul Thornton aude zgomot și se trezește. Când iese din cameră, dă peste câțiva cadeți amețiți. Unul dintre ei încearcă să îl amenințe cu o sabie. Thornton îl arestează, dar, când se întoarce cu spatele, un alt cadet, Roberts, care fusese certat de Hitchcock în camera 28, îl lovește în cap cu o scândură. Locotenentul leșină pe scări.

Întors în camera sa, Hitchcock aude iar zgomot afară. Mai mulți

studenți îi bat furioși în ușă.

Căpitanul iese și, imediat, cadetul Guion își scoate pistolul și trage. Din fericire, în ultimul moment, un alt student se izbește în el. Glonțul zboară pe lângă urechea căpitanului și nimerește tocul ușii.

Căpitanul își dă seama

*Jefferson Davis
fotografiat în 1859,
când era senator*

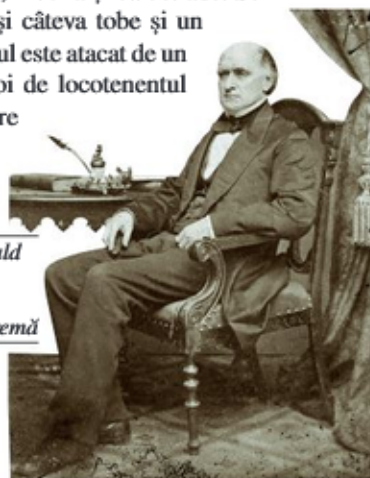

*Academia West Point în 1828,
ilustrată de gravorul britanic John Hill,
după un original de pictorul George Catlin*

că situația a scăpat de sub control și fuge din clădire. Pe drum, vede că geamurile de pe holuri sunt sparte. Aleargă la postul cadetului Eaton și îi ordonă acestuia și cadetului Overton să îl găsească pe maiorul Worth. Overton întreabă dacă nu mai bine l-ar aduce pe superintendentul Thayer. Hitchcock îi spune nu; maiorul Worth este foarte plăcut de cadeți și ar putea să îi liniștească.

Din nefericire, câțiva studenți beți se află în apropiere și aud greșit: cred că Hitchcock cere să se aducă tunurile, să îi bombardeze. Confundă formula „com” folosită de căpitan (de la „comandantul Worth”) cu „bom” (de la tunari). Se întorc să aducă vestea greșită, iar cadeții răsculați se înfurie și mai tare. Nu neapărat primejdia îi indignează, cât faptul că sunt chemați împotriva lor artileriști, soldați de rând, și nu ofițeri, preponderent bogați ca ei.

Hitchcock se întoarce în baracă să încerce să facă ordine. Haosul se răspândește însă. Răsculații se baricadează și provoacă distrugeri, spargând geamuri, vase, mobilă și balustrade. Se pare că fură și câteva tobe și un flaut. Căpitanul este atacat de un cadet. Dă apoi de locotenentul Thornton, care abia reușise

*John Archibald
Campbell,
judecător
la Curtea Supremă*

să se trezească. Cei doi stau un timp asediați în camera lui Hitchcock, cadeții răsculați aruncând cu pietre și scânduri în geamuri.

LA 7 DIMINEAȚA, CU CAIETUL DE TRIGONOMETRIE

Treptat, tinerii își pierd din entuziasm, pe măsură ce se apropie răsăritul. Thayer se trezește când aude tobe la 5 dimineața și pleacă să vadă ce se întâmplă. Se scoală și alți cadeți, care nu participaseră la petrecere. Ei ajută la restabilirea ordinii. Cadetul Overton, între timp, îl găsește pe maiorul Worth. Hitchcock reușește să scape din asediu, se întâlnește cu Worth și îi explică ce s-a întâmplat.

La ora 06.05 goarna dă deșteptarea. I se răspunde din Baraca de Nord cu focuri de armă, înjurături, gemete de durere, amenințări și cu zgomot de geam spart. Maiorul Worth ordonă adunarea de dimineață. Obosiți și mahmuri, majoritatea cadeților îi dau ascultare. De o parte se aliniază cadeții din Baraca de Sud, odihniți și în ținută adecvată, iar de cealaltă cei din Baraca de Nord, amețiți, băuți și nedormiți. Urmează micul dejun și slujba de Crăciun la capela academiei, care ține două ore.

Între timp, Thayer și un ajutor inventariază pagubele – 168,83 de dolari, se stabilește ulterior, o sumă importantă în epocă. Maiorul Worth îi povestește superintendentului ce s-a întâmplat. Hitchcock și Thornton au vânătăi, iar mai mulți cadeți sunt răniți. Thayer încremenește când Worth îi spune că aproximativ 90 de studenți au participat la răscoală – mai mult de o treime din efectivul academiei, în care erau înmatriculați 260 în total. Mai târziu în aceea zi, când este întrebat, Thayer îi mărturisește unui coleg că nu știe ce să facă.

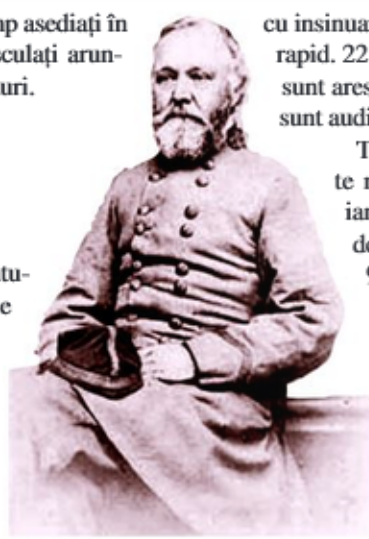
La 26 decembrie, are loc un consiliu al profesorilor. Se hotărăște să se deschidă o anchetă în ianuarie – perioada examenelor. Departamentul de Război transmite instrucțiuni la 6 ianuarie 1827: să se organizeze un tribunal,

cu insinuarea să se rezolve chestiunea cât mai rapid. 22 de cadeți, inclusiv Jefferson Davis, sunt arestați la domiciliu, în barăci. În total, sunt audiați 167 de martori.

Thayer și Worth se întâlnesc să discute raportul final în seara zilei de 19 ianuarie 1827. Ancheta a stabilit 70 de vinovați. Mai puțini decât cifra de 90 estimată de Worth în dimineața zilei de Crăciun, dar totuși un număr mare. Academia West Point s-ar face de rușine dacă ar exmatricula aproape o treime dintre studenți. Așadar, în aceea seară, Thayer selectează câțiva făptași principali – preponderent cei care au adus băutura pe ascuns și cei care au instigat la violență –, care să fie aduși în fața Curții Marțiale.

În total sunt judecate 21 de persoane – 20 de cadeți și un plutonier, J. Dougan, care îi văzuse pe studenți cum făceau trafic cu alcool cu barca pe râul Hudson, dar s-a lăsat mituit. Un rol important la judecată l-a avut cadetul Robert E. Lee, cel care avea să devină unul dintre cei mai iscusiți generali ai Confederației în timpul Războiului Civil American (*Magazin istoric*, nr. 3/1982). Lee era îndrăgît de profesori și avea un caracter onorabil. La 07.00, în ziua de 23 decembrie, de exemplu, discuta probleme de trigonometrie cu Thayer. Nu a participat la răscoală și a depus mărturie la judecată, încercând să își ajute câțiva colegi.

În cele din urmă, majoritatea sunt exmatriculați, iar nouă sunt eliminați din armată. Doi dintre aceștia din urmă reușesc însă să dobândească posturi în armata... Confederației. Benjamin G. Humphreys și Hugh W. Mercer ajung amândoi generali secesioniști, iar Humphreys este ales guvernatorul statului Mississippi, după Războiul Civil. Un alt cadet răsculat, John Archibald Campbell, care avea doar 15 ani când a participat la beția de Crăciun, ajunge jurat la Curtea Supremă a Statelor Unite între 1853 – 1861. Iar Jefferson Davis, scăpat de Curtea Marțială, devine președintele Confederației în timpul Războiului Civil American. ■

Hugh W. Mercer

Cadeți la West Point în jurul anului 1870

Încheiem prezentarea începută în numărul anterior a dosarelor deschise de Securitate unor persoane care au lucrat în turismul românesc.

TURISMUL ÎN ATENȚIA SECURITĂȚII ÎN ANII '70-'80

CIPRIAN NIȚULESCU

Oreste Ungureanu și Diaman-di Mitrea au fost alți responsabili ai turismului internațional al României de la sfârșitul anilor '60.

Oreste Ungureanu, născut la 5 martie 1937 în București, era fiul lui Gheorghe (mecanic de locomotivă) și al Eugeniei. Din toamna lui 1955 până la începutul lui martie 1957 a urmat Școala de ofițeri de Securitate (nefinalizată, fiind declarat „necorespunzător în procesul de învățământ”), absolvind în 1962 Facultatea de Comerț Exterior din Capitală și lucrând apoi un an la I.C.E. „Mașinimport”. Între 1964 – 1966 a activat la Secția Relații

cu Străinătatea a C.C. al U.T.C., fiind transferat în iulie 1966 ca șef adjunct de serviciu la O.N.T. „Carpați” București. Cunoștea limbile engleză și rusă. În perioada ianuarie 1968 – octombrie 1974 a fost șeful Biroului de informații turistice din Marea Britanie (Londra). L-a avut subaltern din 1971, apoi succesor, pe ofițerul D.I.E. Tiberiu Bulencea. La revenirea în țară, Ungureanu a fost numit șeful serviciului IV relații (pe spațiul S.U.A., Canada, America

Latină, Spania și Portugalia, Israel și țările arabe, Extremul Orient). În noiembrie 1979 a devenit director adjunct al O.N.T. La 1 septembrie 1986 a fost numit director al Agenției de prestații turistice internaționale și excursii externe (unde nu mai făcea deplasări în străinătate), iar în 1989 era șeful serviciului II relații din O.N.T. (pe spațiul R.F.G., Austria, Elveția și țările nordice ale Europei de Vest). În perioada în care a condus Biroul din Londra a fost și colaborator

*Diamandi
Mitrea*

al D.I.E., fiind preluat în legătură în 1975 de Direcția III Contraspionaj (sursa „Dorin”). Din septembrie 1983 această Direcție a întreprins măsuri complexe de verificare pentru a stabili „dacă prin activitatea desfășurată de «Dorin», acesta constituie un pericol pentru securitatea statului”. În aprilie 1985 i-a fost deschis dosar de urmărire informativă, acțiune închisă în noiembrie 1986. Era semnalat cu relații neoficiale cu cetățeni britanici, fiind invitat și la domiciliul acestora, precum Marilena Jones din Birmingham (n. Simionescu în 1923, plecată din țară în 1947 prin căsătoria cu secretarul unui colonel din Misiunea Militară Britanică; recrutată în 1957 de D.I.E., peste ani semnalată în contact cu Contrainformațiile engleze; afirma că este rudă cu George Pop, reprezentant pentru România al „British Aircraft Corporation”). Avea, de asemenea, legături cu Orenstein (evreu,

patronul unui magazin de croitorie în Londra), cu Trent Antrorrey (evreu, proprietar de magazin de bijuterii și electronice în Londra), Elly Weiss (lider al masoneriei din Israel și șeful firmei E.W.T.R., principalul partener al O.N.T. pe piața israeliană), președintele firmei „Clarksons”, și alții. Interesant este (conform volumului cu înregistrări prin tehnică operativă) că un anume Gavrilesco (foarte posibil ministrul Turismului din anii 1982 – 1984) a intervenit telefonic la 29 august 1986 la

prim-ministrul C. Dăscălescu pentru a nu fi schimbat din funcție Ungureanu (care era cunoscut de premier), considerându-l „singurul om care știe problemele astea de negocieri, om care a stat la Londra, a făcut servicii imense și de competență înaltă, [...] adică omorâm activitatea de turism internațional, tocmai acum în plină contractare de realizare a planului”. Inițiativa sa a rămas însă fără efect. După Revoluție, Oreste Ungureanu a fost secretar de Stat la Ministerul Turismului (21 decembrie 1992 – 28 august 1993), în Guvernul condus de N. Văcăroiu, iar în 1995 era director general al O.N.T.

Diamandi-Marian Mitrea, născut la 15 august 1939 în Râmnicu Sărat, județul Buzău, era

fiul lui Anton (șef de secție la Primăria orașului) și al Ștefaniei. A absolvit în 1963 Facultatea de Filologie (secția slovacă) din București (unde a avut o scurtă încadrare ca asistent universitar), iar între 1963 – 1965 a urmat Cursul postuniversitar de relații internaționale, fiind apoi angajat la Oficiul Național de Turism, ca secretar economic la Direcția Turism internațional. Știa, pe lângă limbile cehă și slovacă, franceza și spaniola. În perioada ianuarie 1967 – iulie 1973 a fost șeful Biroului de informații turistice din Belgia (Bruxelles). A fost înlocuit de Ioan Avram (născut în 1937), care la finalul misiunii, în martie 1980, a rămas ilegal în străinătate. După revenirea de la post în vara lui 1973, D. Mitrea a fost șef de birou al țărilor de limbă latină în O.N.T., principalul referent pe relația Franța. A fost și informator al Direcției Contraspionaj a D.S.S. (sursa

Dan Vilt

„Mihnea”) în perioada ianuarie 1976 – aprilie 1982, furnizând „214 materiale informative de interes operativ”, dovădindu-se „un element atașat organelor noastre”, legătura fiind întreruptă în urma amputării unui picior. Și-a reluat activitatea profesională și influența în martie 1984, iar în mai 1987 i se deschidea dosar de urmărire informativă (era și neîncadrat politic), fiind semnalat că lucra preferențial cu firmele turistice „Nouvelles Frontières” și C.V.M., însă primea periodic aviz pozitiv pentru deplasări în Franța, ultimul fiind la 10 decembrie 1989. Anterior, la 5 martie 1981, un locotenent-colonel din cadrul Securității municipiului București (U.M. 0800) întocmea un „Proces-verbal de constatare a efectuării unor acte premergătoare”, în care menționa că se deplasase la restaurantul Lido de pe Bulevardul Magheru „în vederea strângerii probelor necesare pentru începerea urmăririi penale” a lui Diamandi Mitrea, care „se afla la o masă împreună cu cetățeanul străin Vilt Dan Nicolae, cetățean belgian, cu domiciliul temporar la mama sa în Bd. 1 Mai [...], unde consumau băutură și mâncare”. Ulterior, într-o declarație olografă de opt pagini din 8 mai 1981, Diamandi recunoștea că a greșit neinformând anterior colegii despre întâlnire (care urmasse după un dejun la Athénée Palace oferit de reprezentanți ai O.N.T., în contextul derulării unui contract cu acesta), însă „la masa de protocol nu rezultase vreo problemă de semnalat care să prezinte interes”. Dan Vilt (născut în 1946, în București, unde a absolvit A.S.E.) a fost colaborator extern al O.N.T.

Blocul „Eva”, în plan îndepărtat, și blocul „O.N.T.”, la parterul căruia își avea sediul agenția națională de turism

„Litoral” Mamaia în 1969 – 1970, iar în 1971 s-a căsătorit cu belgianca Edwige-Gabrielle Coussaert, fiica lui Paul Coussaert (director pentru Belgia al săptămânalului francez *France Dimanche* și vicepreședinte al Asociației Hotelierilor/HORECA din Belgia), care făcea publicitate turistică pentru România, amenajând apoi în Belgia un restaurant românesc (în 1987 se transforma într-unul cu specific unguresc) și un magazin cu produse românești. Vilt (sursa D.I.E. „Cristescu”), directorul firmei „Maxitours”, apare ca relație apropiată în dosarele de securitate ale altor responsabili O.N.T. (precum N. Roșoga), fiind menționat și în volumul de amintiri *O viață cât zece* al omului de afaceri George Pădure. Diamandi Mitrea a decedat în anul 1991.

Cornel Găină, născut la 3 aprilie 1955 în Alexandria, județul Teleorman, era fiul lui Radu (secretar de organizație P.C.R.) și al Ecate-

rinei (directoarea căminului cultural), ambii învățători în localitatea Căndești, județul Vrancea, unde acesta a absolvit școala generală. A urmat apoi liceul teoretic în Rm. Sărat și Facultatea de Comerț (A.S.E., 1980). A lucrat la Navrom Galați, la Agenția Romtrans Galați, la Romtrans București, iar din 1981 la O.N.T. „Carpăți”, inițial la serviciul Coordonare ghizi. În perioada septembrie 1986 – decembrie 1987 a fost șeful Biroului de informații turistice din Paris. Din mai 1988 activa pe relația Belgia în cadrul O.N.T. (care avea atunci patru servicii de relații organizate pe spații geografice, încadrate cu 50 de angajați, dintre care 28 erau surse ale Securității). Un fost coleg de facultate cu care se afla în relații apropiate, Viorel Cataramă (viitorul om politic liberal după 1989), îl caracteriza olograf în 1985 pe C. Găină, printre altele, ca un om care „poate juca rolul de lider, are priză la mase”, cu o

Hotel „Lido”, la începutul anilor '60

„capacitate de înmagazinare a unui volum mare de cunoștințe și informații”. Pe când era student în anul I („unde nu dispunem de niciun fel de posibilități informative”), în februarie 1977 a fost recrutat de Securitatea municipiului București ca informatorul „Vrinceanu”, fiind preluat în decembrie 1981 de Direcția a III-a Contraspionaj. O notă de analiză din septembrie 1986 preciza că în ultimele trei luni furnizase 11 note informative despre cetățeni francezi cunoscuți pe linie oficială, dovedind „reale calități pentru munca de securitate”, loialitatea fiindu-i verificată prin mijloace complexe („rețea informativă, I.C.T., I.D.E.B., test”). După o nouă combinație informativă în mai 1987, prin care a trecut cu bine de o testare a loialității, C. Găină nu mai este menționat ca informator, existând chiar un raport aprobat de clasare a dosarului său de rețea în acel an, „având în vedere că «Vrinceanu» a devenit membru al P.C.R.”. A fost, de fapt, folosit

ca sursă cu aprobarea de la partid în anii 1985 – 1987. Pe parcursul anilor a fost și recom-pensat de Securitate de câteva ori cu sume cuprinse între 100 și 500 lei. La 25 ianuarie 1988 un document al D.S.S. aviza negativ trimiterea sa ca delegat la sectorul mixt de turism „Arion – Carpați” de la Atena (unde a activat ca delegat din 1984 Francisc Kantor, urmărit prin D.U.I. de Securitate; în 1995 era director general adjunct al O.N.T.). Se menționa că în misiunea de la Paris „a avut relații neprincipiale cu unii membri ai Ambasadei române, fiind arogant și cu tendință de insubordonare” și avusese relații apropiate cu foștii lucrători din turism, rămași ilegal în străinătate, Cezar Tiron și George Tudor (menționat și ca Georges Toader, președintele firmei Kim Voyage din Paris, care dorea să înființeze o societate mixtă de turism și care a încercat în decembrie 1987 să-l determine să rămână ilegal în Franța), „cunoscuți ca agenți ai

organelor de contraspionaj franceze”. Relații apropiate a avut și cu Dan Chișu, colaborator al firmei de turism „Nouvelles Frontières”, viitor producător TV. În vara lui 1989 Cornel Găină primea însă aviz pozitiv pentru o deplasare în interes de serviciu în Belgia. În 1990 a fondat prima agenție de turism din România, Simpaturism, fiind fondator și longeviv președinte al Asociației Naționale a Agențiilor de Turism (ANAT). A decedat la 16 mai 2020.

Au fost și alți șefi de Birouri de turism în atenția operativă a Securității, precum Florea Balalia, născut în 1942, fiul lui Dumitru Balalia (membru în Prezidiul Marii Adunări Naționale în 1957 – 1961, președinte al Comisiei pentru Consiliile Populare și Administrația de Stat), absolvent al Facultății de Comerț Exterior în 1965, activând apoi în O.N.T., trimis la post în 1968 la Biroul de turism din Frankfurt. Între 1972 – august 1976 a condus Biroul din Düsseldorf. A fost urmărit între 1979 – 1986 de Direcția Contraspionaj, care considera la 5 iulie 1980 că, alături de soția sa Lidia Balalia (director adjunct O.N.T. în anii '80), nu trebuie să primească în continuare viza de ieșire în străinătate, cel puțin în țările nesocialiste, deoarece au avut relații neoficiale cu străini, fiind și „implicați în cercetările făcute asupra spionului Schmitz Audeck [reprezentantul firmei «Stalex» – n.n.] cu care au fost confrunțați, iar la proces au fost audiați ca martori”.

Leonida Hrișcă (născut în 1942, la Bolgrad, Basarabia, angajat la O.N.T. la absolvirea facultății în 1964, căsătorit cu

Gabriela, născută Celente) a fost urmărit de Securitate, dosarul său având cinci volume. A activat la Frankfurt în 1971 – 1972 și ca șef al Biroului în anii 1976 – 1980 (anterior fiind șeful Biroului din München în 1972 – 1974). În anii 1980 – 1983 era directorul Agenției de prestații turistice internaționale. La sfârșitul lui 1988 Hrișcă era îndepărtat din Ministerul Turismului.

Tot atunci a fost înlăturat și Mihai Șerbănescu (născut în 1939, căsătorit cu Paraschiva, născută Osep), fost șef al Biroului din Stockholm (1974 – 1980), apoi șef serviciu relații (S.U.A., Canada, Israel, țări arabe) în 1981 – 1982 și 1984 – 1986 și director adjunct în 1983, urmărit în 1985 – 1989 pentru relații neoficiale (de exemplu, cu Adam Herman, partener de afaceri al O.N.T., semnalat de Securitate ca agent FBI). Pentru astfel de relații era urmărit informativ în anii 1978 – 1981 și Gheorghe Iliescu (născut în 1939, căsătorit cu Nurtem, născută Osman, șeful Biroului din Amsterdam în 1969 – 1977). Un alt șef de birou de turism urmărit de Securitate a fost Anghel Turcu (născut în 1939, șeful Birourilor din Copenhaga în 1969 – 1977, Amsterdam în 1977 – 1979 și 1985 – 1987, Tel Aviv în 1983 – 1984, șef serviciu Publicitate la Publiturism în 1980 – 1983; în 1987 – 1989 era șef serviciu relații S.U.A., Anglia, țări arabe, Israel). Acordând exclusivitate în octombrie 1989 pentru unele programe firmei E.W.T.R. din Israel, la 13 decembrie 1989 un locțiitor al șefului Direcției Contraspionaj aproba deschiderea D.U.I. și Plan de măsuri, care prevedea

inclusiv percheziția secretă la biroul său până la 21 ianuarie 1990 și obținerea până la 15 februarie 1990 a copiilor cheilor de la locuință pentru instalarea de tehnică operativă complexă. Peste câteva zile se declanșa Revoluția.

Un document din 1972 menționa că birourile de turism din străinătate (subordonate Ministerului Turismului și coordonate de Direcția Turism Internațional, D.T.I.) aveau relații de colaborare directă cu Direcția Generală de Propagandă (reorganizată în 1973), cu oficiile naționale de turism – O.N.T. „Carpați” București (cu sediul în Bulevardul Magheru nr. 7), O.N.T. „Litoral” Constanța (cu sediul în hotelul „București” din Mamaia) și O.N.T. „Carpați” Brașov, dar și cu Agențiile „Comturist” (str. C.A. Rosetti nr. 5, palatul Cesiănu-Racoviță) și „Publiturism” (str. Luterană nr. 13), cu Editura pentru Turism și Automobil Clubul Român (unde președinte în 1976 – 1985 a fost generalul Neagu Cosma, șeful Contraspionajului în 1962 – 1973). Adăugăm câteva informații referitoare la D.T.I. și cele două Agenții.

Un tabel (martie 1978) cu 70 de persoane din Ministerul Turismului care aveau „probleme de cadre” includea și 17 angajați ai Direcției Turism Internațional, printre care directorul adjunct Gheorghe Niculescu (născut în 1919, absolvent al Academiei de Înalte Studii Comerciale și Industriale, fiu de negustor, cu o mătușă stabilită în 1923 la Barcelona), șeful serviciului Propagandă externă, George Renato Iliescu (născut în 1927, fiul unei italiene cu

rude la Florența și al unui tată maistru sonder, care activase în Egipt și Indonezia până în 1921, cumpărând apoi o mare vilă în Govora Băi, naționalizată după 1948; o notă a Contraspionajului din 3 iunie 1977 menționa că de doi – trei ani nu avea viză pentru deplasări pe relația Vest, deși era șef serviciu), Andrei Rișcanu (născut în 1926, la Bordeaux, ofițer de marină între 1950 – 1960, activând apoi la O.N.T., șef serviciu Transporturi internaționale turistice până în 1972, apoi șef serviciu la O.N.T. „Litoral” până în 1975, divorțase recent) sau Ștefan Ionescu-Călinești (născut în 1922, doctor în Medicină, cu un unchi plecat în 1919 în Brazilia, de unde avea o mare moștenire).

Agenția „Publiturism” din cadrul O.N.T., care se ocupa cu activitatea de publicitate turistică, a făcut parte din 1971 din Ministerul Turismului (alături de cele cinci Direcții ale acestuia și alte structuri, precum Centrul de perfecționare a cadrelor în turism sau Centrul de studii și cercetări economice pentru promovarea turismului internațional). A fost condusă de un longeviv director, Pompiliu Matei (născut în 1930, căsătorit cu Elena Matei, conferențiar la Facultatea de Filologie), absolvent al Facultății de Istorie din București (1951), trimis apoi la specializare în U.R.S.S. până în 1956, activist la C.C. al P.C.R. până în 1958, director la Direcția Generală a Arhivelor Statului (1958 – 1964), director la Editura Meridiane (1964 – 1971), transferat în aprilie 1971 ca director al Agenției „Publiturism”, funcție deținută și în 1988.

(Continuare în p. 45)

VÂNTUL MITURI ȘI CREDINȚE

Dr. GEORGETA ROȘU

„Vântul nu-i rău, numai duce multe rele. Sfârșitul lumii o să fie cu vânt. Atunci are să fie vântul așa de mare, că va face una dealul cu valea și toate celea se vor prăpădi“ (Legende populare).

Vântul, numit în popor aer, este închipuit în imaginarul popular ca suflarea Divinității. El reprezintă componenta subtilă așezată între pământ și cer. Era socotit ca o creație a lui Dumnezeu, pentru a rupe pânza Paiangăului (păianjen), care-l întruchipa pe Diavol, țesută printre copaci, ca oamenii să nu mai vadă lumina soarelui binefăcător. Alte legende povestesc despre vânt ca fiind fiul unei prințese necăsătorite – născut din vis – sau că ar fi om și că stă în Cer, al treilea scaun de lângă Dumnezeu. Acesta i-ar spune când să fie om, când să fie vânt. Unii credeau că locuiește în Iad, alții că stă pe pământ, într-un butoi sau într-o grotă, ca un pustnic.

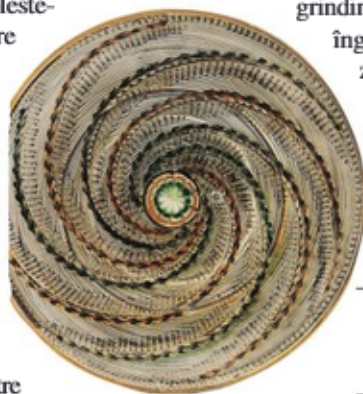
Alte legende vorbesc de el ca flăcău tânăr și frumos sau ca moșneag înțelept. Unii îi atribuiau chiar o familie, nevastă și copii. Vântul poate fi bun, sfânt. De aceea nu trebuie blestemat. Căci el este duh, este „suflare divină“, alcătuieste creierii oamenilor, fiindcă nimic nu poate fi mai iute ca gândul decât „vârtejul lui Dumnezeu“ (I. Godea, *Dicționar Etnologic Român*). Altă legendă vorbește de faptul că Dumnezeu ar fi rupt vântul în mai multe bucăți, când i-a dat drumul printre oameni, pe pământ, ca să nu le facă rău acestora (Moldova și Muntenia). Vântul reprezintă una dintre

„Copaci pe vreme de furtună“,
de Pieter Kluyver (1816 – 1900)

cele patru stihii ale cosmogoniei românești, este un creator, unele legende vorbind despre faptul că ar fi creat femeia (A. Gorovei, *Credințe și superstiții*).

Este forță creatoare când adie și răcorește oamenii, când aduce norii cu ploaia binefăcătoare, dar este și forța distructivă, când vin uragane, grindină și ploi distrugătoare. Aduce adesea înghețul, dar și crivățul care troienește zăpada. Se mai credea că alături de nori era un „curier“ al dorului între îndrăgostiți (A. Gorovei, *Credințe și superstiții*). În Banat, în imaginarul popular, e asemuit cu un balaur uriaș, care suflă

Tăier de Horezu realizat de meșterul
Eufrosina Vicșoreanu
(Sursa: Muzeul Național
al Țăranului Român)

Vântul ne-a purtat spre noi orizonturi.
Reconstituirea caravelei lui Cristofor Columb

pe o singură nară. Dacă ar sufla pe amândouă, ar distruge omenirea. Tecucenii nu pun cloști când bate vântul, că nu ies pui. În Suceava se credea că dacă vântul crea vârtejuri în Ajunul Crăciunului era semn de molimă peste oameni. Tot acolo se credea că persoana care visa că bate vântul se va certa cu familia. În cercetările sale, Tudor Pamfile sublinia că în credința populară vântul rău putea să slujească, să ologească oamenii, să-i îmbolnăvească. Bătrânele care făceau descânțece aruncau toate relele în vânt și dacă un vânt care purta aceste rele te întâlnea, puteai să te îmbolnăvești sau să-ți moară animalele. Dar mentalul colectiv păstrează și amintiri despre vântul bun, care mână nourii pe cer și aduce ploaia binefăcătoare. Chiar își imaginau că într-un anume loc pe pământ existau visteriile vântului, unde acesta stătea ascuns într-o grotă ca o gură de balaur (Tudor Pamfile, *Credințe și superstiții*).

Adesea vântul era personificat. Oamenii și-l imaginau ca pe un tânăr flăcău, care hălăduia căutându-și aleasa, și atunci îi simțeau adierea. Dar putea să capete și alte înfățișări. Era vânt de la Miazăzi, vânt de la sud sau după locul de unde bătea – vânt mare de la Nisăilă (Necuratul). Era chiar alintat – vântoica –, atunci când era mai puternic, sau vântuleț sau vântișor, când adia (Dorina Onica, *Geosferele în credințele și imaginarul popular*). Elena Niculiță Voronca sublinia existența în mentalul colectiv a 12 vânturi, câte unul pentru fiecare lună. Unora oamenii le dădeau numele după locul în care băteau – vânturi de baltă, băltărețe, care suflau din Delta Dunării și Marea Neagră, suhoveiul, vântul cald, uscat, care aducea seceta, numit și sărăcilă, vântul rece, crivățul, vânt rău, care aducea îngheț și troiene mari de zăpadă.

Azi meteorologii definesc vântul ca un fenomen fizic, ce se manifestă ca o mișcare dirijată de aer în atmosfera terestră. Cauza principală a formării vânturilor este diferența presiunii atmosferice între două regiuni. Direcția vântului este influențată de forța CORIOLIS care ia naștere datorită rotației pământului și obstacolelor terane (lanțurile muntoase). În mentalul colectiv s-au păstrat numeroase proverbe și aforisme despre vânt: Copacul nu se mișcă fără vânt; Cine seamănă vânt culege furtună; Ca norii și vântul fără ploaie e omul lăudăros cu dărniciile sale; Cel ce păzește vântul nu seamănă și cel ce se uită la nori nu culege (Eclesiastul); Nu poți opri vântul, apa și gura lumii; Vântul este răspântia planetei. ■

FEUDALĂ (Triverb: 9, 2, 5)

GIG ROII

Gheorghe BRAȘOVEANU

Soluția rebusului **IOANA D'ARC**, din nr. 11/2024

BURGUNDIA – ENGUERRAND – AS
– I – MERGE – U – BLA – Y – EL – RAUL
– LEpra – ELEANOR – SR – VAIUGA – A
– O – O – LM – RIDIC – IS – ELAN – CH
– RAI – A – ELIE

Soluția jocului **ȚINUT ÎN NORD-ESTUL
EGIPTULUI**, din nr. 11/2024

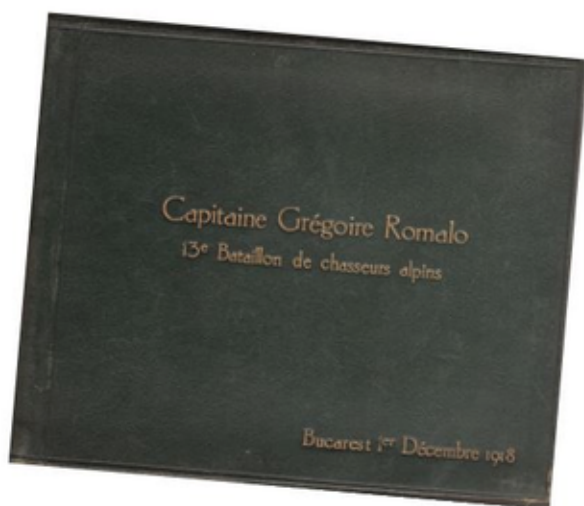
PENINSULA SINAI
(PE–N–IN–S–U–LA–S/IN–A–I)

ALBUMUL ÎNTOARCERII FAMILIEI REGALE ÎN BUCUREȘTI

CRISTINA PĂIUȘAN,
DANIEL-COSMIN OBREJA

Pentru majoritatea românilor ziua de 18 noiembrie/1 Decembrie 1918 este sinonimă cu Adunarea Națională de la Alba Iulia, momentul în care, prin votul reprezentanților Transilvaniei, Banatului, Crișanei și Maramureșului, aceste provincii istorice românești se uneau cu Regatul Român.

În aceeași zi, a avut loc și întoarcerea suveranilor, Guvernului, Parlamentului și Misiunii Militare Franceze conduse de generalul Henri Berthelot la București. Nu a fost o coincidență, ci o hotărâre politică bine chibzuită, pentru ca sărbătoarea să cuprindă în același timp Vechiul Regat și provinciile ce se uneau cu România.

Istoria sumbră a pierderii bătăliei Bucureștiului și părăsirii în grabă a Capitalei de ultimii apărători ce nu doreau să cadă în prizonierat era dificil de uitat. Predarea orașului a avut loc la 6 decembrie 1916, în ziua sărbătoririi Sfântului Nicolae. Durerea și dezamăgirea cuprinseseră întregul popor. Familiile erau despărțite. Unii au rămas să înfrunte dușmanul și apoi ocupația, alții s-au retras spre Moldova, prin noroi și frig. Familia regală îl înmormântase pe principele Mircea, stins la 2 noiembrie 1916 de tifos exantematic, în biserica Palatului Cotroceni și plecase în grabă spre Iași.

La doi ani de la teribilele evenimente, o mare bucurie cuprindea Capitala și țara. Era momentul Victoriei și al Întoarcerii. Regele Ferdinand, regina Maria, principii Carol și Nicolae, membrii

Guvernului, ofițeri români și francezi au coborât din trenul regal în gara Mogoșoaia, unde au fost întâmpinați de oficialitățile Capitalei, de mulțimea bucuroasă ce i-a însoțit pretutindeni.

Mărturii ale acelei zile istorice sunt memoriile scrise de contemporani și fotografiile făcute în acea zi de Serviciul fotografic al armatei și păstrate în arhive, biblioteci, muzee și colecții private.

Unul dintre albumele reîntoarcerii în București a fost descoperit în anul 2012 la un târg al colecționarilor din București și face parte din Colecția Daniel-Cosmin Obreja. Albumul cuprinde 24 de file, ce prezintă o istorie în imagini a celor mai importante momente ale zilei de 18 noiembrie/1 decembrie 1918. Copertile albumului sunt din piele verde închis, iar pe copertă se află inscripționat cu litere aurii numele proprietarului „Capitaine

Generalul Berthelot și regina Maria

Grégoire Romalo, 13e Bataillon de chasseurs alpins [Batalionul 13 Vânători de Munte], Bucurest, 1er Décembre 1918“.

Mai multe astfel de albume au fost realizate la începutul anului 1919 și au fost dăruite ofițerilor din suita regală. Din cele consultate de noi, acestea sunt similare, unele sunt incomplete, parte dintre fotografii pierzându-se de-a lungul celor 100 de ani ce au trecut.

Prima fotografie o prezintă pe regina Maria zâmbitoare, întinzând mâna unui militar; în plan secund se află principesa Ileana. Regina întruchipase speranța și curajul în anii grei ai războiului, iar figura sa arată fericirea de a fi din nou acasă. În cea de-a doua fotografie regele Ferdinand îi salută pe ofițerii români ce-l așteptau la coborârea din tren. De altfel, doar trei dintre fotografii nu îi înfățișează pe regele Ferdinand sau pe regina Maria, ci pe soldați și ofițeri care defilează pe Calea Victoriei.

Una dintre fotografiile cele mai cunoscute o reprezintă pe regina Maria salutându-l pe generalul Henri Mathias Berthelot, șeful Misiunii Militare Franceze. Generalul Berthelot alături de generalul Constantin Prezan, șeful Marelui Cartier General al Armatei Române, i-au întâmpinat la gară pe suverani.

Apoi, regele, regina, principele

Carol, generalii Berthelot și Prezan au străbătut călare drumul de la Mogoșoaia spre Șoseaua Kiseleff, apoi pe Calea Victoriei, în uralele mulțimii. Prima oprire a fost lângă Biserica Mavrogheni, unde au fost întâmpinați de mitropolit și de primarul Capitalei, Constantin Bălăceanu.

Au fost ridicate mai multe arcuri de triumf pe Calea Victoriei, pe sub care au trecut suveranii, generalii, Regimentul de Vânători de Munte aflat sub comanda principelui Carol, unități ale armatelor aliate britanică și franceză, reprezentanți ai tuturor celor cinci corpuri de armată ale Armatei Române și divizii de voluntari

basarabeni, bucovineni și transilvăneni. Ultima oprire a fost în Piața Universității, lângă statuia lui Mihai Viteazul. După încheierea paradei militare și rostirea discursurilor, oficialitățile române și străine au asistat la un Te Deum la Mitropolie, iar regele Ferdinand I a primit însemnele rangului de mareșal. Multe dintre aceste momente sunt prezente în fotografiile din album și reprezintă o istorie în imagini a bucuriei ce cuprinsese Capitala și națiunea română.

Dar cine este Grigore Romalo, proprietarul albumului? În primul rând, unul dintre ofițerii care au participat, alături de regimentul său, la parada de 1 Decembrie 1918 din București și

Suveranii pleacă din gara Mogoșoaia

care a primit în dar albumul istoric.

Născut în anul 1890, Grigore Romalo a fost fiul lui Eduard Romalo, medic al Curții Regale în timpul regelui Carol I, cel care l-a tratat pe regele Ferdinand și care a scris după moartea acestuia un raport medical înmănat reginei Maria, în care a prezentat evoluția bolii și tratamentul pe care i-l recomandase suveranului (*Magazin istoric*, nr. 10/2000). Mama, Alexandrina Bălăceanu, era fiica diplomatului Ion Bălăceanu.

Crescut fără mamă, ce s-a stins atunci când acesta avea un an, a urmat Școala Politehnică din Zürich, absolvită cu diploma de inginer. Întors în țară în anul 1915, a fost numit, prin Decretul Regal din 18 mai 1915, inginer stagiar și „subșef de secție clasa VI în serviciul administrației căilor ferate”.

La intrarea României în Marele Război, a fost încorporat la Vânătorii de Munte. Locotenentul Grigore Romalo din Regimentul 2 Vânători a fost decorat prin Înaltul Decret Regal din 14 februarie 1918 cu Ordinul „Mihai Viteazul”, clasa a III-a, „pentru vitejia și avântul excepțional cu care în dimineața zilei de 11 iulie 1917, năpustindu-se asupra redutei no. 14, de pe frontul Mărășești, în fruntea primului val de asalt, a cucerit poziția, înlesnind regimentului ruperea frontului inamic în acel punct”. (*Anuarul ofițerilor și drapelelor Armatei Române, cărora li s-au conferit Ordinul „Mihai Viteazul”*).

Încrezător în soarta bună a țării și în victoria aliaților, după semnarea armistițiului și încetarea luptei de către Armata Română, s-a înrolat în armata franceză. A luptat câteva luni în primăvara – vara anului 1918 pe frontul aliat. A fost decorat pentru curaj cu „Legiunea de onoare”, înscriindu-se în scurta listă a ofițerilor români participanți la război pe Frontul de Vest, din anul 1918.

Mărturie a acțiunilor sale din anii 1916 – 1917 au rămas câteva caiete cu însemnări de front, scrise în limba franceză, păstrate în familie, traduse și publicate după un secol. Scrise pe front, fără adăugiri ulterioare, acestea narează luptele din Transilvania, înfrângerile și retragerea în Moldova, rezistența eroică de la Mărășești, dar și incidentele trăite în anii grei ai războiului, trădări, dezertări, dezamăgiri.

După reîntrirea României în război, în noiembrie 1918, locotenentul Grigore Romalo a făcut parte din Batalionul 13 Vânători de Munte, cu care a participat la revenirea în Capitală.

La 106 ani de la reîntoarcerea suveranilor, a Guvernului, a Armatei Române și a armatelor aliate în Capitală, rememorăm acest moment istoric prin intermediul unui bun cultural ce a călătorit timp de un secol, de la proprietar, la urmașii acestuia, a dispărut în lungii ani ai comunismului, fiind descoperit în 2012, la un târg al anticarilor din București. ■

Pe Șoseaua Kiseleff

ALBUM ISTORIC

Regele Ferdinand...

*... și regina Maria
sunt salutați la coborârea din tren, în gara Mogoșoaia*

Suveranii sunt întâmpinați de mitropolit...

... și de primarul Capitalei

*Trec pe sub arcul de triumf
înălțat în dreptul Hotelului Athenée Palace
suveranii, generalul Berthelot...*

... și oșteni

În fața Fundației Regale „Carol I“...

... și în curtea Palatului Regal

Încheiem aici povestea fiicei mijlocii a reginei Maria, căsătorită cu regele Alexandru I al Iugoslaviei (Magazin istoric, nr. 10, 11/2024).

MĂRIOARA REGINA SÂRBILOR, CROAȚILOR ȘI SLOVENILOR

ANĐELIJA MILADINOVIĆ

(Cercetătoare asociată, Institutul de Studii Balcanice, Belgrad)

În fiecare an, presa iugoslavă – publicații precum Politika, Pravda, Novosti – erau pline de reportaje care o serbau pe regină de ziua ei, subliniind iubirea mamelor față de copiii lor și stabilind o reprezentare a reginei Maria ca Mamă a poporului.

Serbarea zilei de naștere a reginei Maria era marcată și în presa europeană. Potrivit ziarelor românești *Viitorul*, *Dimineața* și *Universul*, ea era un simbol al mamelor iugoslave, iar noblețea caracterului ei era motivul pentru care era iubită de popor. Publicații precum *Excelsior*, din Franța, *L'Indépendance Belge* sau *La Suisse* au scris despre dragostea ei pentru copiii ei și felul în care îi creștea. *Le petit journal*, din Franța, a scris un articol despre interesul ei din ce în ce mai mare pentru tradițiile iugoslave după moartea regelui, pe măsură ce a descoperit că ele seamănă cu tradițiile țării sale, România.

Reprezentarea reginei ca Mama celor aflați în nevoie a fost mai mult decât o publicitate favorabilă. Dacă luăm în considerare educația pe care a primit-o, munca ei în România, într-un spital cu soldații răniți în timpul Marelui Război, descrierile contemporanilor și interviurile pe care le-a oferit, putem afirma că munca umanitară a fost

cu adevărat chemarea ei. Într-un interviu acordat în ianuarie 1934, pentru *New York American*, ea sublinia că, pe lângă drepturi, are și îndatoriri. Spunea: „Cu siguranță, la fel cum fiecare femeie are probleme, și o regină are probleme și are îndatoriri precise. Trebuie să facă o mulțime de lucruri. Adică, vreau să spun, nu doar să fie prezentă la recepții și îndatoriri de stat, ci și să participe activ la acestea. Pe scurt, regina trebuie să fie de ajutor regelui în orice circumstanțe poate. Poate îndeplini acest lucru mai bine, cred, neamestecându-se în politică, ci limitându-se la

latura socială, gata să dea o mână de ajutor oriunde este necesar. De aceea, când vine vorba de politică, pur și simplu nu... Cred că un bărbat are capul mai limpede pentru politică. Pentru femei, este de obicei o îngrijorare și o muncă inutilă. Caritatea este interesul meu principal

și munca extraordinară în toate organizațiile de caritate face parte din datoria reginei. A fi rege și regină nu mai înseamnă a întâlni doar o anumită clasă de oameni. În zilele noastre întâlnești pe toată lumea, de la cel mai simplu la cel mai sofisticat. Stimularea unor noi contacte, rezultate din cunoașterea a cât mai multor oameni diferiți și interesanți, oferă o perspectivă mult mai largă... Dar bucuria vine din conștiința că poți face bine. Marea satisfacție a poziției mele sunt momentele în care pot ajuta oamenii, să-i ajut cu adevărat, ca indivizi". Ea și-a lăudat poporul pentru onestitate, sinceritate și munca susținută. Spunea că sunt întotdeauna dispuși să ofere tot ce pot.

A discutat și despre pasiunea ei pentru șofat. Spunea că o memorabilă călătorie a fost cea pe care a făcut-o de la Bled la Paris, când s-a aflat la volan tot timpul. Într-un alt interviu pentru *New York American*, ea a mai spus: „Mai presus de toate, o femeie nu ar trebui să aparțină acelei clase care crede că a fi alături de copii este o pierdere de timp. Nu este așa! Te poți distra alături de ei mai bine decât în oricare altă situație. Pot fi și ei buni camarazi". Ea mai spunea că femeile renunță la ideile bărbatilor despre viață și se întorc la viața de familie. Par să fi oboșit de o viață publică,

Cu soțul și cei trei băieți

să-și dea seama că majoritatea bucuriilor țin de legăturile de familie cât mai durabile.

A compara atitudinea ei cu actualele concepții ar fi anacronic. Colaborarea ei cu Asociația „Mama și Copilul Neprotejați” a fost însă un lucru pozitiv pentru societatea

patriarhală a vremii. Regina a fost un susținător generos al acestei organizații și a recunoscut importanța păstrării demnității mamelor. La inițiativa acesteia, Ministerului Politicii Sociale i-a fost transmisă o propunere prin care se precizează că mamelor necăsătorite, care nu au o situație sigură din punct de vedere financiar, ar trebui să li se acorde prioritate la angajare, iar ministerul a acceptat propunerea.

Regina a început să călătorească mai des în Anglia încă din 1937, pentru a-și vizita fiii și pentru tratament medical: o operație de bilă, din care nu și-a revenit niciodată complet. La sfârșitul anului 1939, s-a stabilit definitiv în Anglia, mai întâi într-un apartament din Londra și apoi în mediul rural. Operația ei și apoi declarația de război împotriva Regatului Iugoslaviei au împiedicat-o să mai pună piciorul vreodată pe pământul țării a cărei regină era. În timpul războiului, a încercat să-și ajute po-

porul. A înființat două organizații de caritate la Londra menite să ajute poporul iugoslav, dar și soldații și ofițerii luați prizonieri: Comitetul Societății de Cruce Roșie Iugoslavă, la 1 iulie 1941, și Societatea Umanitară „Sf. Andrei”, în 1942. În ciuda desființării apăsătoare ei și a familiei în 1944, a interzicerii reîntoarcerii în patrie, în 1945, și a confiscării tuturor proprietăților

Cu regele Alexandru, într-o clipă de destindere

La vernisajul unei expoziții de artă populară sârbă, deschisă la Londra

din țară, în 1947, a continuat să trimită ajutoare în Iugoslavia și după încheierea războiului, până în 1952.

Lovitura de stat din Iugoslavia, prin care a fost înlăturată monarhia, i-a dat reginei un sentiment sporit al datoriei. Ea obișnuia să vorbească mult despre regretatul rege Alexandru, despre cum era un simbol al curajului și patriotismului și, de asemenea, că este de cea mai mare importanță să nu se gândească la ei înșiși, ci la generațiile viitoare și la sacrificiile pe care fiii trebuie să le facă pentru a păstra ceea ce tații lor au protejat cu propria viață. La 27 martie 1941, ea i-a scris regelui Petru al II-lea: „Fie ca Dumnezeu să-și reverse binecuvântarea asupra ta, fiul meu, rege, și patria noastră dragă”.

La sfârșitul lunii noiembrie 1941, într-o duminică seara, regina Maria a ținut un discurs

Cu nepotul Alexandru

la radio adresat mamelor, soțiilor, fiicelor și surorilor iugoslave pentru a susține moralul poporului iugoslav.

Starea de sănătate a reginei s-a deteriorat din 1957 tot mai mult. Produsele farmaceutice de care avea nevoie erau scumpe, așa că a recurs la vânzarea bijuteriilor pentru a avea mijloacele de a trăi și a se trata. Prietenii ei de atunci au declarat că, chiar și în condițiile grele în care trăia, a găsit întotdeauna o modalitate de a-i ajuta pe cei aflați în nevoie în cel mai discret mod posibil. Ea a primit Legiunea de Onoare la sfârșitul deceniului, când se afla în Franța pentru a comemora 25 de ani de la asasinarea regelui Alexandru. A

murit în somn, la 22 iunie 1961, la Londra. A fost înmormântată la 3 iulie, în Frogmore, lângă Castelul Windsor, unde rămășițele ei au rămas până la 29 aprilie 2013. Înmormântarea ei s-a făcut acolo unde sunt înmormântați membrii casei regale britanice. Au participat fiii ei cu soțiile, nepoții lor, prințul Paul și Olga cu fiul lor și membri ai altor dinastii.

În Franța, la comemorarea a 25 ani de la asasinarea regelui Alexandru

Viața reginei Maria a fost o viață de datorie și slujire. Crescând ca prințesă la Curtea românească, ea a îngrijit soldații români, împreună cu mama și surorile ei,

în timpul Primului Război Mondial, făcându-și datoria față de țara și poporul român. Apoi, căsătorindu-se cu regele Alexandru Karadjordjević, și-a asumat o nouă îndatorire, o datorie față de supușii ei iugoslavi și familia ei. Ea a găsit cea mai mare mângâiere în a-i ajuta pe cei aflați în nevoie, în special pe femeile și copiii necăjiți, chiar și cu mult timp după ce obligațiile ei regale s-au încheiat în exil. Ea a primit titlul de Mama poporului iugoslav, o onoare acordată ei de oamenii pe care i-a slujit și i-a ajutat toată viața. ■

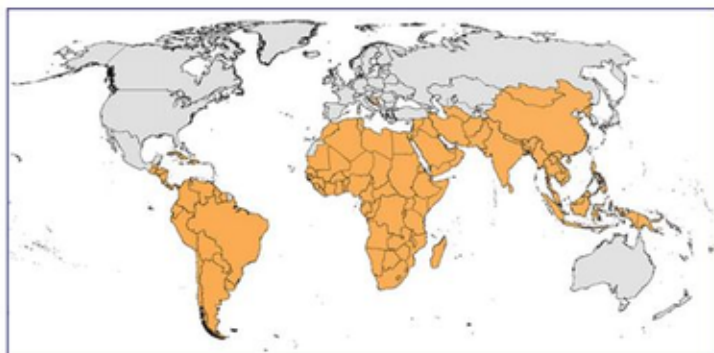
ROMÂNIA ȘI G77

PAUL GRECU

Problematica dezvoltării economice a țărilor a stat în atenția Organizației Națiunilor Unite încă de la crearea acesteia, în octombrie 1945. La început, eforturile vizau, cu prioritate, refacerea țărilor afectate puternic de Al Doilea Război Mondial.

Decolonizarea masivă a Africii și admiterea noilor state independente în O.N.U., la începutul anilor 1960, au însemnat și intensificarea preocupării comunității internaționale față de chestiunile comerțului internațional – profund inechitabil, după părerea acestor state – alături de cele privind dezvoltarea lor economică și socială.

La 19 decembrie 1961, Adunarea generală a O.N.U. adoptă rezoluția Comerțul internațional – instrument principal al dezvoltării economice, prin care, între altele, „cere insistent statelor membre dezvoltate economic să țină seama, în mod corespunzător, de interesele țărilor în curs de dezvoltare și ale țărilor subdezvoltate atunci când elaborează și aplică politica lor comercială și economică...” și „roagă Secretarul general să consulte guvernele statelor membre ale Organizației Națiunilor Unite sau ale instituțiilor specializate în legătură cu oportunitatea ținerii unei conferințe internaționale însărcinate cu examinarea problemelor comerțului internațional...”

Harta grupului celor 77 de țări în curs de dezvoltare

După doar șase luni (în iunie 1962), are loc o Conferință a 36 de țări în curs de dezvoltare, la Cairo, care adoptă o *Declarație de principii* pe care să se bazeze dezbaterile, din cadrul O.N.U., pe tema dezvoltării economice și sociale, iar, la 3 august același an, Consiliul Economic și Social al O.N.U. (ECOSOC) decide convocarea unei Conferințe privind Comerțul și Dezvoltarea (cunoscută, ulterior, sub acronimul englezesc UNCTAD), decizie aprobată, apoi, de către Adunarea generală, la 8 decembrie 1962.

Prima Conferință UNCTAD s-a desfășurat în perioada 23 martie – 16 iunie 1964, la Geneva. Un rol determinant în pregătirea, desfășurarea și rezultatele Conferinței au avut, așa cum era de așteptat, țările direct interesate, adică „lumea a treia”, țări în curs de dezvoltare, slab dezvoltate și subdezvoltate. Merită amintit faptul că ideea unor acțiuni comune, coordonate, ale țărilor devenite recent

Conferința afro-asiatică de la Bandung (Indonezia), din 1955, momentul nașterii Mișcării de Nealinieri (NAM)

independente a înflorit încă în 1955, la Conferința afro-asiatică de la Bandung (Indonezia), convocată la inițiativa președinților Indoneziei (Sukarno), al Egiptului (Nasser) și a prim-ministrului Indiei (Nehru) pentru a lupta împotriva colonialismului, neocolonialismului și a imperialismului. Această Conferință este momentul nașterii Mișcării de Nealinieri (NAM), devenită creuzetel elaborării orientărilor strategice ale țărilor în curs de dezvoltare, ale Grupului celor 77. În paranteză fie spus, România a încercat să fie admisă în Mișcarea de Nealinieri, în timpul unui summit al acesteia, la Buenos Aires, în 1978, dar a fost refuzată, din cauza apartenenței noastre la un bloc militar. Cum delegația română, condusă de un adjunct al ministrului de Externe, nu se putea întoarce în țară raportând acest eșec, a inventat noțiunea de „invitat permanent” la reuniunile la nivel înalt ale NAM, statut inexistent însă în reglementările Mișcării, orice țară dornică putând să solicite invitarea la astfel de reuniuni, dar cu dreptul, cel mult,

de a rosti o cuvântare succintă în plenul întâlnirii.

La încheierea Conferinței de la Geneva, 77 de țări în curs de dezvoltare au supus atenției o *Declarație comună*, în care se făcea o evaluare pozitivă a rezultatelor acesteia și se schițau pașii de urmat în vederea punerii în aplicare a deciziilor adoptate, exprimându-se opinia că UNCTAD „marchează începutul unei noi ere în evoluția cooperării internaționale în domeniile comer-

țului și dezvoltării”. Astfel, 15 iunie 1964 este considerată data de naștere a „Grupului celor 77 de țări în curs de dezvoltare”, formațiune de cooperare care avea să-și pună puternic amprenta asupra dezbaterilor internaționale în domeniile de interes ale acestora.

CHINA, UN STATUT APARTE

Deciziile primei Conferințe a O.N.U. privind Comerțul și Dezvoltarea au fost aprobate de Adunarea generală prin rezoluția 1995 (XIX), din 30 decembrie 1964, actul prin care se crea UNCTAD și Consiliul pentru Comerț și Dezvoltare.

De-a lungul timpului, Grupul celor 77 și-a modificat componența geografică, astăzi el numărând 134 de membri (incluzând și China, cu statut special), în urma ieșirii din Grup a mai multor țări și aderării altora.

Alăturarea Chinei la Grup s-a realizat treptat. La început, a fost invitată la reuniuni mai neînsemnate ale Grupului.

Geneva, 1964. Prima ședință a Conferinței privind Comerțul și Dezvoltarea (UNCTAD)

*Economistul argentinian Raul Prebisch (1901 – 1986),
proaspăt ales primul secretar general al UNCTAD*

A existat, mereu, o anumită suspiciune în rândul țărilor membre ale Grupului față de alăturarea Chinei, din considerente economice, concretizată, de exemplu, în neinvitarea ei la negocierile țărilor Grupului privind Sistemul de preferințe vamale dintre țările în curs de dezvoltare (GSTP). Abia în martie 1991, la reuniunea pregătitoare a Conferinței O.N.U. pentru Mediu și Dezvoltare, s-a ajuns la elaborarea unui „document de poziție” comun. De asemenea, tot pentru prima oară, la cea de-a 20-a Reuniune a miniștrilor de Externe ai țărilor membre ale Grupului (septembrie 1996) s-a adoptat *Declarația în numele G77 și Chinei*, iar după exact doi ani, ministrul de Externe chinez participa la o reuniune ministerială a Grupului, rostind și o cuvântare. De altfel, statutul special al Chinei este subliniat și de faptul că toate declarațiile și intervențiile Grupului în cadrul reuniunilor internaționale sunt făcute „în numele Grupului celor 77 și al Chinei”. Totodată, s-a convenit ca reprezentanții Chinei să nu exercite funcții de

conducere în cadrul Grupului celor 77. Este, de asemenea, de menționat că nici China nu dorește să fie considerată țară în curs de dezvoltare, alipirea ei la G77 fiind doar pentru a evidenția sprijinul ei pentru activitățile și aspirațiile țărilor membre.

Grupul celor 77 este la originea multor inițiative importante în cadrul O.N.U., concretizate în dezbateri, activități și crearea de organisme care să corespundă preocupărilor esențiale ale membrilor săi, pe teme cum ar fi lansarea de negocieri globale (idee dezbătută ani la rând, dar rămasă fără o finalizare), rezolvarea chestiunii datoriei externe a țărilor în curs de dezvoltare, combaterea deșertificării, eradicarea sărăciei și a foametei, securitatea alimentară, dezvoltarea industrială, deceniile O.N.U. de dezvoltare și altele. Evoluțiile recente pe plan internațional – îndeosebi privind problematica drepturilor omului – ridică, în ochii reprezentanților unora dintre țările în curs de dezvoltare, îngrijorări, considerând că asemenea deci-

zii ar echivala cu intervenții în afacerile lor interne.

LA ÎNȚELEGERE CU LATINO-AMERICANII

La începutul anilor 1970, pe baza studiilor efectuate, conducerea țării a ajuns la concluzia că problemele dezvoltării economice și sociale din țara noastră sunt, din multe puncte de vedere, similare celor din țări membre ale Grupului celor 77, mai avansate. Ca atare, s-a ivit ideea de a ne alătura Grupului, urmând să se acționeze în vederea admiterii în G77. La baza acestei decizii au stat considerente de natură economică, respectiv de a beneficia de avantajele conferite țărilor membre ale Grupului (între care, de exemplu, Sistemul de preferințe vamale creat în favoarea acestora, după constituirea UNCTAD). Au existat însă și evaluări de ordin politic, în contextul mai larg în care se făceau eforturi de a dezvolta și diversifica raporturile cu țări din afara sferei Consiliului de Ajutor Economic Reciproc (C.A.E.R.).

Prima încercare de aderare la G77 a fost cu prilejul reuniunii ministeriale din 1972. Atunci, au existat unele rețineri și chiar rezerve, din partea câtorva țări latino-americane, din cauza regimului politic din țara noastră și a apartenenței noastre la structuri de colaborare economică, politică și militară ale țărilor socialiste.

După o activitate susținută de explicare a rațiunilor noastre de a cere aderarea la G77 (de natură economică – nivel general de dezvoltare similar, afinități de cultură și de limbă, explicarea prezenței noastre în C.A.E.R. și în Tratatul de la Varșovia etc.),

România a fost admisă în Grup la 7 februarie 1976, cu ocazia Reuniunii ministeriale a Grupului, de la Manila, consacrată pregătirii UNCTAD IV. Admiterea s-a făcut prin recomandarea subgrupului latino-american. Aderarea se făcea prin „sponsorizarea” unuia dintre cele trei subgrupuri statuate în G77 – african, asiatic ori latino-american. În schimbul acestei acceptări a latino-americanilor, la rândul nostru, am consimțit să nu pretindem funcții de conducere în cadrul sau în numele Grupului. Acest aspect nu a fost menționat în mass-media românească a vremii, dar nici nu ne-a creat vreodată dificultăți (de exemplu, oficial exista un Grup de lucru al G77, grup de negocieri, alcătuit din 27 de membri – câte nouă reprezentanți ai fiecăruia dintre cele trei subgrupuri, din care România nu făcea parte, dar delegații români puteau participa la activitățile acestuia fără nicio restricție, cum putea, de altfel, oricare alt membru al G77).

Între România și țările în curs de dezvoltare au existat, de-a lungul anilor, relații de colaborare și cooperare în folosul dezvoltării economice și sociale reciproce. Încă înainte de admiterea în G77, au fost numeroase inițiative pe plan internațional, susținute reciproc, pe diverse teme de interes comun.

Colaborarea României cu țările în curs de dezvoltare se poate împărți, după părerea mea, în trei etape: înainte de admiterea noastră în G77; 1976 – 1990; după 1990. Ca membru al Grupului celor 77, România

New York, 29 septembrie 1960. Toast în trei: Gamal Abdel Nasser (președintele Egiptului), Sukarno (primul președinte al Indoneziei) și Jawaharlal Nehru (prim-ministrul Indiei)

a avut o prezență activă, toate inițiativele de natură economică, financiară (cum ar fi datoria externă) și socială ale țării noastre pe plan internațional fiind promovate prin intermediul Grupului. De asemenea, noi am beneficiat de regimul comercial preferențial al Grupului, statutul de membru al G77 fiind invocat de reprezentanții noștri cu orice prilej, în discuțiile și negocierile cu țări dezvoltate economic, pentru a beneficia de avantajele conferite de acest statut.

C.A.E.R. A TREBUIT SĂ ACCEPTE

Preocupările țării noastre de admitere în Grupul celor 77 și aderarea ca atare au fost primite cu suspiciuni și reproșuri în cadrul C.A.E.R., unde nu se concepea ca o țară socialistă să fie în curs de dezvoltare. A fost nevoie de „încăpățănare” din partea noastră în a explica faptul că o țară poate fi socialistă, ca regim politic, și în curs de dezvoltare, ca situație economică. În consecință, noi am „inventat” conceptul de „țară socialistă

în curs de dezvoltare”, concept despre care însă nu „s-a bătut monedă” în presa vremii.

Statutul de țară membră a G77 a avut însă consecințe directe asupra participării noastre la consultările cu celelalte țări membre ale C.A.E.R., pe problematica economică, financiară și socială, din perspectiva unor reuniuni internaționale, cu preponderență în cadrul O.N.U. și al sistemului O.N.U. Noi am refuzat coordonarea pozițiilor comune la

reuniuni internaționale pe astfel de teme, cum se făcea anterior, invocând apartenența la G77, cadrul normal de prezentare a inițiativelor și de coordonare a pozițiilor noastre cu partenerii de Grup. Ca atare, reprezentanții români la reuniuni ale C.A.E.R., în preajma unor acțiuni internaționale pe teme economice și sociale, aveau mandat să participe doar la partea întâlnirii rezervată „schimbului de idei și informații”, părăsind partea de ședință dedicată coordonării pozițiilor. Încet, încet, partenerii noștri din C.A.E.R. a trebuit să se obișnuiască, așa încât „știa lecția” în ce privește „coordonarea” de poziții cu România în domeniile respective.

Ca o recunoaștere a contribuției țării noastre la activitățile G77, a rolului nostru activ, Bucureștiul a găzduit importante întâlniri ale Grupului, între care menționez: Reuniunea ministerială, din august 1979, pentru pregătirea Conferinței O.N.U. de la Viena pentru știință și tehnologie în folosul dezvoltării, reuniunea înalților funcționari din țările în curs de

dezvoltare responsabili cu pregătirea de cadre pentru industrie (mai – iunie 1983) și altele.

În calitatea mea de diplomat în Ministerul Afacerilor Externe, am avut, timp de foarte mulți ani, în responsabilitate directă problematica economico-financiară internațională, cu deosebire în cadrul O.N.U. Am putut, astfel, să cunosc îndeaproape pozițiile diferitelor țări membre ale G77, preocupările lor prioritare, dar și eventualele orgolii personale ale reprezentanților lor. Reușita promovării unei inițiative depindea, într-o măsură însemnată, de relațiile personale cu reprezentanți ai celor mai active țări din G77, cum ar fi Argentina, Brazilia, Cuba (America Latină), Egipt, Nigeria, Kenya (Africa) și India, Pakistan, Indonezia (Asia). Apoi, intrau în joc argumentarea propunerii și propria dibăcie de a o prezenta, pentru a convinge, mai întâi, membrii Grupului de lucru (de negocieri) de utilitatea pentru țările în curs de dezvoltare și oportunitatea inițiativei în cauză. Nu cunosc situații în care o țară în curs de dezvoltare să fi prezentat, în cadrul O.N.U., în nume propriu, vreo inițiativă din domeniul economic sau financiar. Cu alte cuvinte, dacă cineva nu reușea să convingă Grupul de utilitatea și oportunitatea unei anumite propuneri, renunța la idee sau accepta reformularea ei, astfel încât să fie convenabilă pentru ceilalți membri ai Grupului de lucru și, în final, Grupului celor 77 ca entitate, de „dragul” unității și solidarității

La 19 iulie 1956, sosesc pe insula Brioni Nasser și Nehru, la invitația președintelui R.S.F. Iugoslavia, Iosip Broz Tito (în dreapta imaginii); sunt pionierii mișcării de Nealinieri

acestui. De asemenea, spre finalul dezbaterilor din Comisia a doua a Adunării generale a O.N.U. (responsabilă cu problematica economico-financiară internațională), G77 se reunea pentru a-și stabili poziția pentru etapa de adoptare a deciziilor pe propunerile sale, mai ales pe temele care stârniseră controverse în timpul discuțiilor (subiecte care nu erau puține, deoarece propunerile constituiau, de multe ori, solicitări importante ale țărilor în curs de dezvoltare, nu neapărat pe placul țărilor occidentale). Se întâmpla, deși foarte rar, ca un proiect de rezoluție propus de G77 să fie retras sau „transferat” următoarei sesiuni a Adunării Generale. O astfel de decizie se adopta însă cu acordul țării inițioare a propunerii, Grupul celor 77 funcționând pe principiul consensului, nu al votului.

Evenimentele de la sfârșitul

anului 1989, din Europa și din România, au făcut ca după 1990 – adică cea de-a treia etapă a raporturilor țării noastre cu Grupul celor 77 – să se dea instrucțiuni oficiilor diplomatice în sensul de a înceta participarea la activitățile G77, pornind de la schimbările de esență în opțiunile noastre strategice de aderare la Uniunea Europeană și la NATO, precum și referitor la problematica drepturilor omului.

Reglementările Grupului celor 77 prevăd proceduri de urmat și condiții de îndeplinit pentru admiterea în Grup, dar nicio prevedere referitoare la eventuala ieșire din Grup. În consecință, părăsirea Grupului de către o țară membră este o acțiune unilaterală și îmbracă o formă simplă, respectiv o notificare a președinției G77 că țara în cauză înțelege să nu mai facă parte din Grup, având în vedere... De regulă, părăsirea G77 are loc ca urmare a accederii țării respective la alte structuri de coordonare și armonizare a pozițiilor în problemele economico-financiare internaționale, cum ar fi noua calitate de membru al Organizației de Cooperare și Dezvoltare Economică (O.C.D.E.) – cazul Mexicului și al Coreei de Sud – sau al Uniunii Europene (Cipru, Malta). România și-a încetat, oficial, apartenența la G77 odată cu admiterea în Uniunea Europeană, în anul 2007, și asumarea „aquis”-ului comunitar, adică a obligațiilor deja luate de U.E. pe plan internațional, inclusiv față de țările în curs de dezvoltare. ■

PANNONIA ÎNTRE BISERICA ROMANĂ ȘI BISERICA GERMANĂ

CĂTĂLIN RUSU

La sfârșitul Antichității, *terra incognita*, sau pământul misterios situat dincolo de granițele lumii cunoscute, *Christianitas*, reprezenta o amenințare pentru fragila stabilitate a regatelor europene recent consolidate. Avangposturile creștine aflate în aceste teritorii neexplorate raportau centrelor de putere prezența tot mai numeroasă a unor populații păgâne, mereu pregătite pentru conflict. În mod evident, apariția regatelor romano-barbare după secolul al VI-lea nu a ameliorat în mod semnificativ securitatea Occidentului. Dimpotrivă, slaba pregătire militară, lipsa de coeziune și însăși fragilitatea acestor administrații centrale creștine au aruncat Europa într-o stare de haos timp de câteva decenii.

Ludovic cel Pios (dreapta) binecuvântează împărțirea regatului francilor la Verdun, în 843; miniatură din Cronicile regilor Franței, secolul XV

În raport cu năvălirile barbare de la sfârșitul Antichității, care amenințau unitatea Imperiului Roman, invaziile păgânilor din secolul al VIII-lea reprezentau o nouă amenințare pentru șubreda coeziune a lumii creștine. Tocmai din această cauză, Carol cel Mare, regele francilor, dorind parcă să împiedice istoria să se repete, nu doar că și-a impus autoritatea asupra întregului Occident, dar a și conturat, sub auspiciile viziunii sale de proaspăt împărat creștin în anul 800, propriul său *Christianitas*, pro-

priul său *dominium*. Astfel, *terra incognita* din vremea Antichității devenea la începutul Evului Mediu *terra deserta*, adică un spațiu unde autoritatea împăratului și a Bisericii nu ajunseseră încă. Această perspectivă carolingiană nu ar fi putut exista fără uzul spadei și al misionarismului, menite să extindă granițele creștinismului dincolo de hotarele cunoscute. Așadar, Europei de Est urma să-i fie dezvăluită această putere: autoritatea lui Carol cel Mare s-a extins până aproape de Tisa. Dacă marele monarh

nu ar fi murit în 814, prezența francilor până la gurile de vărsare ale Dunării ar fi putut deveni o realitate, aducând Sud-Estul Europei sub influența culturii și civilizației occidentale.

REBELIUNEA LUI LJUDEVIT

În ciuda planurilor sale mărețe rămase neîmplinite, prezența autorității imperiale în Est s-a limitat până la Lacul Balaton din câmpia Pannoniei. Scindarea Imperiului Carolingian între fiii lui Carol cel Mare în deceniile

Alcuin și un călugăr benedictin prezintă o lucrare arhiepiscopului de Mainz; miniatură dintr-un manuscris din a doua jumătate a secolului IX

următoare (Tratatul de la Verdun din 843) a dus la instabilitatea teritoriilor de graniță – așa-numitele „mărci de apărare” –, marcate de războaie civile și lupte cu micile regate slave prezente de-a lungul principalelor ape precum Dunărea, Enns, Drava, Sava și Tisa.

Pannonia, principalul teritoriu aflat în atenția noastră, a reprezentat o veritabilă marcă de apărare încă de la sfârșitul secolului al VIII-lea. Până în 791, Khaganatul Avar organiza expediții de jaf în Carinthia și Bavaria, teritorii aflate sub controlul francilor, în mod constant expuse acestor pericole. Deși procesul de creștinare a avarilor începuse cu câțiva ani mai devreme, Carol cel Mare nu a ascultat de sfatul teologului saxon Alcuin din York, care îl îndemna să aștepte pacificarea completă a populației prin creștinare, și a pornit cu armatele sale în Pannonia. După cinci ani de conflicte și armistiții, o căpetenie importantă a avarilor, pe nume Tudun, s-a prezentat în fața lui Carol, în orașul Regensburg, cu daruri prețioase, oferindu-i regelui franc supunerea sa. Primindu-l la Curte, Carol l-a convins pe Tudun

să fie botezat împreună cu oamenii săi. Abia în 803 eliminarea forțelor avarie a fost completă, documentele vremii atestându-l pe Tudun ca primul comite de Pannonia.

În anii următori, pentru a-și consolida puterea în Pannonia, Carol cel Mare a numit și alți reprezentanți, fie din rândul societății avarie existente în teritoriul cucerit, fie din anturajul său: Gotram, Werinher, Albericus, Gotafrid și Gerold. Pannonia a devenit o marcă de apărare organizată sub forma unui comitat, specific lumii germane, și subordonată direct monarhului. Acest fapt însemna că împăratul, prin statutul său juridic, era cel mai mare proprietar de pământuri. Pannonia a jucat un rol important în menținerea controlului imperial în regiune, împăratul împărțind feude vasalilor săi și donând pământuri unor mănăstiri sau biserici. De exemplu,

*Gerold,
într-o reprezentare fantezistă*

un document din 6 octombrie 832 atestă că fiul lui Carol cel Mare, Ludovic cel Pios, acordă bisericii din Regensburg o parte din teritoriul Pannoniei, inclusiv populația slavă prezentă acolo. De asemenea, un alt document din 1 mai 859 menționează că Ludovic Germanul, fiul care i-a urmat, donează Mănăstirii Sfântul Emeran din Tulla posesiuni în Pannonia și fonduri pentru ca membrii respectivei congregații să le folosească pentru creșterea vitei de vie și pășunat.

Însă dese conflicte din interiorul lumii france, scindarea imperiului carolingian și formarea micilor regate slave în regiune au slăbit considerabil autoritatea germană în Pannonia. Ca dovadă, însuși comitele de Pannonia, Ljudevit, a provocat o rebeliune în prima jumătate a secolului al IX-lea. Căpeteniile slave din jurul mărcii de apărare au început să invadeze zona, încercând să-și extindă autoritatea și implicându-se în războaiele interne din lumea germană. Astfel, Pribina, comitele de Pannonia aflat în slujba lui Ludovic Germanul, a fost alungat de o alianță formată din fiul regelui, Carlomann, și prințul moravian Mojimir, în anul 857. Pentru a-l menține de partea sa, Ludovic îi confirmă în următorul an lui Pribina toate posesiunile pierdute din Pannonia, oferindu-i și o armată pentru a-l înfrunța pe Mojimir într-o viitoare bătălie.

BISERICA ROMÂNĂ SE AMESTECĂ ÎN TREBURILE GERMANILOR

În a doua jumătate a secolului al IX-lea, Biserica Romană a

*Ljudevit, într-o reprezentare
din secolul XIX*

devenit tot mai interesată de teritoriile din Estul Europei, implicându-se activ în negocieri cu căpeteniile slave. Scopul Romei era să integreze aceste regiuni și populații în stăpânirea sa, guvernându-le în mod direct. Această ambiție a dus inevitabil la un conflict cu Biserica Germană, subordonată regelui german, care urmărea un obiectiv similar pentru teritoriile care nu erau încă suficient de integrate în lumea germană.

Un prim exemplu al acestor tensiuni îl reprezintă Boris, regele bulgarilor, din a doua jumătate a secolului al IX-lea. Atât Papa Nicolae I, cât și Ludovic Germanul au încercat să-l convertească pe Boris la catolicism, în speranța de a-și spori influența și de a câștiga un aliat important în lupta împotriva moravienilor, care aveau interesul de a destabiliza comitatul Pannoniei. Tentativa s-a soldat cu un eșec, Boris alegând ritul ortodox, de la Constantinopol. În aceeași perioadă, Papa Ioan al VIII-lea s-a implicat activ în corespondență cu doi prinți slavi: Kocel, comitele Pannoniei, și Montemerius. În anul 873, Papa i-a trimis lui Kocel o scrisoare în care îl atenționa cu privire la problema bigamiei și la respectarea legilor matrimoniale recunoscute de Biserica Romană, subliniind astfel importanța conformității cu normele ecleziastice romane. Iar în același an, Papa îl îndeamnă pe Montemerius să-și trimită fiul în dieceza de Sirmium (Smreska Mitrovica, Serbia) să devină preot.

Nu a fost singura încercare de a-și afirma controlul asupra acestui spațiu disputat. Un exemplu notabil în acest sens este cel al lui Metodiu, care, în anul 870, a fost numit arhiepiscop de Moravia și Pannonia de Papa Adrian al II-lea, cu sediul la Sirmium. Prin această numire, Pannonia a fost adusă sub influența directă a Scaunului Apostolic, ceea ce a stârnit nemulțumirea Bisericii Germane.

În fața acestei amenințări la adresa autorității sale, Biserica Germană a reacționat vehement, uneltind împotriva lui Metodiu. Episcopii de Passau,

*Ludovic Germanul
primește o martirologie;
manuscris de secol IX*

Salzburg și Freising i-au intentat un proces bazat pe mărturii false, ceea ce a dus la încarcerarea lui Metodiu. În apărarea arhiepiscopului, Papa a intervenit, trimițând o scrisoare lui Ludovic Germanul și fiului său Carlomann în 873, în care sublinia clar că Pannonia se afla sub jurisdicția Bisericii Catolice, și nu sub cea a Bisericii Germane. De asemenea, a denunțat acuzațiile de erezie aduse lui Metodiu ca fiind nedrepte, cerând eliberarea sa imediată.

Însă confruntarea dintre cele două părți nu s-a oprit aici, fiecare tabără rămânând fermă pe poziții. În cele din urmă, s-a ajuns la un compromis: Metodiu a fost eliberat, dar cu condiția ca Papa să-l hirotonească pe Wiching, ales din rândurile Bisericii Germane, ca episcop de Nitra, subordonat lui Metodiu. Astfel, Wiching, omul Bisericii Germane, urma să-l supravegheze îndeaproape pe arhiepiscop în toate chestiunile ecleziastice și administrative, asigurându-se astfel că influența germană nu va fi subminată.

Timp de aproape trei decenii, Pannonia s-a aflat la intersecția intereselor a trei mari puteri: Biserica Romană, sub autoritatea Papei, Biserica Germană, prin intermediul misionarilor săi, și căpeteniile locale slave, care încercau să își impună dominația militară în regiune. Aceste tensiuni privind dreptul de stăpânire asupra Pannoniei au condus, în mod inevitabil, la slăbirea mărcii de apărare. Pe măsură ce conflictele interne dintre aceste forțe se intensificau, conducătorii militari

*Țarul Boris
îi primește pe discipolii
lui Chiril și Metodiu;
frescă din secolul XVI*

maghiari, observând fragilitatea situației, au așteptat momentul oportun pentru a ataca. Spre finalul secolului al IX-lea, aceștia au decis să acționeze.

Un document din anul 900 menționează cum hoardele maghiarilor au năvălit în Pannonia din nordul Dunării mijlocii, distrugând totul în calea lor. În fața acestei invazii devastatoare, clericii germani nu au avut altă opțiune decât să fugă peste râul Enns, căutând refugiu în Carinthia și ulterior în Bavaria. Armata maghiară a lăsat în urma sa un peisaj dezolat, marcat de pustiu și distrugerii. Drept urmare, timp de aproape 40 de ani, cronicile germane nu mai pomenesc nimic despre Pannonia, sugerând că regiunea a fost, practic, scoasă de pe harta politică și religioasă a vremii.

NAȘTEREA REGATULUI MAGHIAR, UN EȘEC AL DIPLOMAȚIEI GERMANE

Cu toate acestea, raidurile maghiare nu au slăbit; dimpotrivă, acestea continuau să lovească Creștinătatea, extinzându-se tot mai mult spre centrul Europei. În acest timp, în anul 946, Biserica Germană a văzut

în aceste tulburări o ocazie de a relua activitatea de misionariat în Pannonia. Episcopul de Passau, Pilgrimus, s-a remarcat drept cel mai activ dintre toți, trimițând scrisori Papei Benedict al VI-lea, în care aducea dovezi menite să demonstreze că Pannonia aparținea de drept Episcopiei de Passau încă de la sfârșitul Antichității. Conform acestor documente, vechea dieceză de Lauriacum (Lorch), de care aparținea teritoriul pannonic, fusese mutată la Passau cu câteva decenii înainte. Așadar episcopiei de Passau îi revenea nu doar dreptul de a-și impune autoritatea în Pannonia, ci și misia de a creștina populațiile de acolo.

Bătălia de la Lechfeld...

Anul 955 marchează un moment de cotitură pentru maghiari, când armatele lor sunt înfrânte de Otto I la Lechfeld. Această înfrângere devastatoare îi constrânge pe maghiari să se retragă și să își regândească strategia. În fața imposibilității de a continua expansiunea, căpeteniile maghiare decid să se stabilească în Pannonia în deceniile următoare, adoptând treptat un stil de viață sedentar.

... și Otto I

Însă, odată cu această schimbare, provocările pentru misionarii germani din regiune cresc semnificativ. Confrunțați cu numărul mare de comunități păgâne și cu dificultățile procesului de creștinare, preoții germani, conduși de Pilgrimus, întâmpină mari dificultăți în a-și îndeplini misiunea. Din acest motiv, Pilgrimus îi scrie împăratului german, solicitându-i sprijinul urgent. El îi cere să-l trimită pe Bruno, episcopul de Verden, împreună cu alți clerici, pentru a ajuta la convertirea maghiarilor la creștinism și pentru a consolida influența religioasă în Pannonia.

Activitatea misionară din Pannonia a intrat sub atenția directă a împăratului german în anii următori, acesta dorind să anexeze teritoriul Pannoniei la imperiul său. În acest scop, el i-a scris lui Pilgrimus în anul 973, informându-l că privește cu deosebit interes misiunea clericilor germani în Pannonia, sugerându-i, în același timp, ca regele lor, Géza, să fie convertit prima dată. Creștinarea lui Géza în Pannonia era văzută de împăratul german ca o oportunitate de a accelera convertirea maghiarilor la creștinismul promovat de Biserica Germană. O astfel de convertire ar fi facilitat integrarea maghiarilor în spațiul german și ar fi reprezentat o reafirmare a dreptului de stăpânire asupra Pannoniei.

Reprezentare a lui Géza

Cu toate acestea, încercările împăratului și ale Bisericii Germane de a-i subordona pe maghiari prin influența ducelui Géza nu au avut succesul scontat. Această realitate este demonstrată de un document care atestă faptul că regele maghiar recent creștinat, Ștefan, a primit printr-un *beneficium* de la

Sfântul Scaun dreptul de a administra un teritoriu care fusese deja inserat în *patrimonium Beati Petri* încă din vremea lui Metodiu. Această situație arată că, în ciuda eforturilor misionare ale Imperiului și Bisericii Germane, autoritatea supremă asupra Pannoniei aparținea, de fapt, Sfântului Scaun.

Nașterea Regatului Maghiar a marcat astfel un eșec al diplomației germane, din simplul motiv că teritoriul în care Biserica Germană își desfășurase activitatea misionară în prima jumătate a secolului al X-lea era, în realitate, sub jurisdicția Sfântului Scaun. Acest rezultat a evidențiat limitele influenței germane și a consolidat rolul papal în organizarea teritorială și religioasă a regiunii pentru următoarele secole. ■

TURISMUL ÎN ATENȚIA SECURITĂȚII ÎN ANII '70-'80

(Urmare din p. 27)

Din februarie 1975, șeful biroului „Broșuri, pliante, materiale propagandă” din Agenția „Publicism” era György Wolf (născut în 1921, Arad), absolvent de liceu la Budapesta (1939), lucrând apoi ca grafician la Arad, fost ilegalist P.C.R., internat ca evreu în 1942 – 1944 în lagărele de la Vapniarka, Grosulovo și Tg. Jiu, transferat de la C.C. al U.T.M. ca redactor-șef la Editura în limbi străine de pe lângă I.R.R.C.S. (1954 – 1956), redactor-șef și șef secție la Editura Meridiane (1956 – 1969), activând apoi la Editura Stadion (1969 – 1971),

șef al secției „Ghiduri, albume și cărți poștale” la Editura pentru Turism (1971 – 1975). În 1975 primea avis negativ pentru viză permanentă pentru toate țările.

„Comturist”, agenție organizată de O.N.T. în 1969 pentru a asigura turiștilor pe timpul sejurului din România posibilitatea de a cumpăra avantajos pe valută, cu scutirea taxelor vamale, mărfuri românești, dar și produse „vestice” (iar pentru prieteni, rude din România chiar și autoturisme sau locuințe), avea o rețea de magazine în toate marile hoteluri din București, pe litoral și în principalele orașe, la punctele de frontieră, magazinele de tip

duty-free shop fiind administrate de aceasta. Transmiterea cadourilor, ajutoarelor sau trimerile de bani pe care diverși cetățeni străini sau persoane juridice din străinătate doreau să le facă rudelor sau prietenilor din țară se realizau printr-un contract cu firma elvețiană „Palatinus”, una dintre cele mai renumite din lume în acest gen de afaceri. Devenită Întreprindere de Comerț Exterior în 1976 (după ce în 1973 I.C.E. „Mercur” preluase unele activități de import), „Comturist” era din decembrie 1988 o agenție fără personalitate juridică în subordinea I.T.I.P.T. – O.N.T. „Carpați”. ■

BILANȚ LA UN AN

DORIN MATEI

La 20 noiembrie 2023 Banca Națională a României a organizat o dezbatere cu tema „Tezaurul României evacuat la Moscova – un drept de creanță mai vechi de un secol“, prilej cu care guvernatorul B.N.R., academician Mugur Isărescu, a anunțat că procesul de internaționalizare a problemei Tezaurului B.N.R., început de Bancă încă din 1999 prin primele traduceri în engleză ale unor lucrări pe această temă, trebuie să intre într-o nouă fază.

După un an de zile, se poate face deja un bilanț al acțiunilor inițiate de B.N.R. și duse la îndeplinire.

A fost mai întâi expoziția „The gold Treasure of the National Bank of Romania sent to Moscow and never returned – a claim older than a Century“, vernisată în Palatul Parlamentului European, la 5 martie 2024. Pentru prima oară în peste 100 de ani, de când Tezaurul plecase la Moscova, se aduceau în atenția opiniei publice internaționale documentele originale care atestă garantarea dreptului B.N.R. de a recăpăta acest tezaur atunci când îl cere. Au fost prezentate și documente din arhivele ruse, ce atestă cantitatea exactă de aur ajunsă la Moscova, 91,5 t aur fin, și nu cifrele pe care le vehiculează acum propaganda rusă. Expoziția era menită ca, împreună cu distribuirea anterioară către toți europarlamentarii a volumelor *The Romanian National Bank Treasure taken to Moscow and never returned*, semnat de Cristian Păunescu, și *Romania's Treasury and its Destiny. Arguments from the Russian Archives*, alcătuit de col. (r.) Ilie Schipor, să ofere o bază documentară solidă pentru votul pe marginea rezoluției inițiate de europarlamentarul Eugen Tomac. Ceea ce s-a și întâmplat, căci la 14 martie rezoluția a fost adoptată cu o zdrobitoare majoritate de voturi.

Reiterăm care este semnificația acestui document. Este pentru a doua oară, după 102 ani, când România reușește să obțină un document internațional de recunoaștere a dreptului său asupra aurului sechestrat la Moscova. Precedentul a avut loc în 1922, la Conferința de la Genova, din aprilie – mai

Imagine de la vernisajul expoziției la Bruxelles

1922, când s-a cerut printr-un document remis autorităților sovietice restituirea Tezaurului României. Evident Moscova nu s-a conformat, căci a reușit, prin înțelegerea încheiată la Rapallo cu Germania, în aprilie 1922, să spargă izolarea diplomatică impusă după revoluția bolșevică. La rândul lor, și autoritățile române au abandonat eforturile de recuperare a Tezaurului.

Rezoluția, susținută de toți europarlamentarii români (*Magazin istoric*, nr. 5/2024), este cea mai importantă recunoaștere internațională obținută de România în litigiul cu Federația Rusă privind returnarea rezervei de aur a Băncii Naționale a României, încredințată aliatului nostru în condițiile grele ale Primului Război Mondial, cu acte care garantau că va fi returnată atunci când o vom cere înapoi. Ea permite României să solicite ajutorul Uniunii Europene pentru recuperarea Tezaurului B.N.R. și face cunoscut la nivel internațional că Banca Națională a României are o creanță perfect valabilă și exigibilă

Guvernatorul B.N.R. prezintă la Washington istoria aurului Băncii plecat la Moscova și nereturnat

asupra Federației Ruse. În continuare, este nevoie ca Guvernul să negocieze cu Comisia Europeană căile și modalitățile de colaborare pentru faza când se vor relua legăturile diplomatice cu Federația Rusă. Acest lucru trebuie făcut de acum, fără a aștepta normalizarea relațiilor. Iar Președinția trebuie să găsească modalitățile prin care să includă pe agenda Consiliului Președinților această problemă, pentru că în acel organism se iau deciziile finale în Uniunea Europeană.

Pasul următor în acțiunea Băncii Naționale l-a constituit prezentarea expoziției unor personalități din principalele instituții financiare mondiale care își au sediul la Washington – Banca Mondială și Fondul Monetar Internațional – și din Departamentul de Stat, la reședința ambasadorului României în Statele Unite ale Americii, la data de 30 octombrie 2024. La dineul care a urmat, guvernatorul B.N.R., academician Mugur Isărescu, a prezentat audienței, pe scurt, povestea aurului B.N.R. evacuat la Moscova, amintind sfatul primit de la Jacques de Larosière, pe atunci președintele Băncii Europene pentru Reconstrucție și Dezvoltare, când a văzut

În drum spre Chișinău, delegația B.N.R. a depus o coroană de flori la Cimitirul de Onoare Românesc de la Țiganca

Imagine din expoziția deschisă în reședința ambasadorului român în S.U.A.

dosarul păstrat cu sfințenie în arhiva Băncii, cu toate documentele privind Tezaurul. Domnia sa i-a spus că trebuie să facă cunoscut pe plan internațional, cât de des poate, această creanță a Băncii Naționale a României. Domnul guvernator a făcut și o paralelă cu demersurile reginei Maria pe lângă președintele american Woodrow Wilson, la Conferința de Pace de la Paris, de după Primul Război Mondial, ca poporul american să susțină aspirațiile de unitate națională ale românilor.

La rândul său, ambasadorul Andrei Muraru a precizat că „România va continua să promoveze acest caz la nivel internațional, inclusiv la Washington, pentru a menține atenția asupra tratamentului inacceptabil al Rusiei față de obligațiile sale legale.” De la Washington, expoziția a plecat la New York, unde urmează să fie vernisată în primăvara anului următor.

După Bruxelles și Washington, expoziția (într-o versiune specială pentru Republica Moldova) a poposit la Chișinău. Vernisajul ei a fost precedat cu o zi de o masă rotundă, organizată, în data de 15 noiembrie, de Academia de Științe a

Academicianul Ion Tighineanu, președintele A.Ș.M., și doamna Anca Dragu, guvernatoarea Băncii Naționale a Moldovei

Academicianul Mihai Cimpoi și Alexandru Arseni, doctor habilitat în Drept, profesor universitar, participanți la masa rotundă organizată de Academia de Științe a Moldovei

Moldovei (A. Ș.M.) și Facultatea de Filologie și Istorie a Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă”, cu tema „Tezaurul de aur al Băncii Naționale a României de la Moscova – o creanță mai veche de un secol”, care a fost moderată de doctor habilitat Liliana Condricova, secretar științific general al A.Ș.M. Manifestarea a fost deschisă de cuvintele de salut adresate de academician Ion Tighineanu, președintele A.Ș.M., și doamna Anca Dragu, guvernatoarea Băncii Naționale a Moldovei. Au prezentat aspecte diverse legate de aurul B.N.R. evacuat la Moscova și confiscat ilegal de bolșevici: Cristian Păunescu, consilier al guvernatorului B.N.R., europarlamentarul Eugen Tomac, inițiatorul Rezoluției votate în Parlamentul European la 14 martie 2024, Mihai Gribincea și semnatarul acestor rânduri. Din partea gazdelor au luat cuvântul dr. Sergiu Cataraga, de la Facultatea de Filologie și Istorie a Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă”, și Alexandru Arseni, doctor habilitat în Drept, profesor universitar.

A doua zi, 16 noiembrie 2024, în organizarea Băncii Naționale a României și Institutului Cultural Român „Mihai Eminescu”, în parteneriat cu Muzeul

Imagine de la vernisajul organizat la Chișinău

Afișul expoziției

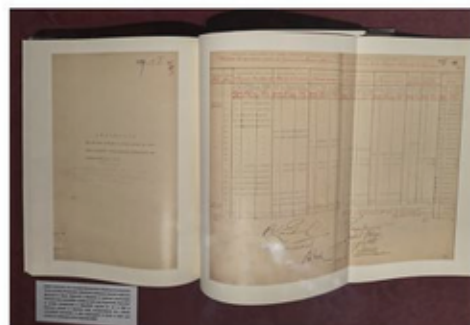
Național de Istorie a Moldovei, a avut loc vernisajul expoziției „Tezaurul Băncii Naționale a României trimis la Moscova și nerecuperat – o creanță mai veche de un secol”. Au rostit cuvinte de salut Eugen Sava, doctor habilitat în științe istorice, directorul instituției muzeale, Petru Rotaru, viceguvernator al Băncii Naționale a Moldovei, Cristian Păunescu, consilier al guvernatorului B.N.R., Eugen Tomac, europarlamentar,

Monica Babuc, directoarea Institutului Cultural Român „Mihai Eminescu” la Chișinău. Participanților le-au fost prezentate lucrările amintite, semnate de Cristian Păunescu și Ilie Schipor, în versiunea în limba română și cea în engleză.

Expoziția poate fi vizitată în perioada 16 noiembrie – 5 decembrie 2024, în Sala 1 a Muzeului Național de Istorie a Moldovei, Chișinău, strada 31 august 1989, nr. 121A.

Așadar, într-un an de zile Banca Națională a României a prezentat în trei capitale importante pentru români expoziția și cele două volume – inclusiv în limba engleză – fundamentale pentru cei care doresc să afle care a fost, până în prezent, soarta aurului evacuat la Moscova în timpul Primului Război Mondial. Se cuvine ca eforturilor Băncii Naționale să li se alăture și alte instituții ale statului, pentru că soarta Tezaurului B.N.R. nu este o problemă exclusiv a „Bătrânei Doamne”. ■

Vizitatorii au prilejul să vadă și o copie a dosarului păstrat cu sfințenie de Banca Națională, în baza căruia poate susține această creanță veche de peste 100 de ani

DENNIS DELETANT DOCTOR HONORIS CAUSA AL UNIVERSITĂȚII BUCUREȘTI

În cadrul unei ceremonii desfășurate în Sala Senatului a Universității din București, la 6 noiembrie 2024, profesorul britanic Dennis Deletant a primit titlul de doctor honoris causa al instituției de învățământ bucureștene.

Despre personalitatea celui onorat cu înaltul titlu au vorbit conf.univ.dr. Claudiu-Paul Buglea, președintele Senatului Universității din București, prof.univ.dr. Marian Preda, rectorul Universității, și conf.univ.dr. Matei Gheboianu, decanul Facultății de Istorie, instituția care a propus acordarea titlului.

Laudatio pentru profesorul Deletant a fost rostit de prof.univ.dr. Bogdan Murgescu, prorector al Universității. Deși Dennis Deletant este un nume bine cunoscut cititorilor noștri, spicuim câteva date din *Laudatio*. S-a născut la Norfolk, la 5 martie 1946. Și-a început studiile la University of London, în 1964, specializându-se în istoria și cultura română. Ne-a vizitat țara în numeroase rânduri. Povestea cu umorul britanic cum, rugat să fie translator pentru delegația americană condusă de președintele Richard Nixon, care a vizitat România, a avut ocazia să țină, pentru câteva minute, celebra valiză nucleară. În volumul *În căutarea României: o aventură personală din '65 până azi* – premiat în acest an de Fundația Culturală Magazin Istoric cu premiul „Nicolae Iorga” – amintea un alt moment amuzant: cum a fost lăsat, imediat după decembrie 1989, să păzească frontiera de la Prut de un soldat care a plecat la masă.

Din 1969 s-a angajat ca asistent la School of Slavonic and East European Studies, din cadrul University of London. A mai predat, printre alte instituții de învățământ superior, și la Universitatea din Amsterdam și la Catedra „Ion Rațiu” pentru studii românești de la Universitatea Georgetown din Washington.

Bibliografia profesorului Dennis Deletant este cuprinzătoare și fie și o simplă selecție este greu de făcut. Amintim doar contribuția sa, alături de Mihai Bărbulescu, Șerban Papacostea, Pompiliu Tudor și

Keith Hitchins, la *Istoria României*, apărută la Editura Enciclopedică, cea mai completă și echilibrată sinteză de istoria României.

Profesorul Deletant este căsătorit cu doamna Andreea Deletant, născută Caracostea, și este și cetățean român. În volumul de amintiri menționat povestea o scenă care l-a emoționat, atunci când a plecat din România cu soția, după căsătorie. După toată birocrația legată de obținerea aprobării pentru căsătorie din partea regimului comunist, când a părăsit postul de control de la graniță a observat că cineva îi scrisese în zăpada depusă pe luneta mașinii „Casă de piatră”.

Răspunsul profesorului Deletant, intitulat *Care este legătura mea cu România?*, rostit cu același umor britanic, a rememorat câteva momente, mai liniștite sau mai agitate, ale contactelor cu țara noastră. Profesorul a fost printre primii străini care au intrat în România, alături de o echipă a BBC, imediat după 22 decembrie 1989. A povestit amuzat cum actorul Ion Caramitru i-a făcut oferta să îl numească șef al serviciului cultural în județul Bacău. La întrebarea profesorului de ce la Bacău, actorul i-a răspuns că a fost primul județ care i-a venit în minte.

Intervenția profesorului s-a încheiat cu cuvintele: „Mulți români sunt în căutarea unui model de bună guvernare și un element esențial al acestuia este critica constructivă. Acesta este spiritul în care interesul meu pentru țară și pentru oamenii de aici continuă să rămână viu.”

D.M.

CALEA VICTORIEI

Dr. MARIA-CAMELIA ENE
(Coordonator compartiment
istorie modernă și contemporană)

Calea Victoriei, fost Pod al Mogoșoaiei, este una dintre cele mai vechi artere ale Bucureștiului, cea care va determina specificul său urbanistic. „E bizantină și apuseană, trândavă și vioaie, zâmbitoare și posomorâtă, dornică de schimbări și înfiptă în trecut. [...] De-a lungul ei, fără orânduială, [...] se înșiră palate și maghernițe, case de țară și zgârie-nori, curți și grădini, morminte și biserici [...] Podul Mogoșoaiei e plămădit cu sufletul nostru“. Această scurtă descriere aparține diplomatului Gheorghe Cruțescu, autorul cărții Podul Mogoșoaiei. Povestea unei străzi.

Orașul București s-a mărit ca întindere mai ales spre nord, odată cu creșterea numărului populației stabile. Interesul pentru zonă este determinat, printre altele, de migrarea Curții Domnești, din vechiul amplasament ruinat, spre nord, unde terenul era ferit de inundații și mult mai propice construcțiilor. Ca transformare urbană marcantă a Bucureștiului trebuie amintită prima intervenție majoră în rețeaua stradală a orașului, în anul 1692, prin tăierea Podului Mogoșoaiei, care va lega Palatul Domnesc de moșia domnitorului Constantin Brâncoveanu de la Mogoșoaia. Podul urma să lege, trecând peste proprietățile Bălenilor și Cantacuzinilor, casele fiilor lui Brâncoveanu, aflate pe malul drept al

*Repere istorice ale unei plimbări pe Calea Victoriei:
Palatul C.E.C. (1900), arhitect Paul Gottereau,
colecția Fotografii și Cărți Poștale
a Muzeului Municipiului București*

râului, cu palatul și moșia Mogoșoaia. Acest drum nou, având statutul de pod domnesc, va atrage rapid interesul prin accesibilitatea circulației de-a lungul său și în legătură directă cu axa nord-sud.

ARTERĂ DE PROTOCOL

Pe această cale se va afla centrul vieții politico-sociale a țării, Palatul Domnesc. În prima jumătate a secolului al XVIII-lea, ca reședință domnească, au fost folosite temporar diferite case ridicate pe la 1830 pe locul casei beizadelelor lui Șerban Vodă (Calea Victoriei 32), Mănăstirea Sărindar, ale boierilor de rangul I, pentru ca din secolul al XIX-lea artera să devină strada rezidențială de maximă importanță a orașului. La sfârșitul secolului al XVII-lea, Podul Mogoșoaiei pleca de la Dâmbovița, din dreptul Mănăstirii Sf. Spiridon cel Vechi, urca spre nord și ajungea la marginea orașului, limită aflată atunci după biserica Sărindarului. Podul Mogoșoaiei își va prelunge traseul odată cu creșterea teritoriului orașului spre nord. La 1730 va ajunge până la „Puțul cu

Mănăstirea Sărindar, pe locul căreia...

Zale“, aflat lângă Biserica Kretzulescu, la 1750 până la „Livedea Văcărescului“, proprietatea lui Ianache Văcărescu, unde va fi mai târziu Grădina Episcopiei și apoi Ateneul. În anul 1818 va ajunge până la Ulița „Fântânii“, iar în anul 1830 va atinge limita actuală spre nord, respectiv spațiul urban ce se numea Capul Podului (Piața Victoriei). Punctul final al podului a fost marcat permanent de prezența uneia dintre cele mai importante bariere de intrare/ieșire și implicit de vămuire ale Bucureștiului – Bariera Mogoșoaiei.

Începând cu secolul al XVIII-lea, pe Podul Mogoșoaiei se vor stabili familii boierești de rangul I, precum Băleanu, Văcărescu, Greceanu, Slătineanu, Kretzulescu, Știrbey, Filipescu, Cantacuzino, Ghica etc., artera devenind stradă rezidențială de maximă importanță a orașului. Familiile amintite își vor pune amprenta asupra zonei în care se vor evidenția reședințe impunătoare, în stilurile arhitectonice ale secolelor XVIII – XIX.

Odată cu modificările radicale produse la sfârșitul secolului al XVIII-lea, respectiv dispariția Curții Vechi Domnești din amplasamentul său original, va crește prestigiul arterei ce ducea spre drumul Brașovului (care începea după Mănăstirea Sărindar), arteră pe care se situau deja casele boierilor Damaris, Cantacuzino, Ghica, Kretzulescu, Lahovari și alții. În 1797 Alaiul de înscăunare a domnitorului fanariot Constantin Hangerli, schim-

bând uzanța, trece pe Podul Mogoșoaiei în drumul spre Mitropolie. Aceasta duce la schimbarea radicală a funcțiunii străzii în oraș, Podul Mogoșoaiei devenind artera de protocol, rol pe care-l va păstra până în secolul al XX-lea.

În porțiunea prelungită în secolul al XIX-lea gradul de ocupare se va intensifica. Dominantă va rămâne funcțiunea rezidențială – casa locuință de lux pentru clasa boierilor de rangul I. Între cele mai importante imobile care se ridică amintim Casa Dinicu Golescu (1815), devenită Palat Domnesc din 1837, casele Romanit (începutul de secol XIX), devenite din 1834 sediul Curții Administrative, Casa Florescu-Manu (1843), Casa Bellu-Slătineanu (ante 1846), Casa Moruzzi, Casa Filip Lenș (ante 1846), Palatul Cantacuzino și Palatul Sturdza. Ridicarea somptuoaselor locuințe de pe Podul Mogoșoaiei (Calea Victoriei) și din Vopseua roșie este încredințată noilor arhitecți francezi veniți în țară (Sanejouand, Villacrosse, Galleron, Gottereau, Lepetit).

PODUL MOGOȘOAIEI DEVINE CALEA VICTORIEI

La mijlocul secolului al XIX-lea se constată creșterea semnificativă a gradului de ocupare a străzii. Dispar grădini, vor fi demolate hanuri (considerate ca programe de arhitectură caduce), se vor ridica hoteluri, dar și clădiri cu funcțiuni culturale, cum este cea a Teatrului Național (1847 – 1852), opera arhitectului Anton Heft. Această construcție a fost înălțată pe locul fostului Han Filaret. Alte astfel de clădiri cu destinație culturală sunt Ateneul

... se înalță azi clădirea Cercului Militar Național, (1912 – 1923), arhitect Dimitrie Maimarolu, colecția Fotografii și Cărți Poștale a Muzeului Municipiului București

*Palatul Telefoanelor (1933),
arhitecți Louis Weeks, Edmond van Saanen Algi
și Walter Froy,
colecția Fotografii și Cărți Poștale
a Muzeului Municipiului București*

Român (1888), arhitect Albert Galleron, Fundațiile Universitare Regale (1885), arhitect Paul Gottereau, Cercul Militar (1912 – 1923), arhitect Dimitrie Maimarolu.

Locuințele de lux-reședințe se vor moderniza permanent, exemplu fiind Palatul Domnesc/Regal. Proprietatea lui Dinicu Golescu (1815) a fost transformată în timpul domniei lui Alexandru Dimitrie Ghica după planurile arhitectului Xavier Villacrosse și a devenit din 1840 Palat de Ceremonie și apoi Curte Domnească.

Alte astfel de exemple pot fi date cu referire la casa Lenș, devenită Vernescu, refăcută de arhitectul Ion Mincu în 1885. Și casa Cesianu a fost refăcută în 1892 după planurile arhitectului Leonida Negrescu. Casele Romanit vor fi cumpărate pentru a deveni sediul Ministerului de Finanțe, iar din deceniul nouă al secolului al XIX-lea, prin adăugarea altor corpuri, vor adăposti Ministerul Comerțului, Agriculturii și Domeniilor. Casele Bellu-Slătineanu, ce după 1891 vor fi cuprinse între clădirile Academiei Române și Casa Moruzzi, vor dispărea prin demolare.

În secolul al XX-lea, în perioada interbelică și postbelică, de-a lungul străzii au apărut inserții moderne, fără a se încerca raportarea la fondul vechi construit. Inserțiile noi lasă însă porțiuni de stradă ce-și păstrează vechile caracteristici funcționale, constructive și urbanistice. Modernizarea

Bucureștiului se face simțită, în primul rând, în programele arhitecturale, Calea Victoriei fiind cea care va da tonul acestor transformări. Astfel, se ridică imobilele tip *block-haus*, cazul notoriu fiind amplasarea și construirea Palatului Telefoanelor în Piața Teatrului Național.

Se remarcă specificul clădirilor în diferitele ei zone. Astfel, în zona Dâmbovița – Săririndar/Cercul Militar sunt frecvente sediile de bănci și instituții financiare, magazinele și hotelurile. De la Cercul Militar, continuă clădirile cu specific hotelier (Casa Capșa/Hotel Capșa), Hotel Luvru/Hotel Capitol, Hotel Frascatti, pe locul hanului Oteleleșanu, Hotel Broft/Capitol ș.a.), dar și cele culturale. Locuințele de lux se succed de-a lungul arterei până la Piața Victoriei.

Stradă de maximă semnificație a orașului, Podul Mogoșoaiei/Calea Victoriei aparține vechii trame stradale a orașului, constituită deja la sfârșitul secolului al XVII-lea, păstrându-și traseul inițial cu modificări minore. De-a lungul celor două laturi ale străzii, în evoluția lor, s-a abordat o varietate de rezolvări ca soluții urbanistice și expresii arhitecturale, determinate de importanța și semnificația sa în oraș, ca stradă simbol și centru al Capitalei, remarcabilă fiind și diversitatea funcțională, determinată de importanța amplasamentelor, lungimea traseului și rolul ei în oraș.

Acest pod, preferat pentru promenadă și întâlnire, va deveni în secolul al XIX-lea axul dominant al orașului. La 1861, Calea Victoriei a fost una dintre primele străzi luminate pe timp de noapte din Europa, înainte ca acest lucru să se întâmple în Paris sau la Berlin. În anul 1882, Calea Victoriei devine prima stradă din București iluminată electric. În anul 1878, după ce armata română își face

*Teatrul Național (1852 – 1944), arhitect Anton Hefi,
colecția Fotografii și Cărți Poștale
a Muzeului Municipiului București*

Vechiul Palat Regal

intrarea triumfală în Capitală, în urma victoriei din Războiul de Independență, Podul Mogoșoaiei primește numele de Calea Victoriei, nume păstrat până în prezent.

„NOBILA DOAMNĂ“

Istoria acestei străzi este bogată în fapte, evenimente, arhitectură, oameni și imobile cu diferite funcțiuni, de la cea de casă de locuit la cea comercială sau Casă Domnească.

Mergând la pas pe Calea Victoriei, dinspre sud spre nord, vom străbate grădini și vom admira casele elitei, vom vizita locurile de *loisir*, ascultând sonetele și zgomotul specific al seratelor boierești, al trăsurilor și al surugiiilor pestriți, vom face cunoștință cu personaje și crâmpie de istorie. Vor fi evidențiate cele două momente importante în istoria denumirii arterei: acela al începutului, legat de numele domnitorului Constantin Brâncoveanu, și acela al schimbării denumirii în Calea Victoriei.

Pe această stradă încărcată de istorie, dar și de romantism, ne putem opri în dreptul fiecărei case, încercând să ne imaginăm nașterea și devenirea acesteia. Pe lângă ceea ce vedem astăzi, au existat și alte locuri, alte curți cu ziduri frumoase, grădini și povești, care, din păcate, au dispărut. Evocăm spre amintire Hanul Zlătari, demolat la 1906, Casa Greceanu (Calea Victoriei 32), ridicată pe locul casei beizadelelor lui Șerban Vodă, Mănăstirea Sărindar, demolată la sfârșitul secolului al XIX-lea, Teatrul Național (clădire distrusă în timpul bombardamentelor din 1944), Casa Moruzzi (primul sediu al Muzeului Municipiului București), Casa Bellu-Slătineanu, din parcul Academiei Române,

demolată în 1984 de regimul comunist, Palatul Sturdza (demolat în 1945 – 1946) și Palatul Funcționarilor Publici (demolat după bombardamentele din anul 1944).

Organizarea expoziției temporare, cu tema menționată, la Muzeul Municipiului București, vine în întâmpinarea întrebărilor pe care și le pune publicul vizitator cu privire la istoria acestei „nobile doamne“. Calea Victoriei, elegantă și misterioasă, a lăsat o istorie în imagini, arheologie, numismatică, documente, artă plastică, istorie ce se regăsește în patrimoniul Muzeului Municipiului București.

Expoziția temporară evidențiază etape din dezvoltarea urbanistică, crâmpie din istoria medievală, modernă și interbelică a orașului, menționând familiile boierești și casele-reședință, palatele, monumentele, bisericile, hanurile și hotelurile care formau peisajul stradal. Unele case au pierit, istoria păstrând totuși amintirea lor în documente și imagini. Arheologia scoate la suprafață obiecte și lucruri mai puțin cunoscute de publicul larg. Imaginile exterioare și interioare ale unor imobile, arhitectura caselor sunt regăsite în gravuri, litografii, fotografii de epocă, pictură. Arta decorativă va înnobila aspectul interior al clădirilor, expunând obiecte de interes pentru public, cu valoare istorică și estetică, piese ce amintesc de modă și de galantul bucureștean, dar și de interioarele unor case boierești. Importanța multor clădiri-monument este evidențiată și de medaliile și plachetele expuse.

Obiectele de patrimoniu din colecțiile Muzeului Municipiului București vor trezi interesul publicului vizitator prin tipul expunerii, componentele istorice, memorialistice, stilistice, unele având un caracter inedit. ■

Grădina Episcopiei

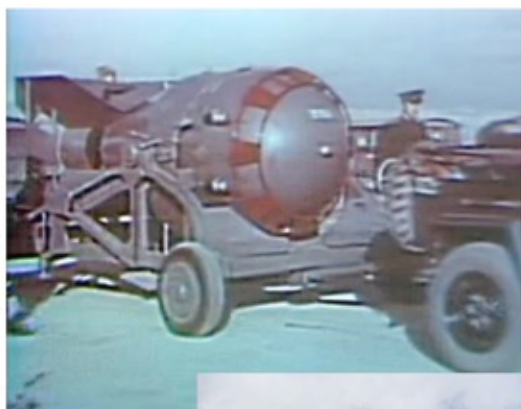
Incursiunea în scurtă, dar înspăimântătoare istorie a armei atomice (Magazin istoric, nr. 10–11/2024) se oprește aici.

ARMA ATOMICĂ SPAIMA RĂZBOIULUI RECE

TUDOR PĂCURARU

Să admitem că armele nucleare strategice contribuie la menținerea păcii, prin „echilibrul terorii”. Dar armele nucleare tactice?

Bomba atomică lansată de sovietici în poligonul Toşk, pentru testarea propriilor trupe, și monumentul care marchează locul impactului

Din 1955 încoace, puterile nucleare s-au angrenat în zeci de conflicte, unele dintre acestea de amploare (Vietnam, Afganistan, Irak, din nou Afganistan), dar în niciunul dintre acestea armele nucleare tactice nu și-au găsit vreo utilitate. Totuși, Mirajul lui Icar a lovit din nou: pe baza credinței nedovedite că armele nucleare de calibr mic pot rezolva orice confruntare militară, între 1945 – 1992 U.R.S.S. a produs 55.000 de arme nucleare,

iar S.U.A. 70.000, dintre care circa jumătate arme tactice.

EȘEC DE LA BUN ÎNCEPUT

La inițiativa mareșalului Jukov a fost pusă la punct o nouă strategie de utilizare: „operațiunea nucleară în adâncime”, care începea prin „spargerea frontului inamic cu arma atomică” (trei – patru lovituri nucleare tactice). Mareșalul i-a promis

noului lider sovietic Nikita Hrușciov că astfel ar face economii și totodată ar putea reduce efectele uriașe ale armatei sovietice: economia avea nevoie de mână de lucru! La manevrele nucleare de pe Poligonul Toşk (septembrie 1954), la care au participat 44.000 de militari, sub comanda generalului Ivan Petrov, un focos RDS-4 a fost lansat din avion, apoi, conform teoriei, a urmat focul de baraj al artileriei, bombardamentul avia-

Trupe de cercetare radiologică în poligonul Toşk

*Submarinul sovietic B-59, ieșit la suprafață,
și căpitanul Vasili Arhipov,
cel care a împiedicat un posibil dezastru nuclear*

ției. În final, prin praful stârnit, trupele au încercat să exploateze spărtura în liniile inamice, pentru o pătrundere în adâncime. Dar terenul în epicentru era atât de radioactiv, încât trupele au fost obligate să ocolească la 600 m distanță, trecând peste fortificații de campanie incomplet distruse. Și așa, mare parte dintre militari s-au contaminat radioactiv – deci, nici vorbă de reduceri de efective!

Conducerea militară sovietică a considerat însă că există soluții la această problemă: se vor folosi mijloace blindate, special echipate. A urmat fabricarea în masă a echipamentelor – și astăzi în dotarea multor armate, inclusiv armata română: tancuri T-55, transportoare blindate BTR, mașini de luptă a infanteriei BMP. Blindatele ușoare BTR și BMP abia fac față calibrului 7,62 NATO, dar sunt prevăzute cu sisteme de filtru-ventilație și suprapresiune, ba chiar și cu navigație terestră, pentru zone total devastate. Deci, nici vorbă de economii!

Chiar și așa, experții sovietici apreciau că după trecerea prin raioanele de spărtură, echipajele vor fi atât de contaminate, încât după două – trei zile ar fi trebuit înlocuite. La momentul

desființării, Uniunea Sovietică mai avea, după multiple runde de dezarmare, 27.000 de arme nucleare, dintre care 15.000 tactice. Numai pentru spargerea frontului și cucerirea Greciei erau prevăzute 600 de lovituri nucleare tactice! Vreme de decenii, Grecia radioactivă nu ar mai fi avut nevoie de iluminat: nici vorbă de „economie de vieți“...

În pofida oricăror considerente raționale, „operațiunea nucleară în adâncime“ a devenit baza științei militare sovietice. Astfel, în anii 1970, ministrul sovietic al Apărării, mareșalul Andrei Antonovici Greciko, scria: „Armele nucleare sub-strategice [tactice – *n.n.*] sunt cel mai important element pe câmpul de luptă, mijlocul de distrugere de bază. Partea care folosește prin surprindere armele nucleare sub-strategice poate înclina în favoarea sa soarta bătăliei. Rachetele nucleare vor decide conflictele armate.“ Iar alt teoretician sovietic, general-maior V.V. Voznenko, întărește: „Victoria decisivă în ofensivă se obține folosind lovituri nucleare sub-strategice, care creează posibilitatea de a schimba rapid echilibrul de forțe. Mărirea capacității de

manevră și dinamismul acțiunilor de luptă se obțin prin dotarea trupelor cu arme nucleare și motorizarea lor completă.“

E o doctrină cam ciudată. Pe hârtie, în șapte – zece zile diviziile de gardă ajungeau la Atlantic. În realitate, pentru fiecare aliniament defensiv erau prevăzute câte

trei salve nucleare, de calibrul crescător: distrugi infrastructura pe direcția de înaintare. Ceea ce sigur creează mari probleme atât eșalonului înaintat, cât și logisticii care ar trebui să urmeze. Îți trasezi singur culoare obligate de trecere printre raioanele distruse nuclear – deși știi că NATO are 180 – 200 de arme nucleare tactice (B61-3 și B61-4) în Europa, tocmai pentru a bloca aceste puncte obligatorii. Nimeni din Marele Stat Major de la Moscova nu pare să-și fi pus problema cum vor fi aprovizionate aceste grupări motorizate, coloanele logistice neavând altă cale de trecere decât aceleași coridoare contaminate radioactiv.

ÎN PRAGUL RĂZBOIULUI FINAL

La 27 octombrie 1962, submarinul sovietic B-59 se găsea în largul coastelor Cubei, când a fost încolțit de portavionul american USS Randolph și de cele 11 distrugătoare care alcătuiau cordonul său de protecție. Americanii au început să lanseze încărcături de adâncime, pentru a obliga submarinul să iasă la suprafață. Teoretic ar fi trebuit să fie încărcături de manevră, cu

detonare la adâncime mică – de fapt, fuseseră „prelucrate“ să explodeze mult mai adânc. Submarinul sovietic, care pierduse legătura radio cu baza, a crezut că survenise starea de război între S.U.A. și U.R.S.S. și s-a pregătit să distrugă flotila americană: căpitanul Valentin Grigorievici Savițki a ordonat încărcarea unei torpile

nucleare tip 53-58 (10 kt) în tubul de lansare. Apoi submarinul, care epuizase bateriile, s-a ridicat la suprafață, lângă distrugătorul USS Corry. La acel moment, fără ordin, echipajul unei turele de artilerie a îndreptat armele spre submarin. Sesizând comportamentul agresiv al navei americane, ofițerul politic I.S. Maslennikov a aprobat decizia căpitanului Savițki de a lansa arma nucleară. Din fericire la bord era și șeful de stat-major al flotei de submarine, căpitan Vasili Arhipov, care a contramandat lansarea.

De-abia după 40 de ani americanii au aflat că au trecut pe lângă al treilea război mondial, pe fondul indiscipliniei echipajului USS Corry. Totuși, americanii au fost primii care și-au dat seama de riscurile implicite acumulării unui număr mare de arme nucleare tactice: în 1967, stocul activ de arme nucleare ajunsese la 32.500, după care a început să scadă, astfel încât în 1993 erau „numai“ 10.500 arme nucleare active. În Uniunea Sovietică, situația a evoluat diferit: acumularea de arme nucleare a continuat până în 1988, când existau în inventare 45.000 de ogive active. În 1991, mai

Generalul V.I. Varennikov, alături de, pe atunci, premierul Putin

erau 27.000, dintre care 15.000 tactice. Iar atunci inevitabilul s-a produs...

Ianuarie 1991, Azerbaidjan: bazele de stocare a armelor nucleare tactice de la Baku și Zuh sunt atacate de insurgenți. La Zuh erau stocate torpilele nucleare 65-73 din dotarea Flotei Mării Caspice. Luptele au durat o zi întreagă. Totuși, insurgenții n-ar fi putut activa armele nucleare: activarea armelor tactice se face prin completul digital de verificare și armare TAKT 51, care nu funcționează decât dacă primește „dezlegare“ de la Comandamentul de Armă, prin sistemul de comunicare specială „Viuga“.

A urmat, în februarie – martie 1991, retragerea de urgență, totală, a armelor nucleare tactice pe teritoriul Rusiei. Manevra precipitată a provocat un asemenea haos, încât inventarierea celor 15.000 de arme tactice evacuate după acest incident a durat 15 ani.

Deci, situația armelor nucleare tactice era deja haotică atunci când a survenit lovitura de stat din august 1991. Liderii rebeli de la Moscova au intrat în posesia celor trei terminale ale sistemului „Kazbek“ de de-

clanșare a arsenalului nuclear și au pus în stare de alertă armele tactice. Adică au transmis, prin sistemul „Viuga“, codurile de activare a terminalelor TAKT 51 către Comandamentele de Armă: Marină, Aviație, Forțe Terestre. Comandantul Forțelor Terestre, generalul de armată Valentin Ivanovici Varennikov, a do-

bândit astfel control independent asupra armelor nucleare tactice: peste 600 de rachete cu rază scurtă de acțiune și 500 de avioane cu capacitate nucleară, desfășurate pe 35 de baze din Rusia.

Iar generalul V.I. Varennikov a ordonat activarea armelor, pentru un război nuclear împotriva NATO. Încărcarea armelor nucleare pe avioanele de atac a fost oprită în ultimul moment. După eșecul loviturii de stat, generalul Varennikov a fost arestat, judecat pentru trădare și achitat (1994). Deputat comunist în Duma de Stat, a întemeiat Liga Internațională pentru Demnitate Umană și Securitate (!), cu filiale în 40 de țări, iar în februarie 2008 a fost ales membru plin al Academiei Ruse de Științe.

PICAJ ȘI REDRESARE

După aceste incidente, Moscova a luat decizia de a reduce cu peste 90% arsenalul nuclear tactic rusesc. A urmat Războiul din Kosovo (1998 – 1999). În aprecierea Carnegie Endowment for International Peace, ostilitățile au demonstrat că multe sarcini tactice anterior realizabile

numai cu arma atomică sau prin bombardamente extinse (distrugerea posturilor de comandă, a nodurilor de comunicații, a adăposturilor) pot fi realizate, cu pagube colaterale minime, de muniții convenționale de precizie.

În acest context, în anii 2000 a început reducerea generală a stocurilor de arme nucleare tactice. În 2010, Rusia mai avea doar 1.350 arme nucleare substrategice active. Două treimi păzesc țărmurile pustii ale Peninsulei Kamceatka, să țină la distanță flota americană. O treime – deci circa 450 – e în dotarea forțelor aeriene „de front”: bombardiere Su-24M2, majoritatea amplasate de-a lungul frontierei cu China. Foarte puține – circa 70 cu totul – sunt

în Rusia europeană, în dotarea forțelor terestre, aeriene sau navale: ogive pentru rachetele „Iskander-M”, „Kinjal”, respectiv „Zircon”. Mai sunt câteva sute de arme tactice destinate unor vectori scoși din uz, precum rachetele tactice OTR-21 „Tocika”. Dar nimeni nu riscă să pună o ogivă nucleară pe o rachetă expirată.

Arsenalul nuclear tactic era din ce în ce mai demodat, se profila perspectiva abolirii acestei categorii de arme, dar după 2022 au survenit amenințările repetate ale conducerii Rusiei privind folosirea armei nucleare în Europa. De curând, mass media a publicat și planurile de „decapitare” a unor state europene (Estonia, Germania, Norvegia) sau vecine Rusiei

(China, Iran, Turcia), folosind arme nucleare tactice. Aceste evoluții au obligat NATO să dea un răspuns de natură să descurajeze: au fost desfășurate la șase baze aeriene din Europa circa 150 de bombe nucleare tactice B61-12. Urmand tendința generală, chiar și acestea sunt muniții nucleare de precizie (30 m eroare probabilă), ceea ce permite reducerea puterii explozive (până la 0,3 kt) cu menținerea eficienței. Avionul „invizibil” F-35A a fost certificat pentru lansarea armei B61-12 în octombrie 2023. Tocmai când credeam că armele nucleare tactice sunt o specie pe cale de dispariție, iată-le intrând într-o nouă eră. Mirajul lui Icar continuă să scrie istoria. ■

BLITZ... CONCURS

Trimiteți, până la 10 ianuarie 2025, prin poștă, e-mail sau Facebook, răspunsul la această întrebare (cu mențiunea **Pentru concurs**) și adresa dumneavoastră și puteți câștiga un abonament pe un an la revista **Magazin istoric**.

– În ce an și lună a acordat regina Maria a Iugoslaviei un interviu publicației New York American, în care a vorbit despre îndatoririle ei, în calitate de regină?

Răspunsul corect la **Blitz... Concursul** din octombrie 2024 este:

„1559”

Premiul de un abonament pe un an la revista **Magazin istoric** a fost câștigat de **doamna Ramona-Anca Popa**, din **Timișoara**, județul **Timiș**.

Abonamentul se efectuează începând cu luna ianuarie 2025.

Nu luăm în considerare răspunsurile trimise pe Facebook și pe e-mail fără numele celui care trimite și care nu indică adresa.

Adresa noastră: **Magazin istoric**, Calea 13 Septembrie, nr. 13, mezanin, camerele M364 și M366, cutia poștală 45, cod 050711, sector 5, București

E-mail-ul nostru: **mistoric@gmail.com**

ORGII LA CURTEA REGELUI SOARE

MIHAIL MIHAILIDE

Foaia de titlu și două pagini
ale lucrării
Histoire amoureuse des Gaules,
de Roger de Rabutin, conte de Bussy

N-aș fi îndrăznit poate să rețin atenția cititorilor propunând un subiect precum cel evidențiat în titlu, dacă eseul pe care l-am semnat recent într-o prestigioasă publicație n-ar fi întrunit un surprinzător interes. Interes atât pentru cartea socotită „rară“, cât și pentru teme literare, mai puțin frecventate. Cum să ratez atunci prezentarea unui volumaș care adună, de la imprimare și până în anul pe care-l încheiem, aproape trei secole și jumătate? Și care este o scriere satirică nu tocmai banală, un pamflet. Cititorul din secolul 21 al acestei ediții ar putea fi surprins și în același timp minunat de continua evoluție spre stabilitate și claritate a limbii franceze, într-un veac când în Țările Române limba era abia în curs de așezare, cu „parfumul“ exprimării unor cronicari ca Miron Costin (1633 – 1691) sau Radu Popescu (1655 – 1729) – care, în letopisețele lor, au încrustat pe răbojul istoriei date privind succesiunea domniilor, descrierea situației sociale și economice, precum și nesfârșita spoliere a populației de unii dintre vecini. Dar scrierile lor erau cu litere chirilice, alfabetul latin fiind introdus abia în 1860, urmare a deciziei domnitorului Alexandru Ioan Cuza.

Pagina de titlu este *Histoire amoureuse des Gaules*, par Mr Bussy Rabutin, Lieutenant General des Armées du Roy de France, dernière édition, augmentée des noms des personnes dont est parlé. Impr. à Cologne, Chez Jacques L'endormi, 1690.

Hârtia are un format special, neîncadrabil standardelor comune tipografice, inexistente în acea vreme, anume cca: 124 mm/74 mm, e fragilă și atinsă bine de patina gălbuie a secolelor, iar coperta, din carton bej, poartă titlul lucrării pe cotor.

O mențiune mărunță, delicată, scrisă cu un creion bine ascuțit (semnată cu inițialele A.P.) informează că e vorba despre o ediție extrem de rară și că ținem între palme ediția princeps, în care numele personajelor (devenite) istorice sunt cele

reale (și nu pseudonime, cum se obișnuia), nume pe care le vom prezenta, eventual cu detalii, imediat.

MARCHIZA HOAȚĂ

Pamfletul lui Roger de Bussy-Rabutin ediția 1690 (212 pagini, cu dimensiunea amintită, față/verso) nu are ceea ce numim astăzi capitole: textul este întretăiat de „reproducerea” unor *Lettre* (scrisoare/scrisori) și *Billet* (bilet/bilete), de obicei cu răspunsuri la acestea, precum și câteva părți distincte: *Histoire de Monsieur et de Madame de Châtillon*; *Suite de l'Histoire de Madame d'Olonne*; *Portrait de Madame de Sévigny*; *Histoire du comte de Bussy et de Madame Montglas*. Autorul și-a compus pamfletul nu numai din intuita vocație scriitoricească, ulterior recunoscută de însăși Academia Franceză (1665, fotoliul 20), ci, îndeosebi, pentru amuzamentul amantei sale, Doamna de Montglas, într-o perioadă când aceasta era bolnavă. Iar subiectul oferit spre delectare l-au constituit tribulațiile amoroase și petrecerile desfrânate ale Curții din vremea Regelui Soare, el însuși „bucurându-se” de

soții și amante succesive. Dincolo de a oferi oglinda moravurilor de predilecție erotică, jocurile de putere, rivalitățile și alianțele politice aranjate în alcovuri, e puțin probabil ca autorul să fi avut, dezvăluindu-le, luciditatea și intenția de a critica organizarea defectuoasă a societății timpului său, edificată pe baza unor relații sociale viciate. Și cu atât mai puțin să propună soluții, el însuși făcând parte din aristocrație. Darea în vileag – în ediția princeps – a numelui „actorilor” avea să ducă, așa cum vom arăta mai departe, la arestarea și „încartiruirea” pamfletului, din ordinul suveranului, în celele deja celebrei închisori Bastilia.

Cu ocazia sărbătorilor pascale din 1659 – era în 25 aprilie –, Roger de Rabutin, conte de Bussy (n. 13 aprilie 1618, la Épiry – m. 9 aprilie 1693, la Autun, departamentul Saône-et-Loire, ambele localități în regiunea Bourgogne-Franche-Comté, estul Franței), participă la castelul Roissy, în apropierea Parisului (astăzi pe acele locuri este aeroportul Charles de Gaulle) la un dezmăț cu tentă erotică, dar și gastronomic (s-ar fi consumat carne în Vinerea mare!). Ajuns

acasă, meditează asupra moravurilor Curții și a „desfătărilor” respectivei orgii, inclusiv asupra participării familiei regale și a Regelui Soare însuși.

De Bussy împlinise 41 de ani și, probabil, nu era pentru prima oară la o astfel de petrecere. Totuși, „chinuit” de subiect – fără însă a dori neapărat să-și publice producția literară – descrie, fără a menaja, nume și persoane, în ceea ce avea să rămână „opera” sa capitală, *Histoire amoureuse des Gaules*. De îndată ce începe să circule, aceasta declanșează un imens scandal.

O intrigantă, marchiza de la Baume (Catherine de Bonne, contesă de Tallard), prietenă falsă, împrumută manuscrisul și-l copiază fără permisiunea autorului, făcând adăugiri și modificând textul. Dacă doar ar fi copiat în secret scrierea lui de Bussy, lucrurile s-ar fi limitat probabil la amuzamentul celor nu neapărat implicați în istorioara. Marchiza însă difuzează textul „furat”, evident, tot fără știrea autorului. Se pare că, mai întâi, la Liège. Și, mai grav, afirmă că autorul nu a cruțat nici măcar reputația familiei regale, inclusiv pe cea a reginei-mame.

Vedere dinspre grădină a fostului castel Roissy (reconstituire), locul celor întâmplare

*Anna Maria Mancini,
viitoare prințesă Colonna
(1639 – 1715),
prima mare dragoste
a regelui Franței*

nit însă după bătălia de la Dunkerque, din 1658, regele se îmbolnăvește grav o perioadă, iar iubita, crezând că lucrurile s-au... terminat, cu simțul practic dezvoltat al femeilor, se înapoiază la Roma, unde acceptă cererea în căsătorie formulată de prințul Lorenzo Onofrio de Colonna.

Mariajul a avut loc în 1661, dar relația s-a dovedit a fi tumultuoasă. Infidelitățile lui Lorenzo, reproșurile Mariei, pe de o parte, teama acesteia pentru alte nașteri (cuplul avea deja trei copii), pe de alta, au determinat-o să fugă din Roma, gândindu-se că Lorenzo ar putea să o otrăvească! Această Mancini era considerată cea mai puțin frumoasă

dintre cele cinci surori, dar avusese cel mai mare succes în fața regelui. Lorenzo, probabil după despărțirea de Marie, a făcut remarcă nedemnă că a fost surprins să o afle fecioară, neașteptându-se la așa ceva printre iubitele

*Françoise d'Aubigné,
marchiză de Maintenon
(1635 – 1719),
o altă iubire,
care chiar se va căsători
cu monarhul, ...*

lui Ludovic al XIV-lea!

Dintre amantele pe care Ludovic al XIV-lea a dorit să le aibă, doar patru au rămas consemnate în cartea de istorie a Franței, având în vedere personajul „solar”: italianca Anna Maria Mancini, prințesă de Paliano (1639 – 1715); domnișoara de La Vallière („dulce și grațioasă”); Doamna de Montespan, („mândră și superbă”) și Doamna de

*... după decesul soției,
Marie-Thérèse d'Autriche,
fiica regelui Filip al IV-lea al Spaniei,
în 1683*

Maintenon („înțeleaptă și discretă”, „primăvara, vara și toamna lui”, cum scria istoricul Ernest Lavisse). Deși era proaspăt însurat cu Marie-Thérèse d'Autriche, fiica regelui Filip al IV-lea al Spaniei, pe care și-a făcut-o regină când aceasta abia împlinise 22 de ani (și care-l adora, dar ar fi fost „molatică, durdulie, aproape rotundă și cu o fizionomie fără expresie”), istoria „cancanieră” a perioadei îl descrie pe Ludovic mult mai „poficios”.

Madame de Sévigné, născută Marie de Rabutin-Chantal, marchiză de Sévigné (1626 – 1696), scriitoare inspirată, care a lăsat o mărturie pitorească a epocii sale în corespondența de peste 30 de ani cu fiica ei

OARE ERAU ORGII?

În cartea lui Bussy, în edițiile ulterioare, dar și în uzul curent, vocabula „orgie” pretează la confuzii. Cu trimitere la Antichitatea greacă, orgia era o „petrecere desfrânată cu exces de mâncare și băutură”. Cuvântul a fost asociat greșit cu relații sexuale dezordonate în ambianță publică, fără sau

cu schimbarea partenerilor etc. Sinonimele pentru „orgie” sunt: bacanală, desfrâu, dezmăț. În *Histoire amoureuse des Gaules* ediția 1690, la care au participat cu mult mai multe personaje din lumea „bună” decât putem enumera în acest text, se făcea „curte” femeilor, inclusiv celor căsătorite, mult peste ceea ce în secolul următor (următoare) moravurile ar fi admis, un gen de „omagii”, cu adresă explicită la ceea ce de o parte și de alta a partenerilor se propunea și adesea ar fi urmat să fie acceptat. Curtea e plină de cavaleri bătrâni,

Cine era de fapt scriitorul pe care istoriile literare nu-l pomenesc, deși fusese academician? Roger de Rabutin, conte de Bussy (1618 – 1693) a fost un ofițer al armatei regelui Ludovic al XIV-lea, cu gradul inițial de locotenent-general. Curtezan – acceptat, revocat și iar acceptat –, la Versailles e considerat scriitor satiric, pamfletar și epistolar, cu referire, îndeosebi, la corespondența intensă cu verișoara sa, celebra Madame de Sévigné, născută Marie de Rabutin-Chantal, marchiză de Sévigné (1626 – 1696). *Scrisorile* acesteia, cu fiica sa devenită contesă de Grignan, dar și cu multe notabilități ale vremii, între care și de Bussy, s-au constituit într-un gen cu totul particular, într-o operă încadrabilă clasicismului. Posteritatea i-a conferit autoarei un loc printre clasicii de primă mână ai secolului al XVII-lea francez. Spune și La Bruyère: „femeile sunt superioare bărbaților în literatura epistolară”. Și, dacă e adevărat ceea ce se spune, doar printr-o întâmplare fericită, *Scrisorile* nu au fost arse de către descendenți, așa cum se întâmpla și se mai întâmplă, pierzându-se informații valoroase istorice sau culturale.

Roger de Rabutin provenea dintr-o familie nobilă din Burgundia, rămânând singurul urmaș după decesul timpuriu al fraților săi. Face studii temeinice pentru acea vreme la iezuiți și participă la campanii militare, inclusiv la cele cunoscute sub numele de Războiul de 30 de ani, confruntare cu pretext religios (1618 – 1648), în realitate purtată pentru dobândirea de către Franța cardinalului Richelieu a hegemoniei

în Europa, în detrimentul Imperiului Romano-German. Temperamentul, obiceiul de a compune strofe satirice și denigratoare – mai ales la adresa superiorilor din armată, indiferent de curajul dovedit în campaniile militare la care a participat – îl vor „împiedica” să devină mareșal al Franței. La 25 de ani se căsătorește cu o vară a sa, născută Toulangeon. Soții vor avea doi băieți și două fete. Devenit văduv, crezând că e iubit, încearcă să răpească pe o tânără văduvă, demers ce îl va costa mult, pe toate planurile. Moare la 9 aprilie 1693. Fiica sa, Louise de Rabutin de Bussy, îndurerată, îi va compune un impresionant epitaf.

deveniți insensibili la frumusețea feminină, ori de tineri preocupați numai de „zăngănitul armelor“, lucru care i-a transformat în ființe brutale. Pe de altă parte, majoritatea doamnelor se complac să lăncezească, au renunțat să mai accepte avansuri sau a le face, au devenit insolente și răspund nerușinat. E opinia doamnei d'Olonne „prietenă“ a lui de Bussy, pe care acesta o prezintă în următorii termeni: „Madame d'Olonne avea o minte plină de viață și plăcută când era liberă, era nesinceră, necugetată, deloc răutăcioasă. Iubea plăcerile până la desfrânare și punca pasiune chiar și în cele mai mici amuzamente.“

Catherine Henriette d'Angennes de La Loupe,
contesă d'Olonne (1634 – 1714),
o curtezană prietenă a contelui de Bussy

Poate că dacă cititorii de azi ar avea curiozitatea să afle „conținutul“ orgiilor descrise în cărțuia lui Bussy, ar rămâne nedumeriți și ar zâmbi în fața „inocenței“ trecutelor generații. Din această perspectivă, *Histoire amoureuse des Gaules* rămâne un index de nume al protipendadei secolului al XVII-lea și începutul celui de-al XVIII-lea, pe timpul celui mai mare rege al „galilor“. Și ar rămâne deziluzionați de faptul că „orgia“, în esența ei, era un prilej de afirmare sau confirmare a unor poziții pe scară socială, a unor trocuri de varii avantaje, inclusiv a celor bănești pentru „achitarea“ favorurilor acordate de „sexul frumos și nobil“! Maximumul de indiscreție din lucrarea bibliofilă citată era ascultarea din spatele ușilor închise sau privitul prin gaura cheii: rezultatul, o târguială pentru favorurile ce

ar urma să fie ambiguu cerute, promise și oferite!

13 LUNI LA BASTILIA

Totuși, schimbul de parteneri și partenere ridică, după petrecerea secolelor, până în vremurile noastre, întrebarea medical-epidemiologică, cel puțin pentru sifilis, dacă nu pentru ansamblul venerologiei. Se consideră astfel că *Treponema pallidum* ar fi fost adusă de marinarii lui Cristofor Columb din Americi (1494 – 1495) și răspândită ulterior de trupele franceze – de unde numele de „boala franceză“. Sunt însă date care indică existența acestei maladii cu 3.000 de ani î.H., deși agentul etiologic amintit a fost descoperit abia în 1905 de zoologul Fritz Schaudinn și de dermatologul Erich Hoffmann. Dar noțiunile de igienă și cunoș-

tințele epidemiologice ale Evului Mediu erau necunoscute sau precare, astfel încât nu e greu de presupus care ar fi putut fi rezultatul invidiilor astfel de reuniuni și, în general, al schimbului frecvent de parteneri în clasele „avute“.

Textului inițial al lui de Bussy i s-au adăugat ulterior cuplete, epigrame, care au distorsionat varianta princeps. Ceea ce editorii bine intenționați au ținut să precizeze pentru posteritate este că *l'Histoire* era o lectură agreabilă, fără murdăriile („les ordures“) adăugate ulterior, cam la doi-trei ani după apariția originalului, variantele – din păcate – continuând să circule

astfel trucate.

Suveranul, iritat de ceea ce i se adusese la cunoștință, dar mai ales de atmosfera creată în rândul celor care frecventau saloanele palatului de la Versailles, decide în 1666 arestarea imediată a pamfletarului, retragerea tuturor funcțiilor și privilegiilor, înmunișarea pentru 13 luni la Bastilia și exilul acestuia la reședința sa din Burgundia.

După 17 ani, când de Bussy împlinise 65 de ani (regele – 45) suveranul îl „amnistiază“, îngăduindu-i să reapară la Versailles. Primirea și atmosfera la Curte par să-l fi dezamăgit pe scriitor, acesta răbindu-și vizitele la palat, până a le întrerupe complet. În timpul exilului scriitorul și-a redactat *Memoriile* și s-a ocupat cu restaurarea și înfrumusețarea interioarelor castelului său. ■

TRADIȚII GRECEȘTI ÎN IMPERIUL ROMAN

În depozitul Muzeului Național al Scoției a fost descoperită o tablă de piatră grecească din secolul I d.H. Fusesse donată instituției în 1887, însă a rămas uitată până în 2022. A fost realizată în Atena antică și reprezintă o listă de bărbați care și-au încheiat *ephebate*, serviciul militar obligatoriu în urma căruia dobândeau cetățenia deplină, în anul respectiv. În total sunt 31 de nume (în general, 100 – 200 de bărbați participau anual în *ephebate*), majoritatea din familii de seamă.

Se pare că a fost comandată de un anume Attikos, fiul lui Philippos, în timpul domniei împăratului roman Claudius. Comemora prietenii formate între acești tineri: textul vorbește despre „tovarăși absolvenți de *ephebate*” și „prieteni” și multe nume sunt notate într-o formă familiară. Reprezentarea unei amfore de vin în partea superioară sugerează ideea competițiilor atletice.

Atena a fost supusă de Roma, alături de majoritatea restului Greciei, în anul 146 î.H., însă și-a păstrat autonomia. Artefactul arată cum a reușit să își conserve tradițiile chiar și în perioada imperiului.

IMPACTUL RĂZBOIULUI ÎN SICILIA

Un nou proiect de cercetare, „Cultural Heritage in Danger: Archaeology and Communities in Sicily during the Second World War (1940 – 1945)” (Moștenirea culturală în pericol: arheologia și comunitățile din Sicilia în timpul celui de Al Doilea Război Mondial), își propune să analizeze impactul conflagrației mondiale asupra moștenirii culturale și arheologice din Sicilia. Insula a avut de suferit din pricina numeroaselor bombardamente aliate, debarcarea în Sicilia începând în 1943.

Se cunosc ordinele autorităților italiene centrale referitoare la protejarea moștenirii culturale din Sicilia. De exemplu, se ordonase ca acoperișurile muzeelor să fie marcate cu semne distinctive, în speranța că ar fi cruțate de piloții bombardierelor. Multe colecții de artă sau arheologice au fost evacuate din orașe.

Proiectul de cercetare își propune să analizeze rolul demnitarilor locali, al muncitorilor și al rețelelor sociale în protejarea patrimoniului, conflictele dintre autoritățile militare și cele civile; explorează descoperirile arheologice accidentale din timpul războiului, de exemplu din timpul construcției de buncăre. Cercetările sunt interdisciplinare, participând istorici, arheologi, muzeografi și militari, care analizează resurse documentare nepublicate din arhivele italiene.

SĂBII BIZANTINE DEOSEBITE

Arheologii care cercetau situl Amorium, din Turcia de astăzi, locul unei importante fortărețe bizantine, au descoperit două săbii deosebite. Amândouă au capul mânerului în formă de inel, un aspect neobișnuit pentru armele bizantine, însă au alte elemente care le deosebesc și de săbiile altor civilizații. Nu se cunoaște dacă este vorba de o coincidență sau dacă au fost realizate în același atelier.

Prima sabie a fost descoperită în atriumul unei biserici, iar a doua în afara orașului. Aceasta este de dimensiuni mai mici – mânerul are 14 cm, iar tăișul 61 cm –, prin urmare probabil nu era arma principală a oșteanului respectiv. Prima avea o gardă „în mânecă”, pentru a apăra mâna soldatului, un aspect nemaîntâlnit la orice sabie cu mânerul în formă de inel. ■

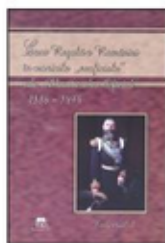

PENTRU BIBLIOTECA DUMNEAVOASTRĂ

● **Nicolae Șt. Noica – PALATUL ÎNALTEI CURȚII DE CONTURI ȘI CITITORUL SĂU, GEORGE I. LAHOVARI – 125 DE ANI** – (Elogiul unui palat, al unei instituții și al unui om, **Ioan-Aurel Pop**, președintele Academiei Române. Statutul și prestanța unui edificiu: Palatul Înaltei Curți de Conturi, **Mihai Busuioc**, Președintele Curții de Conturi)

Editura Vremea, București, 2024, 326 pp.

● **CASA REGALĂ A ROMÂNIEI ÎN CRONICILE „NEOFICIALE” ALE „MONITORULUI OFICIAL”. 1866 – 1894. – CAROL I – VOL. 7, VOL. 8** (Coordonatori: comandor **Iosif Bencze**, colonel inginer **Marius Marian Olteanu**)

Editura Centrul tehnic-editorial al armatei, București, 2024, 966 pp. (vol. 7), 982 pp. (vol. 8).

● **Alexandru Oșca, Vasilica Manea – DESTINUL TRAGIC AL UNUI PATRIOT: GENERALUL EROU LIVIUS TEIUȘANU, PRIMUL ATAȘAT MILITAR ROMÂN ÎN SUA** (Prefață de **Dumitru Preda**)

Editura Militară, București, 2024, 350 pp.

● **Ioan Marin Mălinaș – PENTARHIA, VOL. III/1: ARHIERATICON, LIBER PONTIFICALIS ECCLESIAE DACOROMENORUM GRAECI RITUS. ETAPE DE EVOLUȚIE, STRUCTURĂ, REFLECȚII TEOLOGICE ȘI COMPARAȚIE DE TEXTE LITURGICE**

Editura RISOPRINT, Cluj-Napoca, 2018, 467 pp.

● **PRESA ROMÂNEASCĂ ÎN COMUNISM** (Coord.: **Cătălin Negoită**)

Editura Galați University Press, Galați, 2022, 499 pp.

● **Frank Dikötter – CHINA DUPĂ MAO: ASCENSIUNEA UNEI SUPERPUTERI** (Traducere din limba engleză de **Dan Bălănescu**)

Editura Polirom, Iași, 2024, 375 pp.

● **Mihai-Alexandru Pițigoi – RELATIILE ROMANO-BRITANICE, 1905 – 1929. ESTABLISHMENTUL ROMÂNESC PE MASA DE LUCRU A FOREIGN OFFICE-ULUI** (Cuvânt înainte de **Dumitru Preda**)

Editura Meteor Press, București, 2024, 447 pp.

● **Tomek Jankowski – EUROPA DE EST: ISTORIE ȘI CIVILIZAȚII** (Traducere din limba engleză de **Adina Ihora**)

Editura Corint, București, 2024, 798 pp.

● **MEDIAMORFOZE IX: RĂZBOIUL HIBRID REFLECTAT ÎN MEDIA** (Volum coordonat de **Cătălin Negoită**)

Editura Tritonic Books, București, 2024, 342 pp.

● **Anca Gabriela Ilie, Răzvan Hoinaru, Toma Roman Jr. – MONOGRAPHIE DES RELATIONS ROUMANO-TUNISIENNES. 60 ANS DE DIPLOMATIE/ MONOGRAFIA RELAȚIILOR ROMÂNÔ-TUNISIENE. 60 DE ANI DE DIPLOMAȚIE** (Prefață de **Dumitru Miron**; postfață de **Raja Jhinaoui Ben Ali**; traducător **Răzvan Hoinaru**)

Editura ASE, București, 2023, 264 pp.

● **Pr. Ion Alexandru Mizgan – 12 PERSONALITĂȚI ALE CRUCIADEI A PATRA** (Apărare cu binecuvântarea Î.P.S. Dr. **Laurențiu Streza**, Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului)

Editura Andreiana, Sibiu, 2023, 231 pp.

● **CAIETE SILVANE** (Revistă de cultură, sub egida Uniunii Scriitorilor din România)

Anul XX, Nr. 1 (228), ianuarie 2024, 52 pp.

„S-AU ÎNTORS RUȘINAȚI“

14 decembrie 1467. „Mateiaș, craiul unguresc, bizuindu-se puterii sale și meșterșugului său [...], neavând nicio pricină dreaptă asupra lui Ștefan Vodă, ci numai ca să-l supue să fie supus ascultarea lui [...] au trimis sol ca să i se închine Ștefan Vodă, ci Ștefan Vodă n-au priimit“.

Astfel prezintă *Letopiseșul Țării Moldovei până la Aron Vodă (1359 – 1595)* rațiunile confruntării din noaptea de 14 spre 15 decembrie, de la Baia, dintre domnul Moldovei, Ștefan cel Mare, și regele Ungariei, Matia Corvin.

Regele pătrunsese în Moldova pe la Oituz, la sfârșitul toamnei. A urmat un șir de ciocniri cu oastea domnului moldovean, care se retrăgea, pustiind așezările. Ajuns la Baia, „i se păru lui Mateiaș – scrie Nicolae Iorga – că s-ar putea odigni pentru sărbătorile Crăciunului în această localitate de legea sa. De fapt, și începu petrecerea, în mijlocul a ceea ce părea un triumf militar...“.

Regele Ungariei, miniatură din *Chronica Hungarorum*, de Ioannes de Thurocz

Ștefan însuși avea să descrie bătălia într-o scrisoare adresată regelui Poloniei. „Acum câteva zile a venit asupra noastră regele unguresc Mateiaș cu putere mare și cu felurită oaste, cu domni mulți, și a năvălit peste munți, la Troțuș [...] Și li-am ieșit înainte prin munți și m-am luptat cu ei în câmp deschis, și la ape, și unde a fost nevoie, pentru că, iubite crai, au fost oaste tare. Și ei îndată ce au năvălit la Troțuș, cum au intrat supus munte, au pustiit și prăpădit și au ars foarte crud, dând foc la cetăți, la orașe și ucizând copii și pângărind sfintele biserici și săvârșind multe fărădelegi, care nu numai nu se pot spune, dar nici măcar închipui și pe care nici păgânii nu le-ar face azi, nici turcii, nici tătarii [...] Au ajuns drept supus munte, la un târg care se cheamă Baia și au început să-l întărească. Și noi am venit și am năvălit asupra lor [...] Am făcut să coboare toți boierii noștri și toată oastea de pe cai, de la cel mai mic la cel mai mare, și am trecut pe jos și am năvălit asupra lor [...] Și au căzut acolo de sabie multe capete de dregători, de căpitani ai oștii, de mari viteji ale căror nume nici să le scriem nu putem. [...] Și le-am prins toate cățile și corturile și fel de fel de tunuri, de unelte și de puști, mari și mici, pe toate, lăudând pe Dumnezeu“.

D. M.

Chipul domnitorului, miniatură din *Tetraevangelul de la Humor*

Un negustor ungur a adus vestea, în noaptea de 14 spre 15 decembrie, că pădurile din jur sunt pline de oșteni moldoveni. Asemenea lui Vlad Țepeș, domnul moldovean a atacat în miez de noapte. Spune *Letopiseșul*: „Au aprins târgul asupra lor, când ei era fără nicio grijă. Și fiind ei beți și negătiți de război, i-au lovit Ștefan Vodă cu oaste tocmită în revărsatul zorilor, de multă moarte și perire au făcut într-însii, că ei, nefiind tocmiți de război, nimica de arme nu s-au apucat, ci de fugă; nici urma să ia, carii scăpa, că fiind noapte, neștiind încotro vor face, în toate părțile rătăcea, de-i vâna țărani în zăvoae prin munți, unde vreo 12.000 pieriți s-au aflat. Mai apoi și singur craiul, rănit de săgeată foarte rău, deabia au hălăduit pre poteci de au ieșit la Ardeal“. Rănit de două săgeți, Matia a fost transportat pe o targă.

Reprezentare a bătăliei din același manuscris

Până la sfârșitul secolului XVIII, Europa era geopolitic un continent divizat în două părți relativ distincte, esențial deosebite. În Vest, puterile de la fațada atlantică și-au edificat confortabile imperii coloniale, unele rezistând secole. Occidentul declanșase cea dintâi revoluție industrială, dar fusese deopotrivă răvășit de războaie determinate religios sau de competiția globală pentru colonii.

În Estul continentului, rămas izolat de aventura atlantică și evoluând pe coordonatele predominante ale economiei agrare, imperii mai vechi sau mai noi ori regate puternice își disputau întâietatea regională, iar „chestiunea orientală”, moștenirea teritoriilor creștine îndeosebi ale Imperiului Otoman, era principala preocupare după semnalul indubitabil al declinului acestuia, consemnat începând cu secolul XVII.

Să urmărim în continuare (Magazin istoric, nr. 4 – 12/2023; 1 – 11/2024) cum s-au conturat orientările elitei române în materie de relații internaționale.

SCOLI DE GÂNDIRE ÎN POLITICA EXTERNĂ A ROMÂNIEI

Dr. MIHAIL E. IONESCU

Nu întâmplător, la negocierile Păcii de la Carlovitz, din 1699, care stabilea o nouă ierarhie de putere în Estul Europei, puterile din Vest s-au arătat puțin interesate, chiar dacă au participat cu delegați, dinamica regională fiind sub influența concurenței războinice dintre Rusia și Suedia sau Austria și Polonia cu Imperiul Otoman. În centrul continentului, Imperiul Habsburgic, ai cărui împărați dețineau și coroana imperială a Sfântului Imperiu Roman de Națiune Germană, orientat geopolitic mai mult către Sud, dar cu interese majore în spațiul germanic, părea să mențină un echilibru între Vestul și Estul Europei. Această custodie a balanței de putere continentală reclamată de Austria, în condițiile dispariției unor state – Hanatul Crimeii sau Regatul Polon în Est, fiind cele mai izbitoare – în fața înaintării impetuoase a unor tinere imperii, însuflețite de misiuni restauratoare, precum cel țarist, sau extensii teritoriale prin război, ca în cazul Prusiei, se vor prelungi și în secolul XIX. Este și o trăsătură sistemică principală în uriașul spațiu geografic al Estului Europei.

*Întâlnirea de la Tilsit,
dintre Napoleon și țarul Alexandru I*

Noile orizonturi geopolitice și elita românească: 1815 – 1858.

Secolul XIX a schimbat definitiv tabloul geopolitic existent în Europa și a impus sistemului de state o nouă organizare, sancționată în 1815, la Congresul de la Viena, unde învingătorii lui Napoleon s-au înțeles asupra funcționării fluente a relațiilor internaționale. Planul geopolitic al lui Napoleon, care angajase întreaga Europă, urmărind hegemonia, a semnat că bătrânul continent intrase într-o nouă etapă de așezare sistemică. Expediția militară în Egipt, înțelegerile cu Rusia privind soarta Imperiului Otoman, campaniile militare din Spania și Rusia (1812) erau repere ale acestui nou tablou geopolitic, pus în mișcare de Napoleon, care nu își epuizase defel potențialul de dezvoltare și impactul transformator.

Pentru prima dată în istorie în Europa, la Viena au fost încheiate documente cu stipulații pe care aproape toți participanții se angajau să le respecte (Imperiul Otoman, deși invitat să ia parte la negocierile de la Viena, a refuzat). Aici au fost create două instituții de gestionare a relațiilor sistemice, formalizate în alianțe diferite. Cea dintâi era între marile puteri învingătoare ale împăratului Napoleon – Anglia, Rusia, Prusia și Austria –, prin care se angajau să interzică o recidivă hegemonică a Franței (marea putere devenind totuși curând parte). S-a format instituția „concertului de putere”, cu rolul de gestionare a păcii în Europa și luarea deciziei unor măsuri ori de câte ori era nevoie în acest scop. Reprezentanți înalți ai „concertului de putere” urma să țină reuniuni regulate, ceea ce s-a

Caricatură înfățișând ultimul congres al „Sfintei Alianțe”, ținut la Verona

întâmplat în primul deceniu, ulterior ele devenind mult mai rare. Secunda: s-a încheiat ceea ce s-a numit „Sfânta Alianță” între Rusia, Austria și Prusia, prin care semnatarii se angajau să asigure perenitatea ideii și realitatea instituției monarhice prin sprijin mutual, cu prerogative extrase din concepția „un Dumnezeu în ceruri și un împărat/rege pe pământ”. Despre „Sfânta Alianță”, Henry Kissinger, renumitul teoretician și diplomat american, spunea că este cea dintâi în istorie care așază o idee de conducere la baza gestionării relațiilor internaționale, iar cele decise la Viena în 1815, în concepția sa, au creat un sistem internațional

Președintele Statelor Unite James Monroe

cu o durată de un secol (până la Primul Război Mondial).

Congresul de la Viena a avut loc nu doar în condițiile înfrângerii tentativei hegemonice sistemice a Franței, dar și ale extensiei puternice a ideilor republicane și liberale, lansate de Revoluțiile americană și franceză în secolul precedent, aflate în coliziune cu cele ale absolutismului monarhic. Înfruntarea acestor două curente ideologice va caracteriza deceniile următoare, generând schimbări geopolitice de anvergură în sistemul internațional. Practic, noile așezăminte sistemice de la Viena marcau și sfârșitul primei faze a revoluției atlantice, a extensiei puterilor vestice pe întinderile planetei, singurul termen de comparație în Estul continentului fiind expansiunea Rusiei, care cucerește Siberia, atinge Pacificul și se aventurează în America de Nord, în Alaska și în California. Tânără republică a S.U.A. înțelege să se pună la adăpost de această primejdie venită din Europa, astfel că promulgă în 1812 celebra Doctrină Monroe, și azi validă: preponderența sa în emisfera vestică și, nu mai puțin, neamestecul în războaiele europene. Rezultatele acestei prime faze vor fi continuate, către jumătatea

secolului XIX, de această dată extensia marilor puteri europene țintind Africa, India și China și provocând acute crize politice pe continent în competiția intervenită pentru „plăcinta colonială”. Mai mult, geopolitica sistemică va fi influențată serios de dinamica acțiunilor unor mari puteri vestice de a păstra deschise comunicațiile cu coloniile proprii – în Estul Mediteranei, de pildă, dominat de Imperiul Otoman, cu deosebire prin construcția Canalului de Suez, ceea ce va determina poziția față de integritatea acestui imperiu –, dar și de practica înțelegerilor secrete pentru delimitarea sferelor de influență și schimbarea frontierelor statale, care au dominat secolul.

În acest nou tablou geopolitic, străbătut de curente ideologice în coliziune – monarhism versus republicanism, liberalism împotriva absolutismului, inclusiv apariția comunismului (1848) – s-au evidențiat pregnant și curente transformatoare geopolitice. Unul dintre ele a fost cel al construcției de noi state pe continent, rezultat al mișcării de eliberare națională pe temeuri etno-culturale, destinată să surpe coeziunea imperiilor multinaționale. Promovată și sprijinită de Franța, în scopul de a-și menține statutul de mare putere europeană și a înrăuri destinele continentului, mișcarea națională a dus la apariția statelor independente din Balcani (Grecia, România, Serbia, Bulgaria etc.), definind secolul

Lucrările de construcție a Canalului de Suez

XIX ca unul al „naționalităților”. Dinamica construcției statale nu s-a limitat doar la națiuni componente ale imperiilor multinaționale, ci a cuprins și actori cu vechime imperială, precum Italia și Germania, care s-au unificat în a doua jumătate a secolului și, prin greutatea lor sistemică, au înrăurit viitorul „concertului de putere”.

Schimbările geopolitice înregistrate după Congresul de la Viena au dat naștere și unor noi teorii ale puterii și ierarhiei sistemice, generate de experiența revoluției atlantice și construcției imperiilor coloniale, cât și de competiția intervenită între acestea. Astfel, sub pana amiralului american Alfred Thayer Mahan s-a dezvoltat teoria ascendenței geopolitice a puterilor maritime față de puterile continentale, ceea ce a influențat dezvoltarea flotelor militare ca instrumente ale expansiunii globale și continuă și azi să aibă adepți entuziaști. Dezvoltarea căilor ferate, construcția transiberianului rusesc, de pildă, sau a Canalului de Suez, așa-dar intervenția omului asupra geografiei terestre, au hrănit atât teoria lui Mahan, dar și

întemeierea geopoliticii. Cea din urmă, mai ales în varianta britanică a lui Halford John Mackinder, datorează mult acestui fenomen de schimbare de către om a geografiei fizice, declanșat frenetic în secolul XIX. Definește (dacă nu chiar inventează) Eurasia ca unitate geopolitică primordială global, căreia îi identifică

un precursor istoric în Imperiul Mongol din secolul XIII, și, în strânsă legătură, subliniază importanța esențială a Europei de Est în stăpânirea bicontinentului și în dominația lumii. La palierul maritim, securitatea drumului spre India al Marii Britanii consacră o altă constantă geopolitică globală, cu puncte obligate de trecere, de la Gibraltar spre Cipru, Suez, Aden, care a generat/inventat state și istorii și a distrus/inlocuit imperii în declin sau învinse. Se mai pot da și alte exemple, care conturează uriașa schimbare adusă hărții politice a Europei și lumii de evoluțiile determinate de competiția din secolul XIX a marilor puteri ale bătrânului continent, construindu-i centralitatea globală, aflată azi în stadiu crepuscular, sub asediu, dacă nu chiar pierdută definitiv.

Unde se afla spațiul politic și etnic românesc pe harta mentală a Europei la începutul secolului XIX. Locul României viitoare a fost identificat nu doar prin compulsarea minuțioasă a diverselor relatări ale călătorilor în Principate în „epoca luminilor”, dar și prin imaginea general europeană de până atunci față de Bizanțul cucerit de otomani. Ne

Alfred Thayer Mahan

spune un istoric polonez: „Observatori vest-europeni și ruși au dezvoltat o asemănare remarcabilă în relațiile lor despre Moldova și Țara Românească și [...] au atribuit în mare parte nenorocirile acestor țări dominației otomane“. Pentru Europa secolelor XVIII și XIX, Poarta era „celălalt“, un „străin“ al continentului, „alteritatea“ otomană fiind, potrivit opiniei acestui istoric, expresia „antitezei unui guvern civilizat și rațional“. Așadar, o

Sir Halford John Mackinder

dominație străină sufocantă, ca explicație a decalajului față de Europa, specifică și statalității românești de atunci, aflată în relații, prin asimetrie, de subordonare față de „turcul“ despotice și anti-european.

Ierentări ale elitei în noul context.

Este dificil de pus un început procesului de construcție națională românească, echivalentă așadar cu recuperarea europenității astfel estompată, dată fiind complexitatea procesului și întinderea lui în timp. Unii istorici – inclusiv străini – așază aceste începuturi la sfârșitul secolului XVII și debutul celui următor, când opera istorică a lui Dimitrie Cantemir sau primele realizări ale Școlii Ardelene reconstituie, cu documentația epocii, un trecut românesc bimilenar. Pentru Cantemir, cucerirea romană a Daciei așază cel dintâi „descălecat“ efectuat de împăratul roman Traian, țara împărțindu-se apoi în ceea ce au fost cele trei state medievale românești. Alții arată că renașterea românească este mai târzie, la sfârșit de secol XVIII, episodul insurecției lui Tudor Vladimirescu la 1821 consemnând ireversibilitatea modernității/europenității naționale. Către 1780 lingviștii au observat o schimbare lexicală extinsă în limba română vreme de câteva decenii – sincronă evoluțiilor pe plan european –, ca semn al unei modernități accelerate, mai ales în ce privește conceptele de națiune și național. Cuantificând datele oferite de textele contemporane aflate la dispoziție, istoricii au identificat o trăsătură de cea mai mare importanță pentru

problematica politicii externe românești în epocă. Anume că în jurul anului 1830, producția intelectuală românească – evidentă în literatură, presă, memorialistică etc. – își mută centrul de greutate de pe chestionarea și reconstituirea trecutului pe scrutarea și imaginarea viitorului. Este ceea ce s-a numit „momentul Dinicu Golescu“, a cărui călătorie în centrul și vestul Europei, întreprinsă atunci, a consemnat o veritabilă revoluție, în spirite mai întâi, apoi tradusă în realitatea construcției naționale și a modernizării. De altfel, ideologul neoliberalismului în spațiul românesc, Ștefan Zeletin, considera în 1925 momentul 1830 – sau al Păcii de la Adrianopole, în urma războiului ruso-otoman din 1828 – 1829 – ca moment de început al europenizării societății românești în ansamblu.

Câteva repere din deceniile anterioare lui 1830 sunt însă relevante. Lăsăm deoparte revendicarea generalizată de reinstalare a domniilor pământe, pentru a ne referi la informațiile de factură geopolitică parvenite elitei române în acele împrejurări istorice, cel puțin de la 1780 înainte. Mai întâi, subliniem că elita „pământească“ avea o sursă importantă de informații în oligarhia fanariotă, la curent cu afacerile europene, mai ales că în Rusia deja se înfiripase un curent de înaintare spre Constantinopol și restaurația Bizanțului grecesc. Astfel au putut ști, măcar fragmentar, planurile azi îndeajuns cunoscute privind intențiile țarinei Ecaterina de a construi un regat independent al Daciei în Moldova și Muntenia pentru unul dintre favoriții săi, după

cum nici discuțiile dintre țarină și împăratul austriac din anii 1780 în această privință nu se poate să nu fi avut „scăpări”. Intenția rușilor trecea deci dincolo de anexiune teritorială, rămasă preponderentă, dar însemna și altceva mult mai important, anume că Rusia este interesată în crearea unei Dacii independente, fie și dintr-un capriciu monarhic. Așadar, s-a realizat că de individualitatea statalității românești sunt conștiente marile puteri, ca reflectând o realitate continuă cu regatul antic, precum și că ele consideră elita băștinașă capabilă de gestionarea unui stat independent. Este ceea ce ar explica, deși nu în întregime, întărirea unui curent filorus în rândurile elitei pămâtenice (fidel „orientării Dimitrie Cantemir”), similar și celei fanariote, care va fi abandonat treptat, după 1821, tânăra generație respingându-l ca fiind contrar intereselor țării. La fel de important a fost faptul că Rusia a sprijinit formarea unui nucleu de armată românească, înrolând panduri – apărători ai plaiurilor montane spre Austria –, utilizându-i în propriile campanii (corpul pandurilor a ajuns la câteva mii de militari, instruiți și utilizabili rapid). Anexarea Bucovinei (1775) și a Basarabiei (1812) au ridicat, desigur, întrebări grave despre intențiile rusești – anexiune totală? –, dar declinul statal către pașalâc și orientalizarea au părut și mai periculoase. Se mai adăuga și altceva: premegător insurecției conduse de Tudor și „boierii cei făgăduiți”, complicitatea țaristo-eteristă era atât de strânsă, pe cât de evidentă elitei românești, încât a prevalat realismul politic. Astfel s-a produs

Dinicu Golescu

acceptarea variantei eteriste, în lipsa altei opțiuni, mai ales că în planurile Rusiei se găseau, alături de renașterea Bizanțului, și formule care luau în considerare o Dacie independentă sau măcar în federație cu Serbia și Grecia (cum arăta un eterist de marcă, ministru de Externe al Munteniei, într-un memoriu adresat puterilor Europei în 1818).

Statalitatea românească, „închinată” Porții, a fost în afara reglementărilor continentale stabilite la Congresul de la Viena, în 1815. Pe de o parte, Imperiul Otoman nu participase la încheierea „sistemului congreselor”, pe de altă parte, Rusia și Austria, competitori pentru dominație în Sud-Estul Europei, erau elemente de bază ale acestuia decisiv în geopolitica bătrânului continent. Tocmai expansiunea imperială a acestora în dauna Porții a generat un interes sporit și neobișnuit până atunci al Angliei și Franței în Estul Europei, iar exigențele balanței de putere continentale au impus acestora postura de „jucători” geopolitici esențiali în aceste

părți, până atunci în afara ariei lor de interes.

În noile împrejurări, curentul politic prioritar în Principate, „partidul național”, cum îl numește A.D. Xenopol, s-a impus la 1821. Direcțiile lui de efort erau: reinstalarea „domniilor pămâtenice” și respectarea „capitulațiilor”; abandonarea azimutului geopolitic Sud, asumat odată cu „descălecatetele” medievale, dar devenit sufocant în timpul domniilor fanariote pătrunse de „Megali idea”. Soluția de vechime seculară, a „închinării”, era depășită și, mai ales, primejdioasă europenizării. Se cerea una nouă, care să asigure: „dezorientalizarea” țesăturii social-politice cultivate vreme de aproape un veac de oligarhia fanariotă în domeniile cele mai diverse, de la cultivarea instituțională a unei limbi străine (elina), instalând chiar separația între elite și națiune, la presiuni „intangibile”, robuste precum stil arhitectural, organizare legislativă, mod de trai etc.; angajarea modernizării de tip european („momentul Dinicu Golescu” ca semn al acestei priorități); asumarea direcției geopolitice Vest ca element central al noii soluții a „dilemei de securitate” în Europa Congresului de la Viena – opțiune devenită neîntârziată odată ce Rusia dădea semne evidente că nu se va opri din expansiune decât la Constantinopol, iar Franța și Anglia se înfățișau ca un pol opus absolutismului imperiilor țarist și habsburgic.

Sunt direcțiile interne și externe pe aliniamentele cărora se dezvoltă accelerat, după 1821 și tragicul sfârșit al lui Tudor, „renașterea națională”. ■

ROBERT CONSTANTIN BOSSY

ANCA OTU

În istoria României, familia Bossy este cunoscută cu deosebire prin activitatea lui Raoul, unul dintre cei mai capabili și prestigioși diplomați din perioada dintre cele două războaie mondiale. Activitatea sa diplomatică cuprinde misiuni în Italia, Austria, Finlanda, Ungaria, Sfântul Scaun, Elveția, Berlin. Memoriile sale reprezintă documente esențiale pentru înțelegerea evoluției diplomației românești interbelice.

Mult mai puțin cunoscut este fratele lui Raoul, Robert, ofițer cu o solidă pregătire de specialitate, cu o întinsă cultură generală și care a avut un rol însemnat în istoria armatei române și a Casei Regale. Profilul său biografic îl sintetizăm în cele urmează.

Semnătura: *Cul Bossy*

Familia căreia îi aparține Robert Constantin Bossy a fost una înstărită, cu rosturi adânci în istoria țării, făcând parte din marea boierime din Moldova. Tatăl, Vasile Bosie (ulterior devenit Bossy), a urmat liceul la Paris și Bruxelles, a fost licențiat al Facultății de Drept din Paris, iar la revenirea în țară a avut o carieră în magistratură, urcând toate treptele ierarhiei, ajungând consilier la Înalta Curte de Casație și Justiție. A avut și o activitate literară, frecventând societatea „Junimea”, scrierile sale regăsindu-se în revista *Convorbiri Literare*.

Pe plan politic, Vasile Bosie a activat în partidul conservatorilor, mai precis în aripa junimistă, fiind ales în Parlamentul României (1884 – 1890) și desemnat secretar general al Ministerului de Justiție (octombrie 1892 – octombrie 1893). Soția, Olympia, provenea și ea dintr-o familie înstărită.

Atât Robert, cât și fratele său mai mare, Raoul, au primit o educație aleasă, ceea ce i-a ajutat mult în carierele lor ulterioare. Robert Constantin Bossy era cu doi ani mai tânăr decât Raoul, fiind născut la 28 mai 1896, tot la București, conform

înscrisului din dosarul personal. A urmat opt clase de liceu și, conform tradiției familiei, a absolvit cu licență Facultatea de Drept. Vorbea limbile engleză, franceză și germană.

Destinul celor doi frați și al generației din care făceau parte a fost schimbat de izbucnirea, la 15/28 iulie 1914, a Primului Război Mondial, conflict care a măcinat Europa timp de peste 51 de luni. Deși nu avea vârsta de încorporare, Robert s-a înscris voluntar la 1 octombrie 1914, primind gradul de soldat termen redus (t.r.), fiind repartizat la Regimentul 10 Artilerie.

Foaie calificativă, 1934 – 1935

Și fratele său, Raoul, s-a înscris tot voluntar la declanșarea conflictului mondial, lucrând la cenzura militară.

Avansat sublocotenent de rezervă, Robert C. Bossy a făcut parte în perioada 1916–1917 din structuri ale Regimentului 1 Artilerie, aprecierile superiorilor fiind laudative. Dintre toate o vom menționa pe cea a locotenent-colonelului Zvoranu, care reținea comportarea deosebită a locotenentului (r.) Bossy (fusesse avansat la acest grad la 1 aprilie 1917) pe timpul confruntărilor de la Nămolosa și Mărășești (iulie – august 1917), când a comandat, cu „destoinicie și curaj”, o secție din cadrul bateriei 3. Pentru conduita sa, a fost decorat cu Ordinul „Coroana României”, clasa a V-a cu spade și panglică de virtute militară, și Ordinul rus „Sfântul Stanislav”, clasa a V-a. Concluzia suna astfel: „Este un prea bun ofițer și va deveni un excelent comandant de baterie”.

La data de 15 ianuarie 1918, Robert Bossy a fost primit în cadrele active ale armatei, optând astfel pentru cariera militară, spre deosebire de fratele său Raoul. Acesta a fost unul dintre câștigătorii unui concurs pentru atașării de legație ai Ministerului Afacerilor Străine și la 16 februarie 1918 a fost cooptat în corpul diplomatic român.

După reintrarea României în război la 10 noiembrie 1918, eveniment care a avut loc în contextul ajungerii armatelor aliate la Dunăre și în sudul României, locotenentul Bossy, cunosător al limbii engleze, a fost detașat pe lângă Misiunea militară engleză, condusă de generalul-maior Walter Howart Greenly. Și-a desfășurat activitatea timp de cinci luni la Regimentul 10th Devons, aflat la Turtucaia, un punct sensibil, unde s-au înregistrat incidente între trupele engleze, funcționarii români, pe de o parte, și localnici de etnie bulgară, pe de altă parte, în cursul instalării administrației civile românești. Contribuția și conduita sa au fost apreciate.

Robert Bossy, în uniformă

În foaia calificativă din memoriul său personal, aflat în păstrarea Arhivelor Militare Naționale, pentru perioada 1 noiembrie 1918 – 31 octombrie 1919, i se menționau calitățile: educație militară aleasă, foarte muncitor, devotat serviciului. Se preciza faptul că a adus „reale servicii” pe timpul detașării pe lângă trupele engleze „prin tactul lui și modul său de purtare”.

Recunoașterea activității sale a venit din partea locotenent-colonelului H.I. Hilton-Green, comandantul Regimentului 10th Devons. În notarea din 19 aprilie 1919, ofițerul britanic preciza că în timpul detașării ca ofițer de legătură pe lângă această unitate „a probat că este un ofițer foarte capabil. El și-a îndeplinit însărcinările, adesea în împrejurări grele, cu mare tact și stăruință, și a fost de mare ajutor batalionului în timpul ocupării Turtucaiei. El posedă bine limba engleză și e un bun călăreț, iar modul său de purtare și caracterul lui cel bun l-au făcut foarte iubit de toate gradele”.

În primii ani postbelici, Robert Bossy, avansat căpitan la 1 octombrie 1919, și-a continuat activitatea în Regimentul 1 Artilerie Grea, în calitate de comandant de baterie, iar în perioada 1921 – 1925 a lucrat în Inspectoratul Artileriei. Între 1 aprilie – 15 octombrie 1926 a fost ajutor al atașatului militar român de la Roma. În caracterizarea pentru această perioadă se aprecia: „În scurt timp, a câștigat simpatia atașatilor militari străini din Roma; iar prin cunoștințele sale solide în materie de organizare militară și chestiunile de actualitate în diferite țări, a făcut o impresie admirabilă în

Generalul-maior
Walter Howart Greenly

I. Ghica, fiind ministru plenipotențiar. Cununia religioasă a fost oficiată la Biserica „Sf. Spiridon”. Slujba a fost oficiată de mitropolitul primat al României, viitorul patriarh și prim-ministru Miron (Elie) Cristea. Cuplul a avut doi copii: Dan, născut la 24 august 1924, și Alexandra, venită pe lume la 10 februarie 1927.

Al doilea eveniment a fost avansarea la gradul de maior, la 25 martie

1928, după un examen la care a ieșit primul dintre candidați. Intrarea în corpul ofițerilor superiori i-a permis accesarea la funcții importante în armata română. La 1 aprilie 1932 a fost mutat la Regimentul 2 Artilerie și numit comandant de divizion. Trei ani la rând a fost propus prin notările anuale să fie înaintat în grad la „alegere”, și nu la

cercurile diplomației române, care, în mod normal, se răsfrânge asupra armatei române”. A revenit în țară și a fost încadrat în aparatul Ministerului de Război, având însărcinarea de a conduce două birouri: cel al atașatilor militari și cel al legăturii cu Parlamentul.

Între timp, au avut loc două evenimente importante în viața sa, unul pe plan personal, altul pe cel profesional. La 4 februarie 1923 s-a căsătorit cu Alexandra Ghica. Soția provenea tot dintr-o ilustră familie, tatăl său, Nicolae

„vechime”. Documentele sale de evidență militară au consemnat că el a luat concursul pentru admiterea în Școala Superioară de Război, dar nu apare că ar fi urmat efectiv cursurile acestei instituții de învățământ. Între 1 noiembrie 1933 – 31 octombrie 1934, maiorul Robert Bossy a îndeplinit funcția de adjutant al ministrului de Război, iar la 1 noiembrie 1934 a fost numit șef de cabinet al mareșalului Prezan, care a notat în aprecierea de serviciu: „Este un ofițer distins sub toate raporturile și nu pot decât să mă felicit că-l am pe lângă mine”.

Începând cu 1 aprilie 1936 a fost avansat locotenent-colonel și mutat în Regimentul 1 Apărare contra Aeronavelor. Deși a schimbat specialitatea, el „a depus o muncă titanică pentru a-și însuși în scurt timp noile cunoștințe”, după cum aprecia colonelul I. Sion, comandantul regimentului, și a obținut rezultate foarte bune la tragerile reale și la manevrele regale.

Concomitent cu activitatea de instrucție, Robert Bossy s-a remarcat și ca un teoretician militar apreciat. A publicat în *Revista Artileriei* studiile: *Reflecții asupra detașamentelor de legătură*; *Considerațiuni asupra artileriei de însoțire imediată*; *Grupările de artilerie grea*.

A efectuat o călătorie în Finlanda, unde fratele său Raoul era ministru plenipotențiar, fiind printre puținii ofițeri români care au vizitat această țară. Impresiile sale au fost publicate în *România Militară* sub titlul *Armata finlandeză*. Este, după cercetările noastre, singurul studiu despre forțele militare

În picioare, de la stânga la dreapta:

Alexandra (Ghica),
soția lui Robert Bossy;
Gheorghe Kulibin;
Robert Bossy;

Dan Bossy-Ghica, fiul lui Robert și al Alexandrei (Ghica);
așezați: Maria Sturdza;
Andrei Kulibin, fiul lui Gheorghe și al Mariei (Ghica);
Maria (Ghica),
soția lui Gheorghe Kulibin;
Alexandra Bossy, fiica lui Robert și al Alexandrei (Ghica)

Generalul de divizie
Gheorghe Marinescu

anterior, s-a transformat în Regimentul 6 Apărare contra Aeronavelor). Ulterior a condus Gruparea „Siret”. Ambele structuri au sprijinit Armata 4 în acțiunile sale. Colonelul Bossy a luat parte la luptele pentru trecerea Prutului (Albița și Fălciu), la cele din Basarabia și Transnistria și în prima parte a bătăliei pentru Odessa. În tot acest interval, ofițerul a dovedit o înaltă pregătire tehnică și tactică,

întrebuințând logic și cu un randament ridicat mijloacele puse la dispoziție.

Pentru faptele de arme, colonelul Bossy a fost decorat cu Ordinul „Coroana României” cu spade, clasa a III-a cu panglică de Virtute Militară, și „Medalia Aeronautică”, cu spade clasa III-a. Solicitățile campaniei i-au afectat sănătatea, el având probleme cardiace. În consecință, a primit un concediu medical de 20 de zile, la terminarea căruia (17 octombrie 1941) a preluat comanda Regimentului 6 A.A., dar a rămas în București, la sediul unității.

La toate controalele și inspecțiile din anii 1941 – 1942, realizate de eșaloanele superioare, unitatea pe care o conducea a primit calificative foarte bune, fiind apreciat ca un eminent ofițer. În perioada 1 noiembrie 1942 – 1 aprilie 1943 a fost șef al Serviciului înzestrării aeronauticii, sarcină de care s-a ocupat în condiții foarte bune. De la 1 aprilie 1943 până la 31 iulie același an a exercitat funcția de șef al secției de legătură cu

misiunea militară germană și atașații aeronautici.

La 31 august 1943, prin Înaltul Decret nr. 2.426, colonelul Robert Bossy a fost numit adjutant al regelui Mihai I. În scurt timp, aprecia generalul de corp de armată Constantin Sănătescu, șeful Casei Militare Regale, s-a adaptat noului serviciu, unde s-a comportat în foarte bune condiții. „Ofițer inteligent, cu o bună pregătire profesională. Îndeplinește condițiile de stagiu și vechime în grad – concluziona generalul Sănătescu – pentru a i se încredința comanda de brigadă”.

Colonelul Bossy a îndeplinit funcția de adjutant regal până la 23 august 1944, când a fost numit șef al Casei Militare a regelui Mihai, înlocuindu-l pe Constantin Sănătescu, devenit prim-ministru al României. În notarea de serviciu aferentă acestui interval, generalul Sănătescu și-a menținut aprecierile deosebite față de activitatea și calitățile lui Robert Bossy, propunându-l, din nou, la înaintarea la gradul de general.

Robert Bossy a fost implicat în pregătirea militară a schimbării de regim politic de la 23 august 1944. A organizat, din ordinul regelui Mihai I, deplasarea în Oltenia a reginei mamă Elena, pentru a o pune la adăpost de răzbunarea germanilor.

A rămas în serviciul Casei Regale, ca prim adjutant al regelui Mihai I, într-o perioadă de mari încercări pentru țară și pentru familia regală, până la 16 iunie 1945, când a fost numit comandant al Brigăzii 1 Artilerie A.A. La 1 aprilie 1945 a fost avansat la gradul de general.

finlandeze apărut într-o publicație militară românească în perioada interbelică.

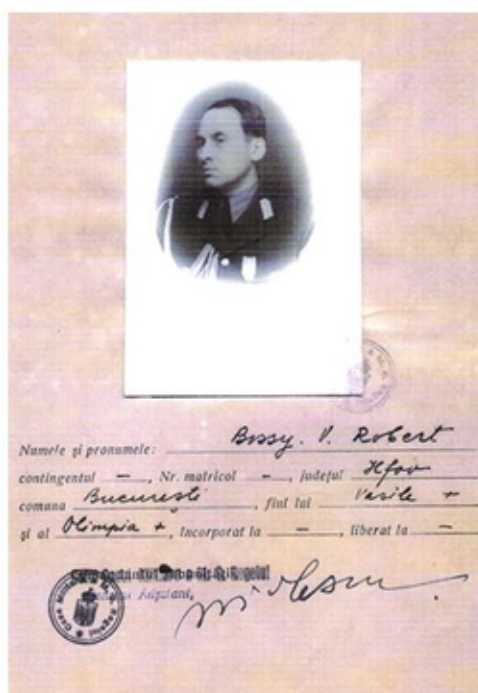
Declanșarea ostilităților celui de Al Doilea Război Mondial l-a găsit la Secretariatul General al Ministerului Apărării Naționale, fiind repartizat ca șef la Biroul 2 informații și cifru. A fost avansat la gradul de colonel (8 iunie 1940) și numit comandantul aero al Armatei 4, dislocată în estul țării. A sosit în zona de operații, dar nu și-a mai luat în primire funcția, întrucât s-a produs prăbușirea granițelor țării. La 20 septembrie 1940, colonelul Bossy a fost mutat în Comandamentul Apărării Antiaeriene, fiind însărcinat cu organizarea unei noi grupări, „Dobrogea”, pe care a și comandat-o câteva săptămâni. A colaborat cu Misiunea Militară Germană sosită în România la 12 octombrie 1940.

La 1 februarie 1941, colonelul Bossy a preluat comanda Regimentului 6 Apărare contra Aeronavelor (Gruparea „Dobrogea”, pe care o comandase

A rămas legat de Casa Regală, la 13 iulie 1945 fiind investit consilier onorific al regelui Mihai I. Această decizie poate fi interpretată ca o măsură luată de suveran cu scopul protejării fostului său aghiotant. Înaintarea la gradul de general l-a obligat să părăsească postul în Casa Regală pentru a exercita comanda corespunzătoare noului statut.

La data numirii sale în noua funcție, unitățile Brigăzii 1 a.a. erau în curs de revenire de pe front. Principala sarcină a generalului adjutant Bossy a fost cazarea acestor unități, ale căror cazărmi primiseră alte destinații. Concomitent, s-a pus problema reorganizării unităților potrivit cererilor Comisiei Aliate de Control, devenită factotum în România după încheierea Convenției de armistițiu în noaptea de 12/13 septembrie 1944.

Este de menționat finalul aprecierii de serviciu, întocmită de comandantul artilleriei antiaeriene de la acea dată, generalul de divizie Gheorghe Marinescu: „În mijlocul lipsurilor, privațiunilor și descurajărilor de tot felul, cu cari unitățile art. a.a. au avut de luptat în cursul acestei veri [1945 – n.n.], generalul Bossy a fost nu numai șeful mereu prezent la datorie, dar și prietenul subordonaților săi, al căror moral a știut să-l mențină prin vorbă, prin faptă și mai ales prin atitudinea sa plină de încredere în viitorul instituției și al patriei. Format în spiritul celor mai curate și nobile tradiții ale armatei noastre – continuă generalul Marinescu –,

Fildă din dosarul militar

legat sufletește de artileria a.a. prin nepieritoarele izbânzi pe care în capul unității sale le-a înscris în Cartea de Aur a acestei arme, dotat cu eminente calități de spirit și de inimă, generalul adjutant Bossy este chemat să joace un rol de frunte în cadrul instituțiunii armatei”.

Această profeție nu s-a împlinit, destinul lui Robert Bossy, ca al multor altor generali și ofițeri români, fiind tragic. La 17 septembrie 1946 a fost trecut din oficiu în cadrul disponibil, creat special pentru îndepărtarea ofițerilor incoezi pentru noul regim care se instaura în România sub oblăduirea sovieticilor. Prin trecerea în „cadrul disponibil”, ofițerilor epurați li se acorda o perioadă de tranziție de un an de zile, până la trecerea lor în rezervă. La 9 februarie 1946, Raoul Bossy, aflat în Elveția, primea știrea că fratele său,

Robert, se temea că va fi scos din cadrele active. Vestea scoaterii lui Robert din armată i-a fost comunicată lui Raoul de regina mamă Elena.

Abdicarea regelui Mihai I la 30 decembrie 1947 i-a înrăutățit situația, mai ales că reginei mamă Elena nu i s-a permis să ia în suita ei pe Alexandra (Ala) și cei doi copii, așa cum a dorit.

La începutul anului 1948, Robert Bossy a reușit să fugă din România. Era pe lista celor ce urma să fie arestați. După numeroase peripeții s-a revăzut, la 3 mai 1948, cu fratele său Raoul, după mai bine de cinci ani. Nu au rămas mult timp împreună, Robert plecând în America de Sud. În

1950, Raoul avea vești de la el, el fiind în Argentina. Câțiva ani mai târziu se găsea în Brazilia, pentru ca în vara anului 1964, cei doi frați să se întâlnească la New York și să călătorească împreună la Paris.

Securitatea i-a deschis lui Robert Bossy, la 26 mai 1951, dosar de urmărire. El a fost închis la 12 septembrie 1952, întrucât investigațiile au arătat că generalul Bossy era fugit din țară.

După unele informații, Robert Bossy a încetat din viață în luna noiembrie 1973 la Rio de Janeiro, la vârsta de 77 de ani.

Familia sa, Alexandra (Ala) și cei doi copii, a rămas în România, de unde către sfârșitul anilor '60, pe fondul deschiderii promovate de regimul de la București și prin demersurile lui Raoul Bossy, s-au stabilit în Franța. ■

Încă de la terminarea facultății desfășoară o bogată activitate literară, fiind colaborator activ al revistelor *Luceafărul*, *Flacăra*, *Semănătorul*, *Cronica* ș.a., afirmându-se cu volumul de proză scurtă *Calea Robilor* (1919) sau prin traduceri din scrierile lui Bjornstjerne Bjornson, H. Ibsen și Selma Lagerlöf. Traduce în limba franceză o istorie a României, lucrare apreciată în mod deosebit de N. Iorga.

Bun cunoscător al limbii engleze, din 1916 ocupă funcția de interpret pe lângă Legația României din Stockholm. Din 1920 devine viceconsul, apoi secretar al Misiunii României la Liga Națiunilor. În perioada cât a lucrat ca atașat de presă la Legația României din Londra, a devenit prieten cu Nicolae Titulescu și cu Ion Antonescu, atașatul militar. A făcut parte din delegația română la Conferința de la Viena din 1924, ca reprezentant al statului român la negocierile cu delegația sovietică. Contribuția sa a fost amplu prezentată în articolul *Chestiunea Basarabiei. Negocierile lui D.N. Ciotori cu reprezentanții sovietici*, publicat în *Revista de istorie a Moldovei*, sub semnătura istoricului Gh. Cojocaru.

Între cele peste 70 de materiale cartografice din secolul al XVI-lea, donate de marele om de cultură în anul 1932, se află hărțile: *Tabula moderna Sarmatie...*, din 1513; *Transilvana*, I. Sambucus,

1566; *Ungariae loca praeipua recens...*, I. Sambucus, 1579; *Hungariae descriptio...*, W. Lazijs, 1580; *Turcici imperii descriptio...*, A. Ortelius, 1584; *Romaniae (quae olim Thracia dicta)...*, I. Costaldi, 1584; *Romanii Imperii imago...*, 1588; *Europe...*, 1588; *Pontus Euxinus*, 1590; *Daciae, Moesiarumque, vetus descriptio...*, A. Ortelius, 1595; *Die Stadt Rufach mit Stumpt den Schloss Isenburg...*, S. Münster, 1598; *Die Stadt Weissenburg (Germania)*, S. Münster, 1598.

Harta *Tabula moderna Sarmatae Europae, sive Hungariae, Poloniae, Russiae, Prussiae et Walachiae...*, 1513 (cota B.A.R. C XLI 47) este cea mai veche hartă din această donație. Lucrarea, care prezintă Europa Centrală și de Est, a fost atribuită gravurii Ioannes Schott, fiind de o izbitoare asemănare cu harta marelui savant Martin Waldseemüller, cei doi cunoscându-se în anii studenției petrecuți la Freiburg. Această hartă, împreună cu binecunoscuta hartă realizată de Marcus Beneventanus, *Tabula moderna Poloniae, Ungariae, Boemie, Germaniae, Lithuaniae*, 1508, și cu cea apărută la Roma, realizată de Antonio Salamanca, constituie derivate din valoroasa hartă realizată de N. Cusanus, publicată în 1491 cu titlul *Germania. Die älteste Karte von Deutschland...*

Deși cadrul topografic al hărții este în esență ptolemeic, această lucrare este actualizată pentru

D.N. Ciotori (primul din stânga, rândul al doilea) la Viena, în 1924

a reflecta cartografierea contemporană a Poloniei, Ungariei, Prusiei, Lituaniei, Rusiei, Transilvaniei și Bulgariei. Ea face parte din setul hărților moderne adăugate la hărțile lui Ptolemeu, publicate în 1513, realizate de Waldseemüller și Ringmann. Munții și pădurile sunt indicate pictural. Multe orașe sunt numite, inclusiv Veneția, Constantinopol, Vilnius, Kaunas, Kiev, Cracovia, Varșovia, Gdansk, Riga, Smolensk și Moscova.

Tabula moderna Sarmatiae Eur. sive Hungariae, Poloniae, Russiae, Prussiae et Valachiae..., 1513 (considerăm că exemplarul de față este cea mai timpurie apariție), este o hartă generală, fără legendă, gravată pe lemn, necolorată, 38x54 cm, realizată de I. Schott (desenator al hărților lui Ptolemeu incluse în atlasul din 1513 realizat de Waldseemüller și Ringmann), ce cuprinde teritoriul de la vest: Alpii Bavariei, Boemia, Marea Marmara (*Propontidis*), Marea Neagră (*Ponti Euxini Pars*), Tartaria (*Tartoria Pacespitensis*), Rusia Albă și Ducatul Moscovei (*Ducatus Moskovia*), Marea Baltică (*Mare Sarmaticum*) și Danemarca (*Dania*); la sud, de la golful Veneției până la strâmtoarea Dardanele.

Prinstatele Române nu sunt delimitate, dar se întind de la Dunăre (*Danubius flu.*) până în Carpații Nordici și de la Marea Neagră până aproape de Tisa. Relieful este reprezentat prin munți în formă de movile înălțuite, ce primesc lumina de la apus – Munții Carpați (*Carpatus mons*) și Munții Apuseni (*Mons Habras*). Râurile sunt reprezentate prin linii necolorate, paralele. În Transilvania sunt consemnate două râuri: Someșul (*Muscames fl.*) și Mureșul (*Egey fl.*); în Muntenia Oltul (fără nume), iar în Moldova Siretul și Prutul formează un lac numit *Lato S. Marie de Danubio*. Provinciile românești nu sunt delimitate politic sau administrativ, deși regiunile ce privesc România apar așezate greșit, dar le putem clar delimita, astfel: *Septem Castra* (termen preluat de sași ca *Siebenburgen*, șapte cetăți) este plasat greșit în Banat, numirea Transilvaniei este cuprinsă în interiorul arcului carpatic, iar *Valachia Magna* (Muntenia) este teritoriul de la răsărit de râul Olt până la Siret, în vreme ce *Valachia* (Moldova) este arătată la nordul Deltei Dunării, între râul Prut și o parte din litoralul Mării Negre. În această împărțire politică sunt marcate foarte puține localități plasate greșit.

În Transilvania apar consemnate: *Brasto* (Brașov, cel mai important oraș al provinciei, în

care funcționau farmacii, un medic șef, hanuri, școli și tipografii, iar negustorii importau mirodenii din Orient; „paznicii de noapte” erau dotați cu un mic buciom, atenționând cetățenii să stingă lumânările și focurile); *Sibigo* (Sibiu); *Sabesus* (Sebeș); spre vest, *Vareus* (Oradea).

În Țara Românească apar consemnate: *Birbotium*, la Dunăre, spre Dobrogea (Giurgiu?); *Boza* (Buzău, consemnat în scrierile vremii ca fiind al patrulea oraș ca mărime în Țara Românească, prezentat în toate hărțile amintite mai sus); *Brailano* (Brăila, pe o insulă a Dunării, oraș consemnat și în alte portulane); *Herinstat* (Curtea de Argeș?); *Chovin* (?), la Dunăre (Civin); *Cigre*, la Dunăre, în Banat (neidentificat); *Zargona*, la Dunăre, în Oltenia (neidentificat); *Trigoferum* (Târgoviște); *Daperlao* (neidentificat); *Tatro* (neidentificat); *Nemoster* (Argeșu?); *Prosl.*, în Oltenia, lângă râul Olt; *Rosterorum* (Turnu Roșu, greșit așezat în Muntenia); *Seuerin/Zeurin* (Severin).

În Dobrogea sunt menționate: *Gostaza* (Constanța); *Pangalla* (Mangalia); *Zanawarda*, la Marea Neagră (Cernavodă?); *Trigonista* (în mijlocul Dobrogei); *Istropolis* (Istria?). Spre nord, în Moldova: *Depertao* (Bârlad); *Iatristre* (Iași?); *Laco. S. Marie de Danubio* (Lacul Brateș); *Moldania* (Baia); *Nemyegz* (Neamț); *Tatro* (Trotuș); *Trigoferu* (Târgul Frumos); *Zagania* (Suceava ?); *F. Kester* (Nistru); *Stapenei* (oraș lângă Nistru, unde e Bender); *Moncastro* (Akerman); *Istropolis* (Chilia, pe ustia Dunării, cară mai sus un lac); *Chetia* (comună pe locul Galaților); *Rodelis* (Bârlad?); *Moldania* (Roman?); *Udristre* (neidentificat).

În ceea ce privește istoricul hărții, considerate o raritate, consemnăm că face parte din *Claudii Ptolemei... Geographiae...*, fiind prima hartă geografică a României, de Iacob Essler și Georgiu Ubelin, publicată pe o foaie sub titlul: *Tabula moderna Sarmatiae sive Hungariae, Poloniae, Russiae, Prussiae et Valachiae. E Ptolemeo Argent.* în anul 1513.

Harta a fost reprodusă în atlasul *Monumenta cartographica Moldaviae, Valachiae et Transilvaniae*, publicat la San Francisco, în 1935, de D.Dem. Dimancesco, în lucrarea amiralului Corneliu Buholtzer și căpitanului Petre Rotaru, *Istoricul cartografiei, hărți vechi din 1937*, precum și în lucrarea lui M. Popescu-Spineni, *România în istoria cartografiei până la 1600*, din anul 1938. ■

Surprinzător, nu numai pentru cititorul de presă de dinainte de decembrie 1989, dar chiar și pentru cel care mai citește azi gazetele, zilei de 1 Decembrie presa de acum 100 de ani îi acorda un spațiu minim. Un text scurt, intitulat Șase ani de la unirea Ardealului, o relatare ceva mai amplă a inaugurării statuii regelui Ferdinand la Oradea. Și atât.

ROMÂNIA, ACUM 100 ANI

In schimb, presa abundă în știri despre comploturi ale comuniștilor, din afară și din interior, despre Basarabia. Este citată publicația *Neues Wiener Journal*, care anunțase crearea la Viena a unei centrale a Internaționalei a III-a, cu menirea de a organiza comploturi în statele din sud-estul Europei. Cum o serie de publicații manifestaseră rezerve, revine, publicând două documente. Primul este un extras din Hotărârea Comitetului executiv al Internaționalei, din 12 august 1923, privind crearea unei federații sovieto-balcanice, cuprinzând Bulgaria, România, Grecia și Iugoslavia. Bulgaria urma să fie prima etapă a revoluției balcanice. Pentru aceasta, trebuia atras comitetul central al organizației macedonene din Bulgaria ca să provoace o revoluție în Macedonia și să instaurze un guvern sovietic. Apoi tre-

buia organizate trupe comuniste în teritoriile ocupate de Grecia și Iugoslavia, în urma Primului Război Mondial, pentru a provoca Bulgaria și a atrage intervenția armată a Micii Înțelegeri.

La începutul lunii noiembrie era descoperit și la noi, la Galați, un complot comunist. În baza unui denunț, Siguranța a descins la clubul partidului comunist, unde a confiscat 10.000 de manifeste. Se preconiza organizarea unui mare miting pe 7 noiembrie, pentru a marca izbucnirea revoluției din Rusia. Participanții trebuia să ceară proclamarea republicii.

Problema Basarabiei este menționată în contextul unor declarații făcute de Cristian Rakovski în presa din Italia, care contesta actul Unirii consfințit de Sfatul Țării la 27 martie 1918. Nu întâmplător în presa italiană, pentru că exista în acea țară o

Viitorul rege Mihai, pasionat de jocul de șah

dezbateri dacă Italia trebuie sau nu să ratifice actul conferinței ambasadurilor (Marii Britanii, Franței, Italiei și Japoniei) din 1920 prin care se recunoștea Unirea Basarabiei cu România (*Magazin istoric*, nr. 3 – 4/2021). Documentul fusese ratificat deja de Marea Britanie, România și

Franța. Îi răspundea, tot în paginile presei italiene, ministrul României la Roma, Alexandru Emanoil Lahovary.

Iparanteză: într-o rară unitate de poziție, și *Universul* și *Adevărul* critică slaba propagandă externă pe care o făcea România. Iată ce scria prima publicație: „Ministrul nostru de Externe a ajuns oare la convingerea că reprezentanța diplomatică e o inutilitate și o povară pentru bugetul țării? [...] Să fi renunțat sovietele rusești la propaganda lor revoluționară intercontinentală, la pretențiunile lor absurde asupra Basarabiei, Bucovinei sau Galiției orientale și la politica lor agresivă și imperialistă? [...] În câteva capitale nu există diplomate, pe când statele dușmane României au înțeles propaganda lor împotriva sa”. Și completa *Adevărul*: „Sistemul de propagandă neobosită inaugurat de soviete este cel mai puternic din câte au existat vreodată. Mai ales țara noastră este ținta acestui nou fel de război și noua ofensivă rusă este mai acerbă decât cele de până acum.” Nu aveam ministru numit la Paris, Legația din Japonia, semnatară a actului conferinței ambasadurilor din 1920, dar care nu ratificase încă documentul, fusese suprimată, misiunea din Polonia nu avea titular numit.

În paginile presei ajungeau, cu oarecare întârziere, informații și despre proclamarea Republicii Sovietice Socialiste Autonome Moldovenești, la 12 octombrie 1924. La început sub forma unei întrebări: „S-a proclamat republica moldovenească?”. Fusese observată o mare agitație pe celălalt mal al Nistrului,

*Ministrul Basarabiei,
Ion Inculeț (în spate)
îl însoțește pe ministrul Japoniei
în România
într-o vizită pe malul Nistrului*

la 7 noiembrie. Se organizaseră demonstrații și parade militare. La amiază pornise din Tiraspol un grup compact format din civili și militari. În frunte era o muzică militară, care intona „Deșteaptă-te române”. S-au oprit în fața orașului românesc Tighina și s-au rostit discursuri. Oratorii au anunțat proclamarea noii republici și s-au adus laude binefacerilor regimului bolșevic. Apoi, în sunetele „Internaționalei”, și-au continuat marșul pe malul Nistrului. Și se întreba *Universul*: „Dacă există români în număr așa de mare între Nistru și Bug, încât sovietele din Moscova au crezut necesar să organizeze o «republică moldovenească», pentru ce la Viena delegația lui Cicerin a contestat drepturile României asupra Basarabiei sub

motiv că elementul rusesc ar fi în majoritate în această provincie? [...] De fapt, sovietele rusești urmăresc să ofere, prin înființarea republicii moldovenești între Nistru și Bug, o atracție pentru amatori de aventuri comuniste din România”. Și completa *Adevărul*: „Într-o telegramă trimisă la 1 noiembrie în străinătate și publicată de ziarul străin, Guvernul sovietic spune: «Cum cea mai mare parte a republicii moldovenești se găsește dincolo de Nistru, centrul ei trebuie să fie Chișinăul»”.

Interpelat în Parlament pe chestiunea creării noii republici, premierul Ion I.C. Brătianu declara: „Nu avem o informație oficială despre înființarea acestei republici [...] Noi, românii, nu ne putem îngrijora, ci din contra, ne putem bucura că un stat vecin a recunoscut că în revendicările noastre teritoriale nu am mers atât de departe cât s-ar fi convenit.”

Nu au prea fost mari amatori de aventuri comuniste în acei ani. Doar un locotenent de aviație, Nicolae Brăiloiu, care făcuse mari datorii, a fugit cu un avion „Brandenburg” la ruși.

I se cere părerea lui Nicolae Iorga privind necesitatea înființării Patriarhiei Române. Marele istoric o argumentează prin faptul că suntem singurul stat ortodox din zonă care nu are încă instituția, ci doar un Mitropolit Primat. După Marea Unire, este cu atât mai necesar, câtă vreme există acum trei mitropolii.

*Avionul
„Protopopescu”,
invenție și producție
românească,
a fost comandat
în 25 de exemplare
de Ministerul de Război*

*O terasă de vară din București
s-a prăbușit
sub greutatea zăpezii căzute*

Un alt scandal este stârnit de ziarul *Mehedințul*, din Turnu Severin. El publică scrisori ale fostului șef de cabinet al subsecretarului de Stat demisionat, Richard Franasovici, din

care rezultă că Sftcovici primise mână liberă din partea șefului său să acorde decorații după bunul plac. Fuseseră decorați cu „Coroana României” un condamnat la moarte, amnistiat, un dezertor de pe front și alți „merituși”. Domnul în cauză era și analfabet, după cum o demonstrează scrisorile sale. Iată o mostră: „Am primit o scrisoare de la tine unde mă anunți că mi-ai trimis prin Aurică Cosma! o scrisoare care Cosma? nu am primit până acum nimic. În privința decorațiilor sper că zilele astea să iese. Ce mai nou? Mai scriem noutăți.”

Noul prefect de Iași, colonelul de jandarmi Constantin Z „Picki” Vasiliu, a plecat de la Craiova, să își ia postul în primire. Călătoria cu un bilet de liber parcurs valabil doar pe trenurile accelerat. La Chitila a decis să schimbe trenul cu unul expres, pe care biletul nu mai era valabil. Controlorul i-a cerut să plătească amendă 600 lei și la Ploiești să își cumpere bilet valabil. Colonelul i-a răspuns cu cuvinte tari. Generalul Ion Popescu, inspectorul general al Infanteriei, aflat în tren, a încercat să îl convingă pe colonel să respecte îndatoririle sale de militar, dar fără succes. La Ploiești, colonelul a fost dat jos din tren și obligat să își cumpere biletul corespunzător.

Publicul românesc pare a

gusta tot mai mult piesele lui Ibsen. Tot mai multe teatre din țară le includ în repertoriul lor. Gheorghe Brătianu, profesor titular la Facultatea de Istorie din Iași, a depus jurământul în fața rectorului. La Ateneu George Enescu interpretează la pian trei sonate. G. Popa-Lisseanu a mers la Pitești, din însărcinarea Ministerului Culturii, și a recuperat de la fiica scriitorului manuscrisele lui Alexandru Odobescu și o parte a corespondenței sale.

În podul casei lui Nicolae Titulescu, ministrul României la Londra, a fost descoperit un tinichigiu care își încropise un culcuș acolo. Arestat de un sergent de poliție, a profitat de neatenția acestuia și a fugit.

La sfârșitul lunii noiembrie, Ministerul de Interne dă o circulară prin care interzice balurile în perioada postului Crăciunului, în urma dispoziției Mitropolitului Primat.

Tot la sfârșitul lunii noiembrie ninge viscolit. În unele locuri troienele au atins și 3 m. Bucureștii sunt blocați sub nămeți. Ministrul de Război refuză cererea Primăriei de a trimite soldați pentru deszăpezire. Până la urmă acceptă să pună la dispoziție soldații infractori la legea recrutării, destul de numeroși. Acceleratul de Constanța a rămas înzăpezit în gara Ciulnița cinci zile. Călătorii străini – olandezi, americani, chiar și un secretar de legatie – au pus mâna pe lopată și au ajutat la despotmolirea trenului, în vreme ce personalul de serviciu chefua în apropierea gării. În schimb, în Maramureș este secetă, au secat izvoarele. ■

Rubrică realizată
cu sprijinul Bibliotecii
Academiei Române

Apoi, la sinodul Ortodoxiei ce se anunță pentru mai 1925, la Ierusalim, am fi singurii reprezentati doar de un Mitropolit, fie el și Primat. În *Universul* Alexandrina Cantacuzino atrage atenția: „Un patriarhat având în frunte un reprezentant ecleziastic, însă fiind pus la discreția puterii executive și silit a cerși sprijinul pentru a-și putea îndeplini îndatoririle; un asemenea patriarhat, numai cu numele, nu ne poate folosi și, din contră, va coborî prestigiul Bisericii în stat și peste hotare”.

La începutul lunii decembrie are loc o altercație la Camera între Nicolae Iorga și Virgil Madgearu. Scandalul a pornit de la un articol publicat de Iorga în *Neamul Românesc*, în care dezavua amestecul bancherilor în luptele politice și acuza pe Vintilă Brătianu că era omul Băncii Românești, iar Virgil Madgearu al Băncii Marmorosch-Blank. Madgearu i-a răspuns cu o violență rară, negând că ar fi reprezentat interesele acelei bănci, mai mult, i-a criticat constant politica. A subliniat că aliatul politic al lui Iorga, Constantin Argetoianu, era stipendiatul Băncii Marmorosch-Blank și făcea parte din 12 consilii de administrație ale unor întreprinderi ale băncii. Discuția a degenerat, spre amuzamentul băncii ministeriale.

Prezentăm partea a doua și ultima a amintirilor arhitectului și graficianului Silvan Ionescu.

REMEMORĂRI DIN VIATA MILITARĂ ȘI DIN RĂZBOI

SILVAN IONESCU

Aveam un sergent pe care-l chema Stan, un om încuiat, care încerca să ne bage milităria în oase. Ne puneă să facem înviorare dimineța, pe frig, ne verifica echipamentul, ne puneă să-i arătăm mâinile să vadă dacă avem unghiile curate și ne cerea batista să se convingă că o avem, conform regulamentului, și că o păstrăm imaculată.

Tocmai de aceea noi ne suflam mai abitir nasul în ea, chiar dacă nu aveam guturai. Și fiind cam toți absolvenți de arhitectură, unii veniseră cu acuarele la ei. Așa că, de câteva ori, am tras pe batiste niște linii galben verzui, să pară că avem o răceală puternică, producătoare de mucozități în acele nuanțe. Ba, vreo doi șmecheri, au pus niște pete mari, roșii, să pară că scuipe sânge.

Nouă, celor mucoși, sergentul Stan ne-a dat alte batiste, curate, și ne-a sfătuit să nu ne mai ștergem cu ele, ci să suflăm muci, cu două degete, pe jos. Ne-a făcut chiar demonstrații, căci noi ne făceam că nu înțelegem. Cei doi simulanți „ofiticoși” au avut, la început, mai mult noroc, căci, speriat ca nu cumva să ne contaminăm toți de tuberculoză, a făcut raport și i-a trimis la infirmerie, pentru control pulmonar. Au stat acolo, liniștiți, vreo două – trei zile, trântiți în pat și cu mâncare mai bună decât a noastră. Dar după ce i-au pus la radiografie, au văzut că n-au nimica și i-au trimis înapoi la companie, unde au primit 5 zile de carceră, că mințiseră că sunt bolnavi și s-au

sustras de la instrucție. E drept că și acolo au fost liniștiți, doar că hrana era limitată la pâine și apă, iar dimineța îi scotea să măture curtea cazărmei. Au ieșit de acolo cam flămânzi și cu capsă pusă pe sergent.

Într-o noapte, când acesta era de servici și făcea controlul dormitoarelor după stingere, când a intrat la noi, am început să strigăm, câte unul dintr-un colț al dormitorului: „Băssss, Stane!” (cu accent pe s) și să scoatem din buze sunetul unei flatulențe lungi și zgomotoase. El s-a îndreptat, pe întuneric, orbecăind, spre acel pat. S-a și împiedicat de câteva băncuțe pe care le pusesem intenționat în mijlocul dormitorului. Dar, în acel moment, din celălalt

colț, s-a auzit la fel: „Băsssss, Stane!“, urmat de sunetul potrivit. A fugit spre acel colț, dar din mijlocul dormitorului, alt strigăt similar. A plecat furios, trântind ușa și strigând: „O să vedeți voi cine e sergentul Stan!“. Iar a doua zi, la apelul de dimineață, a ieșit la raport, să ne reclame.

Căpitanul a venit la noi să facă o anchetă. Noi, spășiți, aveam argumentele pregătite: „Domnu căpitan, să trăiți, noi nu am ironizat pe dom' sergent, a fost o neînțelegere a dumisale. Noi aveam gaze de la cină, știți, mereu fasole sau cartofi, care produc așa ceva, și, iertați, nu ne mai puteam ține când a inspectat dânsul dormitorul. Noi, pentru că-l iubim, îl strigam, dar nu așa de necuviincios cum s-a exprimat. Ziceam «Bă, Stane», dar dom' sergent a auzit altceva... Noi strigam doar pentru a-l feri de gaze...“ Căpitanul, ceva mai luminat decât ceilalți militari de profesie, s-a făcut că înțelege situația și nu ne-a pedepsit. Ar fi însemnat să trimită la carceră toată compania și ar fi ieșit scandal, că nu suntem la programul de instrucție.

Eram în plin război. Mă aflu în Bucovina, în apropierea graniței. Compania mea primise ordin să mineze tot terenul pe o lungă porțiune a frontierei. Ne temeam că rușii ar putea încerca să forțeze zona. Spre a nu nimeri tocmai noi în terenul minat, îl marcasem cu niște sfori întinse între niște mici țărșuși. Dacă ar fi venit rușii cu tancuri nu ar fi observat acele demarcații. Exact asta și dorisem.

Batalionul „Depozit“; în uniformă militară, în rândul unu, colonelul Gheorghe Nicolau, în rândul doi: sublocotenent Silvan Ionescu și locotenent Traian Popescu-Tracipone

Într-o după-amiază, puțin înainte de a se însera, văd un civil cam ponosit îmbrăcat, cu o pălărie pleoștită, care dădea târcoale zonei. Aceea era poziție de luptă și nu ar fi avut ce căuta un civil în ea. Mă uit cu binoclul și-i recunosc trăsăturile: era pictorul Løwendal [Georg baron Løwendal, 1897 – 1964, pictor, scenograf, regizor, dansator, mim; a executat expresive portrete ale țăranilor din Bucovina, împletind documentarismul cu ironia caricaturistului – A.-S.I.], pe care îl știam foarte bine. Dar ce putea el să caute tocmai în zona mea? Pe moment m-a fulgerat gândul că ar putea fi spion – el venise din Rusia, demult, vorbea perfect rusește, iar româna era a doua sa limbă și o pronunța cu un puternic accent rusec. Continuam să-l observ. Se apleca și culegea ceva de pe jos. Apoi băga ceva într-o servietă mare, de piele. Lângă mine veni un caporal, care-l observase și el.

– Ce facem, dom locotinent, tragem în el?

– Nu, lasă-l. Dar du-te binișor, cu doi soldați, și săriți-i în spate, să-l speriați. Apoi îl aduceți la mine. Între baionete! Dar... să nu-l bateți...

Așa au făcut. Soldații au mers aproape târâș, spre a-l surprinde. Dar pictorul era prea preocupat de treaba sa ca să observe ceva. Când s-au năpustit pe el, omul a lăsat să-i scape servietea și a ridicat mâinile. Le ridicase exagerat de sus, stătea cu ele drepte, ca la gimnastică. Pălăria i-a căzut de pe cap și i-am putut vedea nasul corioat, de vultur, și

părul mare, aproape plete romantice. Oamenii mei au îndeplinit bine ordinul: l-au înhățat, l-au luat de guler, i-au umflat servietea de pe jos, i-au tufnit pălăria pe creștet și l-au împins înaintea lor, cu baioneta în spinare. El continua să țină mâinile ridicate și-și tot întorcea capul spre santinele, probabil că-l zgândăreau cam tare cu baioneta prin lodenul larg ce-l purta. Era tare ridicol! Când au ajuns la adăpostul meu, se întunecase de-a binelea. Am aprins lampa cu gaz, dar am tras fitilul cât mai jos, pentru a avea o flacăra mică. O așezasem pe masă în fața mea, să-l lumineze doar pe el și să nu mă poată vedea. Îmi pregătisem un ton sever și o voce groasă, spre a nu mi-o recunoaște – în fond, fusesem de multe ori în casa lui, îi știam fetele, nu era cazul să ghicească cine sunt.

– Să trăiți, dom supțlocotinent,

I-am adus pe suspect.

– Bine, caporal. Stai la ușă până îl interoghez.

Îmi trăsesem bine cascheta pe ochi și cozorocul îmi acoperea toată fața. Pictorul stătea înaintea mea, tremurând. Încă ținea mâinile ridicate. Mi-a făcut milă, dar nu trebuia să-mi dezvălui nici sentimentul, nici identitatea. M-am răstît la el, cu glasul pregătit dinainte:

– Lasă mâinile jos... Ce căutai pe graniță? Ești spion rus?

– Nu, nu... Domnu ofițer... nu... e un loc pe care-l știu de mult... eu am locuit pe aici, am pictat, sunt artist...

– Ce-mi pasă mie? Nu știi că asta e zonă interzisă? De ce vorbești așa? Ești rus?

– Nu... nu... Domnu ofițer... așa vorbesc eu...

– Atunci ești basarabean!

– Nu... sunt de pe la Cernăuți...

– Tot un drac... dușman, bolșevic... taler cu două fețe... Te-au trimis aia în liniile noastre, hai?

– Nu... nu... Domnu ofițer... eu aici locuiesc... Nu m-a trimis nimeni, vă jur...

– Atunci, ce căutai pe frontieră? Știi că te puteau împușca și ai noștri și rușii? Ce ascundeai în servietă? – iau servieta și o răstorn pe masa din fața mea. Din ea cad câteva creioane, niște coli de hârtie curate, fără desene, și niște mosoare de sfoară, adunate cam neglijent.

– Hârtie? Creioane? Voi ai să faci hărți, să le dai bolșevicilor? – glasul meu lua tonalități amenințătoare. Începusem și eu să mă speriu de el.

– Nu... nu... sunt artist, desenator... am tot timpul hârtie și creion la mine, știți... o schiță, dacă găsesc ceva interesant, ceva frumos...

– Și-ai venit tocmai pe graniță să cauți „ceva interesant și frumos“ de desenat? Poziția noastră nu este frumoasă? Nu e interesantă? Plutonul de execuție te paște! Ce făceai acolo? Ce luai de pe jos?

– Am luat niște sfoară... sfoară nu se prea găsește, am nevoie...

– Aha, adică ai furat sfoara armatei? Aia era zona de marcaj. Ești sabotor! Te dau pe mâna Curții Marțiale: civil în zonă interzisă care își însușește bunurile armatei, distrugând marcasele. Plutonul de execuție te paște... Canalie! De aici nu mai scapi viu... Să fii un exemplu pentru toți spionii ce-i trimit rușii la noi. O să-ți las leșul legat

Pe când lucra la propaganda militară, în 1943

de stâlp, o săptămână, o lună, să te vadă frații tăi de dincolo...

Bietul Løwendal începuse să tremure din tot corpul. Se bălăba, nu mai știa ce să zică. Iar eu deveneam tot mai fiores în ton.

– Nu... nu... vă rog... Domnu ofițer... vă rog... N-am știut... n-am vrut...

– Caporal! Ia-l și du-l la divizie. Imediat!

– Am înțeles, să trăiți! La divizie!

– Ia și „corpul delict“ – și arăt către servieta răsturnată pe masă.

Caporalul tuflește totul în servietă și dă să iasă, după ce-l îmbrâncise pe „suspect“ afară din adăpost. Îl opresc:

– Auzi, caporal? Scoate-l din zona noastră și, când ajungi la marginea satului, dă-i servieta și spune-i să se ducă, în pas alergător, acasă și să nu mai vină pe aici, că o încurcă. Dacă vezi că nu este suficient de iute de picior, trage un foc în aer...

Au trecut vreo 20 sau 30 de minute și liniștea serii nu a fost ruptă de nicio detonătură. Era deja timp suficient să-l scoată din sat. Bănuiesc că pictorul a luat-o, voinicește, la fugă pe picioarele sale scurte și strâmbe și nu a mai fost necesar să se tragă în urma sa. Caporalul mi-a spus, ulterior, că văzându-se liber, a luat-o la goană ca la proba de 100 metri plat și el a considerat că nu este cazul să consume muniția.

După atâția ani, mă gândesc înduioșat la bietul baron Løwendal, ce spaimă a mai tras. Dar și la norocul său de a nimeri tocmai în sectorul meu, care îl cunoșteam. Dacă se întâmpla să fie la altul, cu siguranță era luat drept spion și poate chiar îl împușcau ori, în cel mai bun caz, îl băteau bine.

Uite cum am salvat eu un om talentat, dar neprecaut! Nici acum nu pot pricepe ce a fost în mintea lui de a venit tocmai pe linia frontului? Deși, după război, m-am mai întâlnit de multe ori cu el și cu ficele sale care îmi erau prietene, niciodată nu i-am dezvăluit cine fusese ofițerul aspru care l-a interogat, l-a amenințat și... i-a dat drumul.

In 1942 fuseseam foarte bolnav, avusesem congestie pulmonară și stătusem mult timp în Spitalul „Regina Elisabeta“, din București. Eram foarte slab, mâncam puțin și toate îmi făceau rău. Iar la armată mănânci ce ți se dă, nu ce ai vrea tu. Ajunsesem ca o umbră! Prin generoasa intervenție a lui Liviu Rebreanu, care mă știa din colaborările mele cu desene în presă și de la Teatrul Național, unde el era director, am fost mutat la Propagandă, la Căciulata, în 1943. Pentru a masca reala activitate a acelei unități, i se dăduse numele de „Batalionul Depozit“, ceea ce putea să însemne orice. Și chiar era un fel de „depozit“ de documente, filme, fotografii, clișee, presă de-a noastră sau străină, din care ne informam și făceam materialele de propagandă.

Acolo aveam viață dulce, nu mai știam ce este milităria, era ca o continuă vacanță într-o stațiune balneară, liniștită și cochetă. Colonelul Gh. Nicolau ne proteja ca un tată. De fapt, eram un fel de familie, stăteau toți într-o vilă mare – Vila Cosma –, aveam camere personale. Colonelul își

adusesse și soția, pe Magda Nicolau, o bună pianistă. Aproape în fiecare seară aveam recital de pian sau duo de pian și vioară, căci și violonistul Ionel Geantă [1913 – 1980, filolog, muzicolog, violonist, profesor la Conservatorul „Ciprian Porumbescu“, șef de catedră la secția coarde între 1948 – 1977 și decan al Facultății de Muzică, între 1960 – 1970 – A.-S.I.] făcea serviciul militar acolo. Își adusesse și el soția și cele două fete. Fusese procurată o pianină din oraș, de la o vilă boierească, special pentru doamna colonel. Băiețelul lor, Roro, era mascota noastră. Toți ne jucam cu el, pe alete. Eu îi desenam ilustrații la povești cu zmei și zâne. Era încântat. De câte ori primea două – trei planșe, frumos colorate, în acuarelă, îmi cerea să-i spun și povestea. Iar eu mă executam ca și când ar fi fost ordinele tatălui său. Realitatea era că îmi făcea mare plăcere să stau cu băiețelul receptiv, care nu punea prea multe întrebări încuetoare.

Când se dădea vreo alarmă, toată lumea se ascundea în pădurea din apropiere, unde eram feriți de orice pericol, căci nici un pilot american nu s-ar fi gândit să risipească bombe deasupra unei păduri. Iar acele alarme deveneau pentru noi pauze deosebit de agreabile, cucoanele aveau pregătite totdeauna panere cu bunătăți și totul se transforma într-un picnic, ca în vremuri de pace.

Pe lângă violonistul Geantă mai aveam camarazi pe istoricul Dumitru Almaș (pe atunci îl chema Ailincăi, mai târziu și-a luat acel pseudonim) și pe gazetarul Ion Pas. Almaș, cu care m-am împrietenit pe tot restul vieții, era redactorul unei reviste militare, *Santinela*, pentru care m-a rugat să-i asigur ilustrație. Foloseam multe fotografii, mă documentam, ceream reproduceri la Biblioteca Academiei. Cred că mai am și acum unele reproduceri, cu Columna lui Traian și metopele de la Adamclisi. Cel din urmă era comunist, dar aceasta nu am aflat-o decât târziu, după încheierea războiului, când a primit funcții importante, fiind chiar ministru în Ministerul Artelor, în Guvernul Petru Groza. Cum s-o fi fofilat acolo, în grupul de la Propagandă, nu pot ști, căci Siguranța era foarte atentă și ne verifica pe toți. În fond, propaganda era foarte importantă pentru armată și nu puteau fi tolerați comuniștii care nu aveau războiul contra sovieticilor. Dar erau destul de mulți „învârtiți“ printre noi, care nu făceau nimica, doar se odihneau,

La Atelierele Apaca; locotenentul Traian Popescu-Tracipone, cu aparatul de filmat, și sublocotenent Silvan Ionescu, în loden

În refugiu, la Călimănești, 14 aprilie 1944

departe de front, în mare siguranță și cu o dietă de refacere, ca la sanatoriu, doar fripturi în sânge și prăjituri savuroase.

Am lucrat și cu Tracipone, pe numele lui adevărat Traian Popescu [1913 – 1990, operator, reporter de front, regizor, cronicar de film și memorialist – A.-S.I.]. M-a luat cu el la Apaca, să-i aranjez decorul. Dar el era mai mult plecat pe front sau la diverse filmări. Făcea filme educative pentru soldați, de demonstrare a instrucției de front. Am văzut că și-a publicat o carte de curând [*Amin-tiri despre film și eroi*, Editura Militară, București, 1990 – A.-S.I.], am

luat-o, dar spune multe minciuni și este un lăudăros fără limite. Am vorbit și cu Almaș despre asta și are aceeași părere, căci și el îl cunoscuse la fel de bine și știa ce-i poate pielea.

Pe lângă colonelul Nicolau, un alt superior cu care am avut relații bune a fost maiorul Theodor Diaconescu. Adesea mă chema să lucrăm împreună, deși nu eram subordonatul său direct. Îi făcea plăcere să mă vadă și să mai vorbim. I-am făcut chiar și un portret caricatural, care i-a plăcut foarte mult. L-am reîntâlnit mulți ani după război, prin 1965 sau 1970, era la pensie și mă rugase să pun o vorbă bună pentru fiica sa, Speranța, care terminase istoria și primise repartitie la țară. Am vorbit cu Almaș, care era profesor universitar. Presupun că lucrurile s-au aranjat. Ulterior, această fiică a devenit muzeografă și a fost colegă cu fiul meu, la Palatul Suțu (Muzeul Municipiului București).

In primăvara lui 1944, când era clar că nemții pierd războiul, am fost evacuați. Documentația a fost îngropată undeva, prin pădurea de lângă vilă. Era mai prudent așa, căci dacă era expediată, în camioane, convoiul ar fi putut fi bombardat și totul s-ar fi pierdut. Nu rețin cine s-a ocupat de aceasta. Era ceva secret, nu trebuia să știe prea mulți, să nu divulge rușilor care se apropiau. Îmi pare rău de un album cu pagini groase, cu fotografii vechi, cu Tolstoi și familia sa, alți scriitori și artiști ruși, capturat de la Odesa. L-au învelit în hârtie de pergament și l-au pus în lăzile ce urma a fi îngropate. Ce s-o fi ales de el? O mai fi venit cineva, după război, să dezgroape arhiva noastră? Sau putrezește sub pământ, în umezeala pădurii?

Căciulata, iulie 1944, după o alarmă aeriană

Ne-am refugiat câțiva kilometri mai încolo, la Călimănești. Am regăsit recent niște fotografii de atunci, era 14 aprilie 1944. Ce bine că am scris pe spate data și locul și ce făceam atunci. În așteptarea încartuirii, m-am rezemat de un gard și am citit *Universul copiilor*, numărul de Paște, frumos ilustrat. ■

LAMPAGIIL

28 ianuarie 1807: londonezii rămâneau vrăjiți de luminile ce spulberau noaptea din centrul orașului, în Pall Mall. Hoții de buzunare, tâlharii începeau să fie puși pe fugă: întunericul nu le mai putea acoperi nelegiuirile. Iar orașele britanice erau renumite în acele vremuri pentru criminalitatea sporită.

„Lampagii veneau ziua cu scara, din stâlp în stâlp, se cățărau pe ea la felinar...”

L meserie deloc ușoară... Lampagii își părăsiau căminele chiar înainte de căderea serii, își luau pălăria și haina lungă și mai groasă, pentru a se feri de răcoarea nopților. Cel mai dificil era iarna, când, după cum îi deplângea Émile de la Bédollière, într-o lucrare dedicată profesiunilor industriale din Franța (1842), „degetele le înghețau, iar vântul le tot stingea flăcările felinarelor”.

Dar și în restul zilelor, pentru că peste tot, chiar și în îndepărtata Australie, se dovedea o adevărată „aventură să străbată străzile umede și murdare la primele ore ale dimineții... Toți câinii orașului urlă, de abia se vede la câțiva pași distanță, iar pisicile îi atacă din toate părțile... lampagiul înaintează greoi și singur prin noroi, într-o lume întunecată” (cotidianul *The Herald*, 12 august 1913). O aventură care nu prea era remunerată pe măsură, mărturisea Alfred C.J. Marshall, un angajat al Companiei Metropolitane de Gaz din Melbourne – primea doar 25 de șilingi pe săptămână, „deloc de ajuns pentru a-și întreține soția și cele trei odrasle”. Astfel că, mulți sunt nevoiți „să găsească alte mijloace pentru a-și spori veniturile. În zilele lor libere sau în cursul zilei, ei sunt marinari, grădinari, cizmari sau oameni buni la toate, prin gospodăriile celor mai înstăriți”.

Într-un tur de noapte, în medie, atât pentru orașele

europene, cât și pentru cele de peste Ocean, un lampagiul avea grijă de 70–80 de felinare, șapte zile pe săptămână.

În unele dintre orașele europene, în încercarea de a-și spori veniturile, lampagii lăsa, cu ocazia sărbătorilor, la ușile caselor mai luxoase, bilețele: „Doamnă, Lampagiul, de nenorociri te protejează/ El nu se pune la

adăpost, fie vânt, fie plouă, fie ninge./ Ci, cu ajutorul luminii, alungă răufăcătorii/ Așa că, doamnă, gândiți-vă și la ei, cu acest minunat prilej”.

30 aprilie 1857: străzile Bucureștiului deveneau mai sigure și mai ușor accesibile și pe timp de noapte – capitala Țării Românești intra în istorie ca prima urbe iluminată cu petrol lampant (provenit de la rafinăria înființată la 1856 de frații Mehedințeanu, Marin și Teodor, la Ploiești) din lume. Pentru a aprinde și a întreține cele 1.000 de felinare (aduse, se pare, de la Londra, de cunoscutul comerciant bucureștean Petre Dancovici), lampagii sau fanaragii au început să fie la mare căutare... Și în spațiul românesc, meseria se dovedea la fel de grea și de istovitoare.

„Lampagii veneau ziua cu scara, din stâlp în stâlp, se cățărau pe ea la felinar, îl ștergeau pe geamuri cu cârpa ce li se da în fiecare an, abureau și curățau de asemeni sticla de la lampă, îi potriveau fitilul cu o foarfecă specială, apoi, când venea scara, o porneau din nou, din lampă în lampă, să le aprindă. În aceeași noapte ei trebuia să mai dea o raită, după ce treccea inspecția, ca să le stingă”. (George Costescu, *Bucureștii vechiului regat*, 1944).

Peste încă un an, a urmat Iașiul, apoi, în 1859, Viena, în 1860, Ploieștiul, și tot așa... petrolul lampant părea să fi câștigat bătălia cu întunericul.

Spre finele veacului, i-a venit rândul curentului electric să cucerească mapamondul: Timișoara a intrat în istorie ca primul oraș din Europa care a folosit iluminatul electric (12 noiembrie 1884). ■

Lampagiul pe străzile Bucureștiului

Litografie de Carle Vernet
(1758 – 1836)

SCRISORI DIN EXIL

Continuăm publicarea câtorva scrisori din corespondența dintre Constantin Vișoianu și generalul C. Petre Lazăr, adjutant al Majestății Sale regele Mihai I, păstrate în fondul Vișoianu de la Hoover Institution on War, Revolution and Peace. O putem face grație doamnelor ELENA DANIELSON și LAURA COSOVANU.

New York, 29 martie 1963

Nr. 49/1963

Domniei Sale
Domnului general C. Petre Lazăr
Adjutant al Majestății Sale regelui Mihai I

Mult stimate domnule general,

Free Europe Committee este acum pe cale să elaboreze noul buget, care intră în vigoare la 1 iulie 1963.

Deocamdată, împreună cu colegii mei din celelalte Comitete Naționale, facem ce ne stă în putință pentru a împiedeca Free Europe Committee să ia măsuri atât de radicale, încât să facă cu neputință activitatea noastră sau să o transforme astfel încât să nu mai corespundă intereselor noastre naționale.

Pentru a satisface dorința dvs. de a cunoaște mijloacele financiare pe care le avem astăzi, cred că cel mai bun lucru este să vă alătur scrisoarea pe care o primim lunar de la Free Europe Committee și care specifică ajutorul pe care ni-l dă.

Vă rog mult, stimate domnule general, să primiți încredințarea sentimentelor mele de deosebită considerație.

C. Vișoianu

Anexat: 1 scris. Orig. Din febr. 1963
F.E.C.

New York, 12 aprilie 1963
58/1963

Domniei Sale
Domnului general C. Petre Lazăr

Adjutant al Majestății Sale regelui Mihai I

Mult stimate domnule general,

Free Europe Committee, după ce ne-a anunțat că ne taie bugetul la jumătate, paralizându-ne astfel aproape întreaga noastră activitate, ne-a informat totuși că acordă o sumă de bani Adunării Națiunilor Europene Captive pentru a organiza o redusă conferință, la Strasbourg, în timp ce se adună Consiliul Europei, adică de la 5 – 11 mai 1963.

Voi pleca deci spre Paris, în seara zilei de 23 aprilie și de acolo voi merge la Strasbourg. De la Strasbourg mă întorc la Paris pe 11 mai, pentru câteva zile, fiindcă avem acolo o mică reuniune. Apoi, adică pe la 16 – 17 mai, voi merge la Geneva pentru a raporta suveranului. De la Geneva mă voi întoarce la Paris și spre sfârșitul lui mai voi veni la Londra pentru câteva zile, unde aş dori foarte mult să ne vedem.

De aceea îmi iau libertatea să vă rog să supuneți suveranului respectuoasa mea cerere de a fi primit după 16 mai și al doilea, să binevoiți a mă informa dacă sunteți la Londra pe la sfârșitul lunii mai și începutul lunii iunie.

Cum nu mai este timp să primesc răspunsul în Statele Unite, v-aș fi foarte îndatorat dacă ați adresa scrisoarea la Paris, la noua adresă a d-lui prof. Veniamin (23 Square du Font de Sèvres, Boulogne/Seine France).

M-aș bucura foarte mult să ne vedem pentru câteva zile în Europa și să vă găsesc sănătos și cu moralul mai ridicat decât îl am eu acum.

Vă rog, dragă domnule general, să primiți [primesc, în original] încredințarea sentimentelor mele devotate.

C. Vișoianu ■

MARCUS TULLIUS CICERO

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1										
2										
3										
4										
5										
6										
7										
8										
9										
10										

ORIZONTAL: 1) Port din sudul Italiei, unde a sosit Cicero la întoarcerea din exil în anul 57 î.H., fiind așteptat de o mulțime și de fiica sa, Tullia. 2) Manual adresat profesorilor Ordinului Iezuit, redactat în 1599, ale cărui aspecte pedagogice și retorice s-au bazat în mare măsură pe opera lui Cicero (... Studiorum) – Vas de băut, pe care fiul marelui orator, Cicero Minor, socotit mai degrabă un bețiv, l-a aruncat spre Agrippa, prietenul împăratului Augustus, la un ospăț. 3) Universitatea din București – Filosof epicurean, născut în Sidon, sub tutela căruia a studiat Cicero la Atena (cca 150 – 75 î.H.). 4) Slav, prieten apropiat și student al lui Cicero, care a publicat scrisorile și discursurile marelui orator după moartea acestuia (Marcus Tullius, m. 4 î.H.) – Fructe dulci și parfumate, răspândite în Europa de romani. 5) Strigătele cu care a fost primit Cicero de mulțimi în sudul Italiei în 57 î.H. și la Efes în 51 î.H. – La mijlocul calendei!

6) Provincie, o insulă ce aproviziona Roma cu grâne, unde Cicero a fost numit chestor în 75 î.H. – Octavian Onicescu. 7) Siglă în limba bască pentru „Udako Euskal Unibertsitatea” – La mijloc de trebnic! 8) Soarta lui Cicero, din porunca mai ales a lui Marcus Antonius, în cadrul proscripțiilor împotriva adversarilor politici ai celui de al Doilea Triumvirat. 9) Animal care o ucide pe persoana care l-a salvat într-una din fabulele lui Aesop, de unde Cicero a deprins zicala în operele sale de „a ține... la sân”. 10) Trecerea dintr-o limbă într-alta, despre care Cicero a fost de părere că nu trebuie realizată cuvânt cu cuvânt, „să socotesc [cuvintele] ca pe niște monete, ci [mai bine] le plătesc cu greutatea”.

VERTICAL: 1) Cel mai cunoscut asasin al lui Caesar, care, după ce l-a răpus pe dictator, i-a cerut lui Cicero să „restaureze republica”, cu toate că oratorul nu a fost implicat în complot (Marcus Junius, cca 85 – 42 î.H.) – Lege, precum cea emisă de tribunul plebei Clodius în 58 î.H., ce-i condamnă pe cei care au executat cetățeni romani fără judecată, menită să-l atace pe Cicero, în urma căreia oratorul a plecat în exil. 2) Senator roman acuzat că ar fi ucis un tribun al plebei, apărut în instanță fără succes de Cicero, unul dintre primele procese ale marelui orator (Gaius). 3) Decăzut în cele din urmă! – Modul în care își susținea Cicero discursurile, el considerând că emoția excesivă nu se potrivește caracterului roman. 4) Cărturar renașcentist, care a scris *Thesaurus Ciceronianus*, un lexicon al limbii latine folosite de marele orator (Marius, 1498 – 1576). 5) Râu american – Eugen Lovinescu – La mijlocul dativului! 6) Nicolae Ciachir – Ce ține de o regiune antică a Greciei, integrată în provincia romană Asia, unde Cicero a studiat retorica în tinerețe, teritoriu pentru care a păstrat o frumoasă amintire, sfătuindu-și fratele, care era guvernator, să nu-i trateze pe locuitori ca pe barbari. 7) Curent de gândire în filosofia antică, Cicero asimilând idei din toate cele mai importante și asociindu-se cel mai adesea Academiei lui Plato – Lichid care, alături de foc, îi era refuzat lui Cicero în urma legii lui Clodius din 58 î.H., un mod simbolic de a refuza adăpost unui individ (pl.). 8) Luna în care Cicero a fugit din Italia în anul 49 î.H., alăturându-se lui Pompeius împotriva lui Caesar – Element ce reprezenta aerul de dincolo de Pământ, personificat printr-o divinitate despre care Cicero a scris în *De Natura Deorum* că era tatăl lui Caelus (zeul cerului) și partenerul lui Dies (zeița zilei). 9) Ursu Popa – Trăsătură negativă de caracter a lui Cicero, care îi numea pe cei care îl contraziceau „filosofi plebei” – Simbolul chimic al reniului. 10) Destinația lui Cicero când a încercat să fugă de la vila sa din Formiae în decembrie 43 î.H., fiind însă prins de centurionul Herennius și tribunul Popilius.

Dicționar: DOE, RE.

Andrei OPREA

DIALOG CU CITITORII

Urăm tuturor cititorilor, colaboratorilor și colegilor tipografi sărbători fericite și liniștite și un An Nou rodnic! La mulți ani!

OCTOMBRIE 2024

Dragi cititori, din pricina unei defecțiuni produse în tipografie, așa cum am anunțat deja pe pagina de Facebook a revistei, numărul Magazin istoric din octombrie a apărut cu mari întârzieri, spre finalul lunii. Persoanele care au abonament prin Poștă ar fi trebuit să își primească exemplarul. Dacă nu l-ați primit încă, vă rugăm să ne semnalați, prin telefon, e-mail, Poștă sau Facebook, cu rugămintea să ne specificați numele dumneavoastră, adresa și oficiul poștal la care sunteți abonat.

Din cauza întârzierii, multe chioscuri din țară nu au mai vândut revista. Am primit nemărate telefoane în care am fost întrebați cum se poate obține numărul din octombrie.

În primul rând, le punem la dispoziție cititorilor interesați ediția online a revistei, care întotdeauna va apărea neterminat la data de 1 a fiecărei luni. Abonații online, indiferent de durata abonamentului, au acces pe perioada acestuia la întreaga colecție Magazin istoric,

din 1967 până în prezent.

Dacă preferați în continuare forma tipărită a revistei, numărul din octombrie poate fi achiziționat, în limita stocului disponibil, de la sediul redacției.

Cititorii care nu pot să ajungă direct la noi ne pot trimite un mandat poștal sau pot face un virament bancar în valoare de 17 lei (prețul revistei plus 5 lei transportul). Mandatul poștal trebuie să conțină adresa noastră și a dumneavoastră, numărul revistei pe care îl doriți, și să fie pe numele Gheorghe Puiu Anghel. Viramentul bancar se poate face în contul nostru deschis la B.C.R., Sucursala Unic RO10RNCB0080005630130001, și vă rugăm să ne transmiteți pe e-mail dovada efectuării lui și adresa unde să vă expediem revista.

MANUSCRISUL DE ÎNCEPUT DE VEAC

Părintele Ion Micu, din comuna Mischii, județul Dolj, ne-a semnalat o posibilă greșală apărută în numărul din octom-

brie al Magazinului istoric. La legenda coperții 2, o miniatură dintr-un Tetraevangel ce-l înfățișează pe evanghelistul Ioan, în revistă s-a scris că opera este de la începutul secolului al XIV-lea.

Correspondentul nostru ne-a atras atenția că este puțin probabil ca atunci să fi fost realizat, fiind o epocă când nici nu se închegea bine Țara Românească. Dânsul ne-a semnalat că, de fapt, ar fi începutul veacului următor, al XV-lea, Tetraevangelul fiind realizat de Sfântul Nicodim de la Tismana, care a murit în 1406.

Muzeul Național de Artă al României găzduiește mai multe Tetraevanghele, inclusiv pe cel realizat de Sfântul Nicodim de la Tismana. Miniatura selectată de noi însă nu provine din acest exemplar. Manuscrisul de proveniență aparține, într-adevăr, veacului al XIV-lea, nu celui de al XV-lea. Nu a fost scris în spațiul românesc. Este un Tetraevangel grecesc, realizat la Constantinopol, adus ulterior în Țara Românească. Apreciam, în orice caz, acribia correspondentului nostru. ■

Dragi cititori, vă puteți asigura continuitatea colecției revistei Magazin istoric prin abonarea la oficiile Poștei Române. Revista Magazin istoric figurează în catalogul Poștei Române, la poziția 19.356. Abonamentul se poate realiza și online, pe website-ul Poștei Române: <https://www.posta-romana.ro/abonamente-presa/magazin-istoric-328.html>.

Revista poate fi ridicată și de la sediul redacției din Calea 13 Septembrie, nr. 13, mezanin, camerele M364 și M366, sector 5 (interior 3706 de la intrare sau numerele de telefon 0755.290.606 și 021.312.68.77).

Vă punem la dispoziție, cu abonament, și versiunea online a revistei. Pe website-ul nostru, www.magazinistoric.ro, la rubrica Abonamente la ediția online găsiți cum se poate realiza abonamentul. Se poate face pe o perioadă de trei luni (9 lei), șase luni (18 lei) sau un an (36 lei). Pe perioada abonamentului, aveți acces la toată colecția revistei, de la primul număr, aprilie 1967, accesând rubrica Arhiva de pe website.

Îi rugăm pe autorii și colaboratorii revistei noastre să ne trimită fotografiile care însoțesc articolele în format tiff sau jpeg pe adresele de e-mail: mistoric@gmail.com și mistoric1967@yahoo.com; de asemenea, să redacteze articolele cu diacritice românești. Toate materialele trimise sau predate redacției nu se returnează.

SUMARUL SUMARELOR, 2024

Istoria României

Veche

Coifuri și războinici în timpul regatului dac	– Borangic C.	4(685)	38
Zeul războiului	– Borangic C.	8(689)	53
		9(690)	47

Medie

Smaragda–Ecatarina Cantemir. Un destin	– Bistreanu I.	6(687)	24
Turnul Croitorilor, un vestigiu medieval al Clujului	– Chiș A.L.	10(691)	42
Curtea Veche în dinamica palatelor voievodale valahe	– Cleșiu S.	6(687)	38
Privilegii acordate Dejului de Matia Corvin	– Horvat M.	2(683)	61
1467. „S-au întors rușinați“	– M.D.	12(693)	65
Arnăuții în oștile Moldovei și Țării Românești	– Neagoe C.–I., Drăghici C.	6(687)	59
		7(688)	57
Domnitorii Moldovei și obiceiurile lor somptuoase	– Prodescu V.–R.	2(683)	54
în Cronica lui Ion Neculce	– Solcan Ș.	8(689)	23
Preocuparea lui Gabriel Bethlen pentru învățătură	– Stancu C.	2(683)	57
Biserica de lemn din cătunul Socotenii			

Modernă

Aniversări regale la Bicăz	– Apetroaie R.–G.	9(690)	28
Crăciun în vreme de război	– Apetroaie R.–G.	12(693)	15
Crucile din piatră	– Buiumaci C.P.	1(682)	28
Vechea stradă a Colței	– Buiumaci C.P.	11(692)	51
O hartă a Principatelor Unite			
dedicată domnitorului Alexandru Ioan Cuza	– Cruceru Al.–I.	1(682)	48
Portretele lui Dionisie Fotino	– Cruceru Al.–I.	8(689)	31
Participarea românilor la campaniile lui Carol al XII-lea			
din Polonia și Saxonia	– Denndorf R.	1(682)	55
Participarea românilor la campaniile regelui Carol al XII-lea			
din Rusia	– Denndorf R.	5(686)	41
Violența domestică în Transilvania secolului al XVIII-lea	– Feher A.	1(682)	66
Pe vremuri oamenii își trimiteau scrisori	– Filitti G.	1(682)	78
		3(684)	43
		5(686)	30
		7(688)	45
		9(690)	75
		11(692)	78
Biserica lui Horea din Cizer	– Galiș P.	4(685)	51
Ocupația rusă a Principatelor Române			
în caricaturile lui Honoré Daumier și Amédée de Noé	– Gribincea M.	3(684)	5
		4(685)	19
Rusia și dezastrul României din anii 1916 – 1917	– Gribincea M.	8(689)	10
		9(690)	56
		10(691)	55
Orașul Roman și bolșevizarea armatei ruse	– Grumuș S.	2(683)	86
1830 – 1865. Cartea tipărită la Bruxelles și „Belgia Orientului“	– Hellemans J.	8(689)	27
		9(690)	33
Eternul Szathmari	– Ionescu A.–S.	3(684)	48
Școli de gândire în politica externă a României	– Ionescu M. E.	1(682)	33
		2(683)	17
		3(684)	66
		4(685)	33
		5(586)	66
		6(687)	10
		7(688)	8
		8(689)	66
		9(690)	66
		10(691)	5
		11(692)	66
		12(693)	66
Colecția de fotografie stereoscopică Cesianu–Racovitza	– Irian A.–Cr.	1(682)	31
Dr. Carol Davila în România.			
Opțiune personală sau misiune guvernamentală	– Livadă–Cadeschi L.	1(682)	18
„Jurnalul“ Arabellei Yarca (1913 – 1918)	– Livadă–Cadeschi L.	5(686)	53
Omagiu pentru eroii Marelui Război	– Luncau I.	1(682)	83

Rețete, sfaturi și secrete dintr-o veche tipăritură bucureșteană	– Lupu D.	4(685)	69
Manevrele corpului voluntarilor automobiliști	– Macovei N.	1(682)	60
Mocănița din Apuseni. Simbolul uitat al Țării Moților	– Nicolae V.-A.	3(684)	59
Victor Babeș. Activitatea universitară	– Olteanu D.S.	7(688)	61
Portretul unui erou. Avram Iancu	– Păușan C., Gheorghijă S., Gheorghijă R.	6(687) 7(688)	8 23
Colaborarea româno-rusă în viziunea unui ofițer britanic.	– Pițigoi Al.	8(689)	14
Maiorul John Fraser Neilson	– Pop I.-A.	6(687)	5
Lumea lui Avram Iancu		7(688)	5
Muzeul Simu și reconstrucția sa virtuală	– Popescu C., Popescu V.	1(682) 2(683)	14 22
Băile Oglinzi, o destinație uitată	– Sadoveanu M.	8(689)	60
Rușii au găsit în propriile arhive, documente despre Tezaurul românesc	– Schipor I.	3(684)	10
Odă închinată înaltpreașfințitului Neofit al II-lea, Mitropolitul Țării Românești	– Sorescu R.-A.	5(586)	76
Anul 1907 pe Valea Amaradei	– Stancu Cl.	5(686)	61
Carol Davila. Omul	– Stănescu Fl.	1(682)	23
Nuntă la Palat	– S.-S. T.	2(683)	65
Cum să rămâi în istoria astronomiei	– Șonka A.	8(689)	88
Gheorghe Marinescu o viață dedicată muncii, științei, progresului	– Zamfir S.	5(686)	27
Contemporană			
Cinci zile care au păgubit Aradul mai mult decât tot războiul mondial	– Ando A.	11(692)	29
Amintiri despre Batalionul 3 Vânători de Munte	– Andreescu V.	11(692)	89
„Vlahizarea” românilor timoceni	– Andrei I.G.	3(684)	23
Fostul pichet de grăniceri de la Desa	– Băscănu M.C.	2(683)	71
Istorici pe care i-am cunoscut	– Cazacu M.	5(686)	33
Un ofițer teleormănean pe frontul din Crimeea	– Chefani-Pătrașcu S.	6(687)	42
Românul Redgrave	– Chisacof L.B.	1(682)	38
14 sibieni supuși reeducării din Penitenciarul Pitești	– Corca A.	4(685)	73
Situația din Moldova, într-un raport B.N.R., septembrie 1944	– Costache B., Manea N.	12(693)	5
Sylvia Pankhurst.			
Correspondența cu personalitățile culturale și diplomatice	– Cristea N.	4(685)	59
„Rusaliile negre”. Strămutarea cetățenilor de rang secund	– Dobre C.-Fl.	2(683)	75
Clădirile Ambasadei Poloniei la București	– Dubicki A.	3(684) 4(685)	15 48
Budapesta – Moscova. O veche relație de amiciție	– Ghișă Al.	9(690) 10(691)	10 37
Război hibrid în 1924	– Giurcă I., Corciu L.	8(689)	18
Cum s-a marcat centenarul nașterii lui Avram Iancu	– Giurcă I.	9(690)	5
Cu tact și abilitate. Între CAER și CEE	– Grecu P.	9(690)	19
România și G77	– Grecu P.	12(693)	36
Muzeul Farmaciei din Cluj, parte a Muzeului Național de Istorie a Transilvaniei	– Gruia A.-M.	2(683)	44
Un nou muzeu în România	– Hasnaș Hubbard I.	9(690)	71
Amintiri despre Ionel Fernic	– Ionescu S.	4(685)	85
Rememorări din viața militară și din război	– Ionescu S.	11(692) 12(693)	18 82
Colecționarii Ligia și Pompiliu Macovei într-o arhivă inedită	– Ioniță C.	9(690)	30
Antifasciștii români în insurecția națională slovacă	– Kopecký P.	2(683)	14
Ansamblul regionale C.F.R. invitat de clubul Rotary din Milazzo	– Lazăr T.D.	5(686)	58
Un dar al României pentru UNESCO, un dar pentru umanitate	– Liciu D.	11(692)	15
Despre frici uitate și nopți prietenoase.			
Armata răspunde: „n-avem nimic!”	– M.D.	10(691)	65
Avataruri ale orașului nocturn	– Majuru A.	2(683)	33
În Parlamentul European despre Tezaurul României			
sechestrat la Moscova	– Matei D.	4(685)	5
Statul Major al Apărării	– Matei D.	12(693)	14
Mausoleul Eroilor din Focșani	– Mihai Fl.-D.	3(684)	90
Prizonier în U.R.S.S.	– Miron M.	6(687)	47
De ce nu sunt iubiți rușii în România?	– Morozov N.	4(685)	14
Periodice românești incluse în fondul „Special”	– Nedelcu S.-C.	3(684)	62
Activitatea serviciului bibliografie și documentare în anii '50	– Nedelcu S.-C.	9(690)	90
România educată ne vorbește din caietele de școală	– Nicolau M.	5(686)	20
Turismul în atenția Securității în anii '70- '80	– Nițulescu C.	11(692) 12(693)	10 23
Destine paralele: Pamfil Șeicaru și Aurel Dragoș	– Novicov O.	2(683)	30
Fiat 124 Special și Renault 16 în România	– Opriș P.	2(683)	9
Robert Constantin Bossy	– Otu A.	12(693)	71

Liceul de la poalele Rarăului	– Otu P.	11(692)	5
Istории româno-poloneze într-o fotografie de colecție	– Păiușan C., Obreja D.-C.	11(692)	27
Albumul întoarcerii familiei regale în București	– Păiușan C., Obreja D.-C.	12(693)	30
Tezaurul B.N.R. evacuat la Moscova. O nouă abordare	– Păunescu C.	1(682)	5
Câteva piese din colecția Constantin Orghidan	– Petac E.	11(692)	71
Legatia britanică de la București caută personal diplomatic	– Pitigoi Al.	5(686)	38
Prima stație de afinare a aurului și argintului din România	– Pop L.	10(691)	74
Amințirile unui om norocos	– Popescu-Mohora I.	4(685)	80
Academician Dimitrie N. Ciotori statornic donator pentru cabinetul de hărți	– Radu M.	12(693)	76
Chestiunea Banatului la Conferința de Pace de la Paris	– Reneti C.	7(688)	50
A fost odată ca niciodată	– Roșu G.	4(685) 8(689) 12(693)	62 58 28
Rușii au găsit, în propriile arhive, documente despre Tezaurul României	– Schipor I.	2(683) 4(685)	5 25
Istoriografia și propaganda rusă despre Tezaur	– Schipor I.	5(686) 6(687) 7(688)	10 33 33
Scoaterea Partidului Comunist din România în afara legii	– Scurtu I.	4(685)	9
Gluma care a bulversat guvernul român	– Spănu A.	3(684)	53
Ciudate memorii adresate regelui Carol al II-lea	– Spănu A.	11(692)	60
Profesorul Ilie Constantinescu colecționar de excepție	– Stavinschi M.	5(686)	22
Mihnea Berindei figură marcantă a exilului democratic de la Paris	– Șerban N.	3(684)	33
Afacerea Antioh Sion	– Taki V.	11(692)	42
Regele văcsuitorilor de ghete	– Teodorescu E.	8(689)	63
George Fonea „cel mai autentic erou român“	– Vasile L.	3(684)	18
Căminul Băncii Românești din București	– Voinea A.R.	10(691)	60
În București, acum 50 ani	–	1(682) 3(684) 5(586) 7(688) 9(690) 11(692)	75 81 83 73 86 75
România, acum 100 de ani	–	2(683) 4(685) 6(687) 8(689) 10(691) 12(693)	83 77 83 85 79 79
Documente românești la Hoover Institution	–	1(682) 2(683) 3(684) 4(685) 5(586) 6(687) 7(688) 8(689) 9(690) 10(691) 11(692) 12(693)	93 93 93 93 93 93 81 93 93 93 93 88
Rezoluția privind returnarea Tezaurului Național al României, înșușit ilegal de Rusia	–	5(686)	5
Bilanțul unui an	– D. Matei	12(693)	46
Să fumeze școlari??	–	9(690)	92
Diete cu rețete... europene	–	10(691)	87
Din trecutul luptei împotriva grindinei	–	10(691)	91
Simpozionul de istorie și civilizație bancară „Cristian Popișteanu“:			
„În memoriam Ioan G. Bibicescu și Dimitrie M. Burillianu“	– Isărescu M., Pele Trăiloiu N.M., Firu M.-C., Costache B., Manea N., Szernkovics L.-Șt., Păunescu C.	7(688)	84

Istorie universală

Veche

China o civilizație nefraturată cu nucleu ritualic	– Budura A.E.	10(691)	11
O amuletă magică din epoca romană de la Durostorum	– Deac D.A.	7(688)	71

Divorț în stil roman	– Dolghin F.	11(692)	47
De la Capitoliu la stâncă tarpeiană drumul este scurt	– D.F.	5(686)	51
„Cămașa lui Nessus“	– D.F.	11(692)	73
Generalul Pompei intră în Ierusalim	– Crintea I.–S.	7(688)	78
Admiratorul lui Alexandru îi terorizează pe alexandrini	– Crintea I.–S.	11(692)	83
Capra	– Stănescu–Stanciu T.	9(690)	80
Amantele evreice ale unor dictatori	– Shafrir A.	9(690)	60
Arta glicptică. Decodificarea gemelor antice	– Streinu A.	3(684)	25
Răscoala evreilor din 66 – 73 în emisiuni monetare ale lui Vespasian	– Szász C.–A.	3(684)	38
Oșteni și armament în Egiptul Antic	– Teutsch M.W.	2(683)	77
Simbolul ochiului lui Horus	– Teutsch M.W.	6(687)	63

Medie

Comerțul cu moaște și furtul de relicve în Evul Mediu european	– Botiș I.	1(682)	70
Procesul unui cadavru pontifical	– Crintea I.–S.	1(682)	84
Povestea tragică a Papei Martin I	– Crintea I.–S.	4(685)	89
Intrigi și vrăjitorii în Loudun	– Darie A.	3(684)	76
Șobolanul. Mituri, superstiții, realități...	– Darie A.	5(586)	86
Ulrich Zwingli la Kappel	– Dolghin F.	7(688)	40
„N-ai bani, n-ai elvețian“	– D.F.	9(690)	88
Cesare Borgia de la sutana preotească la căsătoria laică	– Mihalcea D.	4(685)	43
Romul – din India sau din Caraibe	– Mihalcea D.	6(687)	55
Pannonia între biserica romană și biserica germană	– Rusu C.	12(693)	41
Sirmium, un polis de la periferia Imperiului Roman de Răsărit	– Șovrea A.N.	2(683)	40
Pecenegii la Dunărea de Jos	– Șovrea A.N.	5(686)	46
Regele Richard al II-lea și marea răscoală din 1381	– Ștefan V.V.	9(690)	52
Europa întâlnește Micronezia	– S.–S. T.	3(684)	65

Modernă

Mașina mărturisirilor	– Baca D.	3(684)	55
Kiseleff în slujba a trei împărați	– Bistreanu I.	1(682)	10
		2(683)	26
Nagorno–Karabah	– Bistreanu I.	10(691)	66
A fuma pipa păcii (calumet). A îngropa securea războiului	– D.F.	7(688)	76
Soldatul era femeie. Maria Quitéria	– Dolghin F.	8(689)	65
Contesa Castiglione o spioană frumoasă și eficientă	– Dolghin F.	1(682)	43
Léonie și Léon Gambetta	– Dolghin F.	2(683)	36
Eleonora Duse diva	– Dolghin F.	4(685)	29
Frustrările lui Honoré de Balzac	– Dolghin F.	8(689)	75
Doi certăreți geniali Rousseau–Voltaire	– Dolghin F.	10(691)	15
Dincolo de râul Ipiranga	– Ferreira F.	7(688)	36
Bătălia din „sălbăticiie“. Războiul civil american	– Ionescu A.–S.	8(689)	48
Orgii la curtea regelui soare	– Mihailide M.	12(693)	58
Un duel între doi... prieteni	– Mihalcea D.	7(688)	54
Charlie Chaplin opt ipostaze	– Mihalcea D.	8(689)	80
Blueskin și Jack cel onest	– Mihalcea D.	11(692)	86
Aeroplanete în slujba comunicațiilor	– Nădejde I.	3(684)	89
Răscoala lichiorului de ouă	– Oprea A.	12(693)	19
Flota biruită de cavalerie	– O.A.	1(682)	65
Napoleon plânge	– O.A.	9(690)	65
Inventatori și trăsnete lor invenții	– Sand G.	2(683)	70
Umbrela pliabilă	– S.–S.T.	5(686)	65
Prima nuntă la Casa Albă	– S.–S.T.	6(687)	65
Aleister Crowley – Modelul lui Somerset Maugham	– Stănescu–Stanciu T.	2(683)	49
Vremurile în care în America apăreau regulile de circulație	– Stănescu–Stanciu T.	3(684)	84
Hector Malot	– Stănescu–Stanciu T.	4(685)	54
Pasiunile lui Lewis Carroll	– Stănescu–Stanciu T.	5(586)	71
Marcel Proust și plăcerile de a scrie despre mâncare	– Stănescu–Stanciu T.	6(687)	50
Un jocheu de culoare la Curtea țarului	– Stănescu–Stanciu T.	7(688)	28
Părintele lui Sherlock Holmes și probleme legate de mâncare	– Stănescu–Stanciu T.	11(692)	55
Lampagii	– Stănescu–Stanciu T.	12(693)	87

Contemporană

Milan Stojadinovici	– Andrei I.G.	6(687)	28
		7(688)	67
		8(689)	43
Operațiunea „Market Garden“. O aducere la zi	– Brad Chisacof L.	9(690)	24
		10(691)	46

Cum a pierdut America pacea după ce a câștigat Primul Război Mondial	– Ciochinaru Șt.	7(688) 8(689)	18 33
De la izolaționism la implicare	– Ciochinaru Șt.	9(690) 10(691) 11(692)	38 25 22
Philibert Besson. Nebun sau vizionar?	– Darie A.	9(690)	43
Pola Negri. O viață și o carieră sub zodia tragediei	– Darie A.	10(691)	50
Austriacul Karl Renner îi cere ajutor lui Stalin	– Dolghin F.	12(693)	10
Când pălăriile și-au pierdut penele	– D.F.	7(688)	65
Prăjitura disputată de două state	– Mihalcea D.	1(682)	87
Banditul lui Dumnezeu. Andre Spada	– Mihalcea D.	2(683)	89
Harold Lloyd mai multe scenarii	– Mihalcea D.	3(684)	71
Anna May Wong	– Mihalcea D.	5(586)	78
Cultura cosmonauticii. Un concept necesar	– Mihăescu T.	10(691)	71
Mărioara regina sârbilor, croaților și slovenilor	– Miladinović A.	10(691) 11(692) 12(693)	33 33 33
Fiscul produce panică la bordul Apollo 13	– O.A.	4(685)	65
„Războiul emu“	– O.A.	11(692)	65
Operațiunea „Ciocanul de fier“	– Păcuraru T.	2(683)	66
Arma atomică spaima Războiului Rece	– Păcuraru T.	10(691) 11(692) 12(693)	20 38 54
Afaceri italiene cu Ungaria bolșevică	– Pițigoi AL.	3(684)	29
Generalul Friedrich Mieth și Operațiunea Iași – Chișinău	– Profiri A.	8(689)	38
Debarcarea povestită de eroii ei	– Racoschi E.	6(687)	20
Robert Capa. Supraviețuind Zilei Z	– Roberts H.	6(687)	15
Sfântul Ioan Maximovici, episcop de San Francisco, și o revistă americană a anilor '60	– Sorescu R.A.	10(691)	30
Un sfert de secol pentru o eclipsă	– Stavinschi M.	8(689)	5
Caruso între legende și realități	– Stănescu-Stanciu T.	1(682)	50
O afacere tenebroasă și un final neașteptat	– Stănescu-Stanciu T.	8(689)	71
Daisy	– Stănescu-Stanciu T.	10(691)	82
Marele jaf al cărților evreiești	– Shafrir A.	4(673)	27
Mașina fără șofer	–	1(682)	91
Cuvinte din bătrâni			
Eminescu	– Slavici I	1(682)	4
O guvernare prea coruptă	– O'Brien P.	2(683)	4
Un mare binefăcător al culturii românești. Vasile Stroiescu	– Iorga N.	3(684)	4
Spirit de libertate exagerat și îmbolnăvit	– Drăghicescu. D.	4(685)	4
Paștele	– Nicolau I.	5(686)	4
Cultul lui Iancu	– Dragomir S.	6(687)	4
Concediul între plăcere și... durere	–	7(688)	4
Cum funcționează România	– Caragiale I.L.	8(689)	4
Un oraș cu multă verdeț	– O'Brien P.	9(690)	4
Condiționări istorice ale umanismului românesc	– Căndea V.	10(691)	4
Eternul și fascinantul stat	– Teodorescu I.	11(692)	4
Crăciunul	– Nicolau I.	12(693)	4
Interviurile noastre			
Agnes Mura și participarea României la Jocurile Olimpice de la Los Angeles	– Constantin P.–N.	7(688)	13
Charles Cale și negocierile pentru participarea României la Jocurile Olimpice de la Los Angeles	– Constantin P.–N.	9(690)	15
Eveniment			
Dimitrie Cantemir: un om, o epocă, o moștenire	– Bordeianu A., Voicu AL, Sucilă M.I., Stoian M.	2(683) 8(689)	80 91
Premiile Fundației Culturale Magazin Istoric	–	6(687)	32
Guvernatori mehedinteni ai B.N.R.	– Matei D.	11(692)	63
Al 49-lea congres internațional de istorie militară	– Preda D.	10(691)	77
100 de ani de la Congresul de studii bizantine de la București	– Timotin A.		
Telex		2(683) 4(685) 9(690) 11(692) 12(693)	92 92 91 92 63

CONTENTS (Romanian History) I. Nicolau Christmas – customs, carols, popular theatre ● **B.**

Costache, N. Manea The situation in Soviet-occupied Moldova in September 1944, a report of the National Bank ● **R.-G. Apetroaie** Royal Christmas during wartime ● **C. Nițulescu** 1970 – 1980. Tourism catches the eye of the Securitate (II) ● **G. Roșu** Once upon a time, there was: the wind ● **C. Păiușan, D.-C. Obreja** A photo album showcasing the return of the sovereigns to Bucharest, December 1st 1918 ● **A. Miladinović** Minion, the queen of Yugoslavia (III) ● **P. Grecu** Romania and G77 ● **D. Matei** The National Bank of Romania's exposition titled "The gold Treasure of the National Bank of Romania sent to Moscow and never returned – A claim older than a Century" at Brussels, Washington, and Chișinău ● **Dennis Deletant** – doctor honoris causa of the University of Bucharest ● **M.-C. Ene** Stories of Bucharest: from the Mogoșoaia Bridge to the Calea Victoriei avenue ● **M.E. Ionescu** 1848 – 2010. The different schools of thought in Romanian foreign policy (XXI) ● **A. Otu** Robert Constantin Bossy – a short biography ● **M. Radu** An invitation to the Romanian Academy Library: the academician Dimitrie N. Ciotori, a benefactor of the Maps Cabinet ● In Romania, 100 years ago ● **S. Ionescu, A.S. Ionescu** Recollections from the war (II) ● Romanian documents at Hoover Institution (CCXXIV)

СОДЕРЖАНИЕ (Румынская история) И. Николау Рождество – обычаи, колядки,

народный театр ● **Б. Костаке, Н. Маня** Положение в Молдове, оккупированной советскими войсками в сентябре 1944 г., доклад Нацбанка ● **Р.-Г. Апетроае** Рождественские королевские праздники во время войны ● **К. Ницулеску** 1970 – 1980. Туризм под пристальным вниманием Секуритате (II) ● **Дж. Рошу** Жили-были: ветер ● **К. Пэюшан, Д.-К. Обreja** Возвращение государей в Бухарест, 1 декабря 1918 г., в фотоальбоме ● **А. Миладинович** Миньон, королева Югославии (III) ● **П. Греку** Румыния и Группа 77 ● **Д. Матей** Выставка Нацбанка Румынии «Золотое сокровище Национального банка Румынии, отправленное в Москву и так и не возвращённое – долговое обязательство старше столетия» в Брюсселе, Вашингтоне и Кишинёве ● **Деннис Делетант** – доктор хонорис кауза Бухарестского университета ● **М.-К. Ене** Истории Бухареста: от моста Могошоая до Каля Викторией ● **М.Е. Ионеску** 1848 – 2010. Школы мышления во внешней политике Румынии (XXI) ● **А. Оту** Роберт Константин Босси, краткая биография ● **М. Раду** Приглашение в Библиотеку Академии: академик Димитрие Н. Чотори, донор Кабинета карт ● В Румынии 100 лет тому назад ● **С. Ионеску, А.-С. Ионеску** Военные мемуары (II) ● Румынские документы в Институте Гувера (CCXXIV)

magazin istoric

Apare lunar, se găsește de vânzare la chioșcurile de difuzare a presei. Abonamentele se fac la oficiile poștale, factorii poștali de la orașe și de la sate sau la redacție (pentru cititorii din București).

Cititorii din străinătate se pot abona direct la redacție, pe adresa Calea 13 Septembrie, nr. 13, mezanin, camerele M364 și M366, cutia poștală 45, cod 050711, București, România; e-mail: mistoric@gmail.com sau mistoric1967@yahoo.com; cont bancar B.C.R., sucursala Unic, RO80RNCB0080005630130002 (USD) sau RO15RNCB0080005630130008 (EURO). Plata se poate face prin virament sau cec bancar.

Prețul unui abonament pe un an este de 75 EURO sau 90 USD. Vă rugăm să indicați adresa poștală unde doriți să primiți revista și data de la care să înceapă abonamentul

magazin istoric

5 948384 040081 24012